

TARTU ÜLIKOOL  
ÕIGUSTEADUSKOND  
Karistusõiguse osakond

Greete Ahu

**LÄBIOTSIMISE ÕIGUSLIK REGULATSIOON JA MENETLUSPRAKTIKA EUROOPA  
INIMÕIGUSTE KOHTU PRAKTIKA KONTEKSTIS**

Magistritöö

Juhendaja  
PhD Andreas Kangur

Tartu  
2023

# Sisukord

Sissejuhatus .....	3
1. Läbiotsimise mõiste ja üldised reeglid selle läbiviimisele .....	7
1.1 Läbiotsimise mõiste .....	7
1.1.1. Üldine kirjeldus .....	7
1.1.2. Isiku läbiotsimine ja läbiotsimine erinevates seadustes .....	12
1.1.3. Läbiotsimisega seonduvad põhiõigused .....	18
1.2 Läbiotsimise proportsionaalsus.....	22
1.3 Põhjendatud kahtlus .....	25
2. Läbiotsimismäärused .....	28
2.1 Läbiotsimismääruse põhiregulatsioon .....	28
2.2 Privilegeeritud kohad ja isikud .....	34
2.2.1. Privilegeeritud kohad.....	34
2.2.2. Privilegeeritud isikud.....	40
2.3 Läbiotsimismääruste analüüs .....	42
3. Läbiotsimise läbiviimine ja õiguskaitsevahendid.....	51
3.1 Läbiotsimise läbiviimine.....	51
3.2 Läbiotsimise protokollimine .....	58
3.3 Õiguskaitsevahendid .....	61
Kokkuvõte .....	68
Abstract.....	72
Kasutatud kirjandus .....	79
Kasutatud kohtupraktika.....	82
Kasutatud õigusaktid .....	86
Analüüsis kasutatud läbiotsimismäärused .....	87

## Sissejuhatus

Läbiotsimine on isikute õigusi oluliselt riivav menetlustoiming, mis võib anda menetluse edenemiseks olulist informatsiooni. Lisaks siseriiklikele reeglitele laieneb läbiotsimisele ka rahvusvaheline reeglistik. Sellised reeglid tulevad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist<sup>1</sup> (EIÕK), mis asub küll EV põhiseadusest madalamal, kuid sellest tuleb oluline mõju ka põhiseaduses sätestatule.<sup>2</sup> Kuigi konventsioon ise ei sätesta reegleid läbiotsimise ja asjade äravõtmise kohta, on selle kohta olemas Euroopa inimõiguste kohtu (EIK) praktika, eelkõige seoses artikliga 8, kus selliseid reegleid seatakse konventsioonist tulenevalt.<sup>3</sup> EIK on nt leidnud, et läbiotsimisega seotud reeglid peavad olema võimalikult selged ja detailsed ning andma ka võimalikud kaitsemeetmed.<sup>4</sup> Seega on oluline, et Eestis läbiotsimist puudutav regulatsioon, sh selleks loa andmise protsess, oleks samuti selline. Kuna aga Eesti ja EIK praktika kooskõla pole varem põhjalikult hinnatud, on aktuaalne uurida, kas Eesti läbiotsimispraktika on Euroopa inimõiguste konventsiooni nõuete ja inimõiguste kohtu praktikaga kooskõlas.

Euroopa inimõiguste kohtus ei ole olnud palju Eesti vastu suunatud vaidlusi, mis oleks puudutanud Eesti läbiotsimise regulatsiooni või selle praktikasse rakendamist. EIK on teinud käesoleva töö kirjutamise hetkeks Eesti suhtes neli sisulisemat otsust<sup>5</sup> seoses läbiotsimisega ning menetluses on töö kirjutamise hetkel veel üks selle teemaga seotud kaasus<sup>6</sup>. Lisaks on inimõiguste kohtus arutatud ka teisi läbiotsimisega seonduvaid juhtumeid, mis pole erinevatel põhjustel saanud kohtus sisulist lahendust.<sup>7</sup> Sellest nähtub, et EIK pole Eesti läbiotsimise praktika

---

<sup>1</sup> Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. - RT II 2010, 14, 54.

<sup>2</sup> Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn: Juua 2019, 3. Vlj, lk 24.

<sup>3</sup> Ashworth, A. Emmerson, B. Macdonald, A jt. Human rights and criminal justice. 3. Trükk. Sweet and Maxwell: London 2012, lk 304.

<sup>4</sup> EIKo 56716/09, *Harju v. Finland*, p 42.

<sup>5</sup> EIKo 37571/97, *Veeber v. Estonia* (no. 1), (2002). EIK osaotsus 39820/08 ja 14942/09, *Shuvalov v. Estonia* (2010); EIKo 40797/17, *Saar v. Estonia* (2019); EIKo 698/19, *Särgava v. Estonia* (2021).

<sup>6</sup> EIK 13.05.2022 küsimused pooltele asjas nr 3882/21, *Noël v. Estonia*. (Kaebaja kodu otsiti läbi. Ta kaebab eelkõige asjaolu üle, et eeluurimiskohtunik nõustus läbiotsimisega määruse pealdises, ilma et oleks sisulisemalt süvenenud läbiotsimise õiguspärasusse. Kaebas ka selle üle, et ei saanud koopiat läbiotsimismäärusest (seaduse järgi pole kohustust talle seda anda eelmenetluses).)

<sup>7</sup> EIKo 42551/98, *Svinarenkov v. Estonia*. (2000) Kaebaja leidis, et tema konventsiooni art 6 lg 3 p b õigust kaitsele oli rikutud, kuna ta ei saanud osaleda kohtueelses uurimistegevuses, sh läbiotsimistel. Kohus leidis, et selline kaebus on selgelt alusetu. Läbiotsimisega seotud rikkumistele tugines ta ka art 8 alusel, kuid selles teemas leidis kohus, et tal puudub pädevus asja lahendamiseks; EIKo 15301/04, *Tamm v. Estonia*. (2008) Vaidluse all oli advokaadibüroo läbiotsimise teema, kuid kohus jättis kaebuse läbi vaatamata, kuna riigisisised õiguskaitsevahendid polnud ammendatud; EIKo 18421/20, *Kuklase v. Estonia*. (2022) Advokaadist kaebaja kaebas advokaadibüroo läbiotsimise

või regulatsiooni kohta saanud palju sõna võtta ning seda teemat ei ole täpsemalt analüüsitud. Siseriiklikult pole samuti piisavalt seda teemat puudutavaid uurimusi. Eesti õiguskirjandusest võib leida kõige põhjalikuma analüüsi 2020. aastast, mil *Juridicas* avaldati kaks Heili Sepa artiklit<sup>8</sup> Eesti läbiotsimisregulatsiooni kooskõlast EIK praktikaga. Need sisaldasid ka viiteid menetluspraktikas toimuvale. Artiklid keskendusid advokaadibüroodes toimuvatele läbiotsimistele, kuigi mitmed advokaadibüroode kohta kehtestatud reeglid kehtivad ka ülejäänud läbiotsimistele. Samuti on Uno Lõhmus raamatus „Põhiõigused kriminaalmenetluses“<sup>9</sup> kirjeldanud ja analüüsinud läbiotsimise regulatsiooni Eestis ja EIK praktikas seoses privaatsusõigusega, kuid seejuures pole kirjeldatud kõiki teemasid sügavuti (keskendutud on läbiotsimise mõistele, seotud õigustele ja EIK õiguste rikkumise kontrollskeemi tutvustamisele) ning käsitletud pole menetluspraktikat. Sellest nähtub, et Eestis puudub senini põhjalikum ülevaade EIK praktikast läbiotsimisel ning sellest, kas ja kuidas Eesti õiguslik regulatsioon ja menetluspraktika sellega seonduvad.

Käesoleva magistr töö eesmärk on selgitada välja, kas Eestis kehtiv õiguslik regulatsioon seoses läbiotsimistega on kooskõlas Euroopa inimõiguste konventsioonist tulenevate nõuetega selles valdkonnas. Töö teiseks eesmärgiks on välja selgitada, kuidas Euroopa inimõiguste konventsioonist tulenevaid nõudeid prokuratuur praktikas järgib läbiotsimismääruste koostamisel. Töö eesmärk ei ole pakkuda põhjalikke seadusmuudatuste ettepanekuid kohtades, kus kehtiv seadus ei pruugi EIK seisukohtadega kooskõlas olla, probleemid on ainult kaardistatud.

Töös käsitletavat teemat on järjestatud vastavalt läbiotsimisega seonduvalt esile kerkivate teemade ajalisele järjestusele. Käesolev magistr töö on jagatud sellest tulenevalt kolmeks osaks, millest esimene käsitleb üldisemalt läbiotsimise mõistet, sellele sarnaseid toiminguid, seonduvaid põhiõigusi ja EIK nõudeid läbiotsimise õiguspärasuse kontrollimisel. Teine osa käsitleb läbiotsimismäärustega seonduvat ning kolmas osa keskendub läbiotsimise toimetamisele ja läbiotsimisega seotud rikkumiste korral olemasolevatele õiguskaitsevahenditele. Käesolevas magistr töös on põhilisteks uurimisküsimusteks: millised ettekirjutused ja suunised tulevad

---

peale, sh selle peale, et riigisiselt pole piisavalt tagatud advokaadi-kliendi vahelise suhte kaitse läbiotsimise kontekstis ning et siseriiklikult puuduvad efektiivsed kaitsemeetmed (pole võimalik piisavalt vaidlustada). Kohus leidis, et siseriiklikud kaitsemeetmed on jäänud ammendamata.

<sup>8</sup> Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimisest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas. – *Juridica* 2020 nr 6; Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimine: probleemid Eestis ja võimalikud lahendused. – *Juridica* 2020 nr 7.

<sup>9</sup> Lõhmus 2019.

läbiotsimisele EIK praktikast, kas Eesti kehtiv läbiotsimise regulatsioon on kooskõlas EIK reeglitega ning kui seadus pole osaliselt või täielikult kooskõlas EIK reeglitega, kas neid puudusi on võimalik seaduse rakendajal ületada (nt tõlgendamisega).

Esimeses osas on alustatud läbiotsimise mõiste avamisest, rääkides nii läbiotsimise kehtivast mõistest, sellega sarnastest toimingutest kui ka seonduvatest õigustest. Oluliseks küsimuseks on, mida mõistetakse läbiotsimisena Eestis ja EIÕK kontekstis ja mis õigused sellega seonduvad. Lühidalt on käsitletud seejuures ka läbiotsimise mõistet Eesti erinevates seadustes ja millised teiste seaduste toimingud võivad samuti EIÕK mõistes kuuluda läbiotsimise mõiste alla. Töö piiratud mahtu arvestades on ülejäänud töös keskendunud kitsalt läbiotsimisele kriminaalmenetluses. Lisaks on avatud EIK-s kasutusel olevat kontrollskeemi, mida läbiotsimiste hindamisel tavaliselt kasutatakse ja millele järgmistes peatükkides ka viidatakse. Järgmised kaks alapeatükki keskenduvad läbiotsimise eelselt toimuvale ehk läbiotsimise eeldustele (proportsionaalsuse ja põhjendatud kahtluse nõue) ning sellele, kuidas neid kriteeriume sisustatakse Eestis ja EIK praktikas.

Teises peatükis on analüüsitud EIK praktikast seoses läbiotsimise määrustega - nii seda, kes neid võib anda, kui ka muid nõudeid, millele määrus peab vastama. Eraldi on käsitletud privilegeeritud isikuid ja kohti, kuna nii Eesti regulatsioon kui EIK praktika näeb teatud juhtudel võrreldes tavapärasega ette läbiotsimisele teistsugused reeglid ning seda tavaliselt just seoses läbiotsimise loa andmise protsessiga. Keskendutud on siin küsimusele, mis kohad ja isikud on Eestis ja EIK-s saanud erireegleid, kas seisukohad kattuvad ning kas Eestis on tagatud nendel juhtudel EIK hinnangul piisavad kaitsemeetmed. Lõpetuseks on teise peatüki kolmandas alapeatükis eelneva jutu ilmestamiseks analüüsitud prokuröride koostatud läbiotsimismääruseid. Uuritud on, kuidas on määratud määruste ulatus (otsitav objekt ja asukoht) ning kas kirjas on põhjendatud kahtlus, kuriteokahtlus ja proportsionaalsuse analüüs. Seejuures on uuritud, kas läbiotsimismäärustes on järgitud EIK nõuet määruse ulatus piisavalt täpselt piiritleda. Läbiotsimismäärustele on saadud ligipääs Prokuratuuri kaudu ning vaadeldud on neid aastatest 2019-2020, et määrused oleksid võimalikult hiljutised, kuid samas oleks võimalik vaadata, kas praeguseks on neid määrusi, kus tundus olevat probleeme sõnastusega, kohtus ka vaidlustatud.

Kolmandas peatükis on peale läbiotsimismääruse andmist analüüsitud nende elluviimisele kehtestatud erinevaid reegleid EIK praktikas ning seda, kas sellised reeglid on tagatud ka Eestis.

Kuna Eestis on kohustuslik koostada läbiotsimise kohta protokoll, on uuritud ka sellele seatud reegleid EIK-s ja Eestis. Peatükk on lõpetatud läbiotsimisega seoses ette nähtud õiguskaitsevahendite ülevaatega ning küsimusega, kas meie õiguskaitsevahendid läbiotsimise korral on EIK hinnangul piisavad.

EIK seisukohtade saamiseks on töös läbivalt käsitletud põhiallikana EIK enda kohtuotsuseid, kui algallikaid, ning juurde on toodud ka õiguskirjanduse seisukohti, kus seda praktikat on analüüsitud. Nagu eelnevalt sai kirjeldatud, ei ole EIK teinud väga palju lahendeid, mis otsesõnu puudutaks Eestit, mistõttu on oluline uurida ka teiste riikide kohta tehtud EIK lahendeid. EIK kohtulahendeid on otsitud seoses läbiotsimise märksõnaga, kuid lahendeid pole ajaliselt piiratud (kuigi võimalusel on eelistatud värskemaid), et tagada ka nende lahendite hõlmatus, mis kajastavad väga spetsiifilisi aspekte läbiotsimisel. Kajastatud pole kõiki EIK lahendeid seoses läbiotsimisega. EIK kohtuotsuseid on analüüsitud koos Eestis kehtivate seadustega, mille mõistmiseks on kasutatud seaduste kommentaare ja kriminaalmenetluse seadustiku eelnõu seletuskirja<sup>10</sup>. Ühed olulisemad allikad seoses Eestiga on seejuures õiguskirjanduses eelviidatud Heili Sepa artiklid ja Uno Lõhmuse raamat, kuna need on Eesti õiguskirjanduses ühed vähesed teosed, mis käesoleva magistritöö teemaga seonduvad.

Käsitletud on töös nii läbiotsimisega seonduvaid Riigikohtu lahendeid kui ka Ringkonnakohtute lahendeid viimasest viiest aastast (2018-2022), et ilmestada ja analüüsida nende põhjal õiguskorras toimuvat. Selline ajaraam on valitud, kuna see annab piisavalt värsked kohtu seisukohti läbiotsimisest, samas ei lähe kogus käesoleva töö mahtu arvestades liiga suureks. Asjakohaseid lahendeid otsiti Riigi Teatajast viidatud ajaperioodil märksõna „läbiotsimi\*“ abil. Otsingutulemusele tuli vastuseid 401 (30.12.2022 seisuga), millest enamuse moodustasid lahendid, mis mainisid läbiotsimist tõendite hankimise viisina, kuid puudus vaidlus või isegi täpsem arutelu seoses läbiotsimise toimetamisega. Rohkem kokkupuudet oli läbiotsimisega ja töös jäi vaatluse alla lõpuks umbes ¼ lahenditest.

Käesolevat magistritööd iseloomustavad enim järgmised Eesti märksõnastiku märksõnad: kriminaalmenetlus, läbiotsimine, inimõigused.

---

<sup>10</sup> Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 770 SE. Vastu võetud 18.02.2015. Seletuskiri kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/d5492f26-424d-42ad-83e4-cce202a5524d> (06.11.2022).

# 1. Läbiotsimise mõiste ja üldised reeglid selle läbiviimisele

## 1.1 Läbiotsimise mõiste

### 1.1.1. Üldine kirjeldus

Eestis on läbiotsimisega seonduvat reguleeritud kriminaalmenetluse seadustiku<sup>11</sup> (KrMS) 3. peatüki 6. jaos. KrMS § 91 lg 1 sätestab järgmist: „Läbiotsimise eesmärk on leida hoonest, ruumist, sõidukist või piirdega alalt asitõendina kasutatav või konfiskeeritav objekt, kriminaalasja lahendamiseks vajalik dokument, asi või isik või kriminaalmenetluses arestitav vara või laip või tabada tagaotsitav.“ Eelnevast nähtub, et menetlustoimingut saab läbiotsimiseks pidada ainult piiratud juhtudel ehk ainult siis, kui see toimub hoones, ruumis, sõidukis või piiridega alal. Seejuures ei maini seadus läbiotsimist avalikes kohtades või piirdeta alal. On mõistetav seaduses avalike kohtade läbiotsimiskohtade loetelust välja jätmine, kuna seal üldiselt üksikisikute õigused oluliselt riivata ei saa. Kriminaalmenetluse seadustiku kommentaaridest nähtub, et piiratud kohtade loetelu tuleks siiski pidada näitlikuks, et kaetud saaksid ikkagi kõik kodu puutumatuslega seotud juhud.<sup>12</sup> Samas Riigikohtu praktika järgi tehnikaseadmed läbiotsimiskohaks olla ei saa<sup>13</sup>, mis näitab, et läbiotsimiskohtade loetelule on ikkagi seatud piirid.

Erinevalt läbiotsimise võimalikest asukohtadest on kommentaarides kinnitatud, et läbiotsimise eesmärkide loetelu on ammendav, st piirduda tuleb seaduses nimetatud eesmärkide nimel tegutsemisega ning uurija ei tohi nt minna kellegi koju uudishimust midagi huvitavat otsima.<sup>14</sup> Lubatud on ära võtta ka juhuleiuna leitud asju, kuid need tuleb samuti saada määruses nimetatud objektide mõistlike otsingutega või selgesti nähtavast kohast (KrMS § 91 lg 10). Järelikult sihipäraselt määruse eesmärgist kõrvale kaldudes ja suvalisi asju otsides ei ole tegu lubatud juhuleiuga. Seega läbiotsimine peab alati toimuma seaduses nimetatud eesmärgil.

EIK ei ole andnud oma lahendites läbiotsimise koondmõistet ega selgitanud täpsemalt selle sisu. EIK praktikast nähtub, et läbiotsimine on seotud just EIÕK art-st 8 tulenevate õigustega. Õiguskirjanduses on lisatud, et advokaadibüroode läbiotsimine seondub ka art-s 6 sätestatud

---

<sup>11</sup> Kriminaalmenetluse seadustik. - RT I, 22.12.2021, 45.

<sup>12</sup> Kergandberg, E. KrMSK § 91/5. - Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.

<sup>13</sup> RKKKo 1-20-1208, p 48.

<sup>14</sup> Kergandberg, E. KrMSK, § 91/3.

enese mitte süüstamise privileegiga, kuna kutsesaladus on osa sellest.<sup>15</sup> EIÕK art 8 lg 1 sätestab: “Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust.“ Art 8 lg 2 lisab: „Ametivõimud ei sekku selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.“ Antud on seega neli erinevat põhiõigust ühes sättes, seejuures on kohtud andnud igale mõistele autonoomse tähenduse.<sup>16</sup> EIK on nentunud vaatluse ja läbiotsimise kui erinevate menetlusotimingute olemasolu (nt juhul, kui siseriiklikus seaduses on kirjas kodu läbivaatus)<sup>17</sup>.

Eestis läbiotsimisele kõige sarnasem menetlustoiming ongi vaatlus. Vaatluse mõiste on sarnaselt läbiotsimisele seaduses avatud läbi tema eesmärgi, milleks on koguda kriminaalasja lahendamiseks vajalikke andmeid, avastada kuriteojäljed ja võtta asitõenditena kasutatavad objektid ära (KrMS § 83 lg 1). Sellest nähtub, et vaatluse eesmärk on läbiotsimise omast laiem.<sup>18</sup> Ka läbiotsimise käigus otsitakse asitõendina kasutatavaid objekte. Läbiotsimisel on sisuks aga otsingute teostamine, et asju ära võtta.<sup>19</sup> Kui läbiotsimine peab toimuma läbiotsimismääruse või -loa alusel, siis vaatluseks sellist reeglit ei ole, kohtu luba on vajalik ainult juhul, kui vaatluseks on vaja siseneda valdaja tahte vastaselt hoonesse, ruumi, sõidukisse või piirdega alale (KrMS §91<sup>1</sup>). Samuti pole vaatluse puhul loetletud kohti, kus seda toimingut saab läbi viia, st seda saab läbi viia ka avalikus kohas. Seaduse kommentaarides ongi leitud, et alal, mis pole kellegi kasutuses või valduses, toimetatakse tavaliselt vaatlust, kui kellegi isiklikke huve ei riivata.<sup>20</sup>

Seega võib öelda, et läbiotsimise üheks iseloomustavaks tunnuseks on just selle toiminguga kaasneva riive suurus isiku privaatsussfääri, mitte toimingu asukoht. Sarnaselt on leitud nt Kanadas, et läbiotsimist eristab vaatlusest isiku privaatsusootus asjale või kohale.<sup>21</sup> Õiguskirjanduses on ka EIÕK art 8 õigus eraelule oluliseks komponendiks peetud just privaatsust

---

<sup>15</sup> Lõhmus 2019, lk 183.

<sup>16</sup> Vukcevic, Ivan M. Article 8 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Right to Privacy in the Constitution of Montenegro. - Strani Pravni Zivot (Foreign Legal Life) 2020 nr 4, lk 106.

<sup>17</sup> EIKo 4494/07, *Belousov v. Ukraine*, p 102.

<sup>18</sup> Lindmäe, H. Menetlustaktika I. Tallinn: Avatud Eesti Fond 1995, lk 124.

<sup>19</sup> Feldmanis, L. KrMSK § 83/2.4.

<sup>20</sup> Lindmäe, lk 125.

<sup>21</sup> Department of Justice Canada homepage. Section 8 – Search and seizure. Viimati muudetud 14.04.2022. - <https://www.justice.gc.ca/eng/csj-sjc/rfc-dlc/ccrf-ccdl/check/art8.html> (10.03.2023).

(ing.k *private life* - *privacy*) ehk inimese õigust elada oma elu avalikkuse eest peidetult.<sup>22</sup> Üks moodus eraelu komponendi sisustamiseks on „põhjendatud ootus privaatsusele“ testi („*reasonable expectation of privacy*“ test) kaudu, mis on tulnud USA ülemkohtu lahendist<sup>23</sup>, kus arutati samuti asjaolu üle, kas tegu oli läbiotsimisega või mitte (kas olukord läheb USA konstitutsiooni 4. täienduses nimetatud õiguse alla või mitte) ning seda just selle kaudu, kas isikul oli põhjendatud ootus privaatsusele selle koha või asja suhtes.<sup>24</sup> EIK on seda testi vahel kohaldanud, aga pole andnud sellele otsustavat tähtsust.<sup>25</sup> Lisaks on õiguskirjanduses leitud, et eraelu kaitse ja EIÕK art 8 kohaldamine ei sõltu sellesse õigusesse tungimise asukohast (avalik koht vs privaatne koht), vaid oluline on eristada just privaatsfääri ja avalikku sfääri, seda ka läbiotsimise puhul. Samas kodu ja erakinnistu suhtes saab eeldada privaatsfääri ja art 8 alla kuulumist. Põhjendatud ootuse testi on rakendatud pigem väljaspool neid alasid, n-ö avalikel aladel.<sup>26</sup> Kui kodus ja erakinnistul saab eeldada privaatsfääri, siis avalikus kohas saab eeldada, et ei ole põhjendatud privaatsusootust ning tõenäoliselt piirdub privaatsfäär isiku enda riiete ja tema küljes olevate asjadega (nt kotiga).

Eestis saaks eelnevaga sarnaselt öelda, et läbiotsimisega tungitakse võrreldes vaatlusega suuremalt isikute privaatsfääri, sellest tuleneb alati ka loa või määruse vajadus (KrMS § 91 lg 2, 3 ja 5) erinevalt vaatlusest. Erandina võib öelda, et ka isiku läbivaatusega tungitakse oluliselt isiku privaatsfääri. Vaadelda saab aga ka asju, mille suhtes võib väita, et privaatsuse ootust pole (sünnimuskohat, laip, asi avalikus kohas, isik ise on asja politsei kätte andnud jms). Läbiotsimist võiks seega mõista kui menetlustoimingut, kus seaduses sätestatud loa või määruse alusel tungitakse isiku tahte vastaselt tema privaatsfääri, et sooritada otsinguid, eesmärgiga leida asitõendina kasutatav või konfiskeeritav objekt, kriminaalasja lahendamiseks vajalik dokument, asi või isik või kriminaalmenetluses arestitav vara või laip või tabada tagaotsitav.

---

<sup>22</sup> Gomez-Arostegui, H. T. Defining “Private Life” Under Article 8 of the European Convention on Human Rights by Referring to Reasonable Expectations of Privacy and Personal Choice. – California Western International Law Journal 2005, vol 35, nr 2. -

<https://scholarlycommons.law.cwsl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1164&context=cwilj#:~:text=Article%208%20states%20in%20its,home%20and%20his%20correspondence> (04.03.2023), lk 8-9.

<sup>23</sup> Katz v. United States, 389 U.S. 347 (1967).

<sup>24</sup> Gomez-Arostegui, lk 10-11;

<sup>25</sup> Vermeulen, M. Surveillance: Ethical issues, legal limitations, and efficiency Collaborative Project. Surveille Deliverable D4.7 The scope of the right to private life in public places. 2014. - <https://surveille.eui.eu/wp-content/uploads/sites/19/2015/04/D4.7-The-scope-of-the-right-to-privacy-in-public-places.pdf> (04.03.2023) , lk 27-28, 37.

<sup>26</sup> Vermeulen, lk 2.

Samas on EIK leidnud, et pole oluline, kuidas siseriiklikult toimingut nimetatakse (kas läbiotsimine või vaatlus (*inspection*)), kui toimub kodu ja eraelu puutumatus riive, siis kohus analüüsib seda EIÕK art 8 kontekstis ühtemoodi.<sup>27</sup> Samamoodi pole oluline eristada, kas läbi otsitakse eluruume või äriruume, vaid oluline on see, et läbiotsitav koht langeb art 8 kohaldamisalasse.<sup>28</sup> Seega ei ole EIK hinnangul nii oluline eristada läbiotsimist ja vaatlust kui Eesti seaduses, sest ka intensiivselt art 8 mõjualasse tungiva vaatluse korral (nt telefon, arvuti) võib kontroll olla sarnane läbiotsimise omale. EIK ei erista reegleid ka väärteo- ja kriminaalmenetluse korral.

Ka erinevad tehnikaseadmed võivad hõlmata suure hulga isiklike andmeid, mistõttu saavad need olla seotud eraelu puutumatusena. EIK on analüüsinud asukoha (advokaadibüroo) läbiotsimisega koos ka elektrooniliste andmete hankimist (*search of electronic data*).<sup>29</sup> Seejuures on kohus nt leidnud EIÕK art 8 rikkumise, kui elektrooniliste andmete otsimiseks antud luba oli liiga üldsõnaline ja põhjendamatu.<sup>30</sup> Viidatud lahendites oli riigis ette nähtud tehnikaseadmetele läbiotsimise regulatsioon, sh kohtu määruse olemasolu. EIK pole samas selgelt öelnud, et tehnikaseadmetele peaks alati kohalduma sama regulatsioon, mis muude kohtade läbiotsimisele või mis reeglid peaksid vaatlusele alati kohalduma. Kohus on hinnanud vaatluste regulatsiooni tavaliselt just koos sellele eelnenud läbiotsimisega. Samas võib eeldada, et art 8 õigustesse tungiva vaatluse regulatsioon ise peab vastama samuti vähemalt põhilistele EIÕK art 8 õigustesse tungimise miinimumstandartitele, nagu siseriiklikest reeglitest kinnipidamine, EIÕK art 8 lg 2 eesmärk ja proportsionaalsuse põhimõtte järgimine (vt täpsemalt kontrollskeemi ptk 1.1.3).

Eesti läbiotsimise regulatsioon ei sisalda nutiseadmete või tehnikaseadmete läbiotsimist. Regulatsioon on hetkel kohaldatav ainult füüsilistele tõenditele.<sup>31</sup> Ka kohtupraktikast nähtub, et läbiotsimisel äravõetud teabekandjatele tehakse vaatlusi, mitte läbiotsimisi.<sup>32</sup> Seejuures oli nt juhtum, kus läbiotsimisel võeti ära isiku telefon.<sup>33</sup> Ringkonnakohus leidis, et arvutisüsteemi on

---

<sup>27</sup> EIKo 4322/06, *Zosymov v. Ukraine*, p 59.

<sup>28</sup> EIKo 11901/02, *Panteleyenkov v. Ukraine*, p 47.

<sup>29</sup> EIKo 65755/01, *Stefanov v. Bulgaria*, p 34; EIKo 74336/01, *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, p 44-45.

<sup>30</sup> EIKo 30457/06, *Robathin v. Austria*, p 51.

<sup>31</sup> Laurits, E. Mõned probleemid arvutisüsteemi läbiotsimisel. Kohtute aastaraamat 2015. -

[https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/%C3%B5igusalased%20materjalid/Riigikohtu%20tr%C3%BCKised/kohtute\\_aastaraamat\\_2015.pdf](https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/%C3%B5igusalased%20materjalid/Riigikohtu%20tr%C3%BCKised/kohtute_aastaraamat_2015.pdf) (06.03.2023), lk 136.

<sup>32</sup> Nt TlnRnKo 1-18-437, p 33.

<sup>33</sup> TlnRnKo 1-20-1208, p 2.

lubatud siseneda, kui see on läbiotsimismääruses lubatud ning sinna sisenemiseks ei anna õiguslikku alust KrMS § 91<sup>1,34</sup> Riigikohus kinnitas seda ning lisas, et teabekandjate (sh arvutisüsteemide) puhul korraldatakse vaatlus, mitte läbiotsimine, kuna läbiotsimise regulatsiooni ei saa sellises olukorras kohaldada (KrMS § 91 sõnastus ei võimalda seda). Lubatud on siiski läbiotsimisel otsitava leidmiseks teabekandjal oleva teabega tutvuda, et teha kindlaks, milliseid teabekandjaid on mõttekas ära võtta.<sup>35</sup> Samas oleks saanud kohus siin teha ka vastupidise otsuse ja leida sarnaselt kriminaalmenetluse seadustiku kommentaaridele<sup>36</sup>, et läbiotsimiskohtade loetelu on lahtine ja võib hõlmata ka arvutisüsteeme.

Vaatluse miinuseks elektrooniliste andmekandjate puhul on aga peetud asjaolu, et erinevalt läbiotsimisest on vaatluses võimalik suurt hulka privaatsusõigusega seotud andmeid üha uuesti läbi vaadata, kuni leitakse midagi meelepärast (võrreldes nt kodu läbiotsimisega, mida saab ainult ühe korra teha).<sup>37</sup> Vajadust andmekandjate läbiotsimise täpsemaks regulatsiooniks on nähtud ka õiguskirjanduses, pakutud on luua eraldi paragrahv andmekandja läbiotsimise kohta, mis oleks analoogne senisele läbiotsimise regulatsioonile.<sup>38</sup> Seoses arvutikuritegevusvastase konventsiooniga on Riigikohus aga öelnud, et proportsionaalsuse tagamiseks on arvutiandmete läbiotsimisel ja arestimisel vajalik võimaluse korral terve andmekandja äravõtmise asemel kopeerida endale vajalikud andmed ning keelatu isiku seadmest kustutada.<sup>39</sup> Samuti, kuigi õiguskord ei võimalda otsitava kohana määrata teabekandjat, on võimalik läbiotsimismääruses endas täpsemalt piiritleda, mida täpsemalt läbiotsimisel võib otsida ja ära võtta. On samas arusaadav, et tihti võib olla raske ette teada, milliseid konkreetseid asju ja mis kujul talletatult võib asukohast leida. Sellisele seisukohale on jõudnud ka Heili Sepp, kes on öelnud seoses määrusega: „Nii saaks selle siis ka otsitavana kindlaks määrata, kasutades vajadusel mõisteid nagu „dokument“, „fail“, „kirjavahetus“, „talletus“ vms ning viidates ka konkreetsele sisule.“<sup>40</sup> Need meetmed aitaks olemasolevat regulatsiooni kohandada täpsema määruse sõnastuse ja proportsionaalsuse nõude järgimisega privaatsust kaitsvamaks ning see aitaks piirata tehnikaseadmete hilisemalt liiga laia läbivaatamist.

---

<sup>34</sup> *Ibidem*, p 6.2.

<sup>35</sup> RKKKo 1-20-1208, p 45-48.

<sup>36</sup> Kergandberg, KrMSK § 91/5.

<sup>37</sup> Laurits, lk 138.

<sup>38</sup> Tehver, J. Digitaalsete tõendite kasutamise võimaldamine. 2016. -

[https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/digitaalsed\\_toendid\\_j.\\_tehver.pdf](https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/digitaalsed_toendid_j._tehver.pdf) (06.11.2022), lk 8.

<sup>39</sup> RKKKm 3-1-1-57-12, p-d 15-16.

<sup>40</sup> Sepp, Advokaadibüroo läbiotsimine: probleemid Eestis ja võimalikud lahendused, lk 588.

Eestis on seega olemas tehnikaseadmete vaatluse puhul siseriiklikud reeglid (vaatluse regulatsioon) ja üldine meetmete proportsionaalsuse põhimõte (PS § 11) laieneb ka nendele juhtudele. Seoses advokaadibüroo läbiotsimisega on EIK leidnud, et Eestis ei ole tehnikaseadmete hilisemale vaatlusele tagatud piisav kaitse (vt täpsemalt ptk 2.2.1), kuid pole selge, kas selline seisukoht regulatsiooni täiendamise vajadusest laieneb ka kutsesaladusega mitte seotud juhtudele. Samas isegi kui see pole nõutud, ei ole riigil ka keelatud tehnikaseadmete läbivaatuse korral EIK nõutud kaitsemeetmeid seadusesse lisades laiendada regulatsiooni mitte ainult kutsesaladusega seotud läbiotsimisele vaid kõigile läbiotsimistele EIÕK art 8 õiguste kaitseks, et tagada paremini isiku õigusi.

Arutatud on ka Eestis kaugläbiotsimise regulatsiooni loomise vajaduse üle, kuna digitaalsed tõendid on tihti piiriülese mõõtmega (nt kui faile säilitatakse väljaspool Eestit asuvas serveris), kuid hetkel see siiski puudub. Kaugläbiotsimise all mõeldakse „läbiotsimist, mida toimetatakse (arvuti)süsteemis ning mida laiendatakse selle (arvuti)süsteemi kaudu teistesse, mujal asuvasse (arvuti)süsteemidesse või mida tehakse kriminaalmenetlust toimetavate uurimisasutuste (arvuti)süsteemide kaudu.“<sup>41</sup> Piiriülese kaugläbiotsimisega seoses on vaidlusi, kas tegu on täidesaatva võimu piiriülese teostamisega või mitte.<sup>42</sup> Selle valdkonna eraldi reguleerimine võib olla ka vajalik, eriti just riikide omavahelise pädevusprobleemide lahendamiseks ja et määrata selgemalt menetleja pädevus arvutisüsteemides tegutsedes. EIK praktikat sellise piiriülese arvutisüsteemi läbiotsimise kohta aga tekkinud ei ole ning pole selge, kui Eesti endale sellise regulatsiooni looks, siis mis reegleid kohus sellisele menetlustoimingule seaks.

### 1.1.2. Isiku läbiotsimine ja läbiotsimine erinevates seadustes

Eestis mainitakse läbiotsimist või sellele sisult sarnaseid menetlustoiminguid ka teistel juhtudel. EIK reegleid tuleb silmas pidada ka muude toimingute puhul, mis tungib EIÕK art 8 õigustesse, kuna EIK ei piirdu ainult kriminaalmenetluses sätestatud läbiotsimisega, vaid kaitseb inimõigusi laiemalt. Seetõttu on järgnevalt lühidalt vaadatud, millised juhud võivad veel EIK läbiotsimiste praktikaga hõlmatud olla. Analüüsitud ei ole aga nende regulatsioonide kooskõla EIK praktikaga.

---

<sup>41</sup> Osula, A.-M. Täidesaatev jurisdiktsioon ja piiriülene kaugläbiotsimine. – *Juridica* 2017 nr 8, lk 559-560.

<sup>42</sup> *Ibidem*, lk 562-563.

Tavaliselt mõeldakse läbiotsimise all just mingi piirkonna või ruumi läbiotsimist (nt kodus või töökohas)<sup>43</sup>. Samas EIK on analüüsinud ka isiku läbiotsimist ja seda erinevates olukordades (nt politsei poolt korrakaitselistel kaalutlustel<sup>44</sup> või vanglas<sup>45</sup>). EIK on leidnud, et isikute läbiotsimine on lubatud muu läbiotsimise käigus (nt kodu), kui seadusest tuleb selleks alus ning esinevad veenvad argumendid sellise vajaduse toetuseks konkreetsel juhul. Samas on kohus viidanud eraldi, et kiiretes olukordades (nt läbiotsimisel ohutuse tagamiseks) võib olla põhjendatud kohapeal isiku läbiotsimise läbiviimine.<sup>46</sup> Seejuures kohus ei ole täpsustanud, mis reeglid sellisel juhul kehtivad. Läbiotsimist on aktsepteeritud ka korrakaitsemenetluses, kui seadusest tuleb alus ja toiming on põhjendatud.<sup>47</sup> Seega tundub, et isiku läbiotsimine kui isiku privaatsusse tungiv toiming peab tuginema seaduse regulatsioonile ja olema konkreetsel juhul põhjendatud, hinnata tuleb ka proportsionaalsust. Nendest lahenditest ei nähtunud, et kohus nõuaks siin aga tingimata isiku läbiotsimiseks kohtu luba või vaataks muid kriteeriume, mida ta teeb kohtade läbiotsimisel. Isiku füüsilisest läbiotsimisest vähem tema õigusi riivavaks lahenduseks on õiguskirjanduses peetud võimalusel keha skänneri kasutamist, mis suudab tuvastada kaasas olevad objektid ilma füüsilise kontaktita. Samas, kuna see riivab isiku keha puutumatus ja kuulub seega EIÕK art 8 kohaldamisalasse, ei ole ka selle meetme kasutamine piiranguteta.<sup>48</sup>

Eestis on väljend „isiku läbiotsimine“ kasutatud tõendite kogumise üldtingimuste sättes (KrMS § 64 lg 2), kusjuures selle kõrval on mainitud kohe ka isiku läbivaatust. Edasi kriminaalmenetluse seadustikus rohkem „isiku läbiotsimisest“ ei räägita, mis võib tekitada segadust. Selles osas võiks seadusandja proovida kasutada kriminaalmenetluse seadustikus ühtseid termineid. KrMS § 91 sõnastusest nähtub, et läbiotsimine ei ole siiski suunatud inimese, vaid mingi kindla asukoha läbiotsimisele. Ka karistusseadustiku<sup>49</sup> (KarS) kommentaarides on leitud, et KarS § 314 lg-s 1 sätestatud koosseis ebaseadusliku läbiotsimise kohta ei hõlma isiku läbiotsimist.<sup>50</sup>

<sup>43</sup> Nt EIKo 68762/14 and 71200/14, *Aliyev v. Azerbaijan*, p 174 jj.

<sup>44</sup> Nt EIKo 59648/13, *Vig v. Hungary*.

<sup>45</sup> Nt EIKo 1574/13, *Jaeger v. Estonia*.

<sup>46</sup> EIKo 27153/07, *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, p 74-79.

<sup>47</sup> EIKo 49458/06, *Colon v. The Netherlands*, p 83 ja 85-88.

<sup>48</sup> Chen, K-W. Stripped and safer? Issues of privacy and security surrounding the full body scanner. - *Annals of air and space law* 2010 nr 35. - [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=3806173](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3806173) (23.11.2022), lk 245-246.

<sup>49</sup> Karistusseadustik. - RT I, 28.04.2022, 27.

<sup>50</sup> Laos, S. KarSK § 314 p 3.2.2. – Karistusseadustik. Komm vlj. 5 trk. Tallinn: Juura 2021.

Kriminaalmenetluse seadustik näeb ette eraldi menetlustoiminguna isiku läbivaatuse, mis kuulub vaatluse, mitte läbiotsimise regulatsiooni alla. Isiku läbivaatuse üheks eesmärgiks on, sarnaselt läbiotsimisega, leida asitõendina kasutatavaid esemeid (KrMS § 88 lg 1 p 4 ja 5). Seadusest nähtub, et tegu on erinevate toimingutega, kuid mida võib kanda ühte protokollile nende toimetamisel samal ajal (KrMS § 92 lg 2). Seega saab nt kodu läbiotsimisega koos toimuda ka kohapeal oleva isiku läbivaatus. Karistusseadustiku kommentaaridest nähtub kahe toimingu eristamise põhjusena, et isiku läbivaatusega ei riivata sama õigushüve, kodu puutumatus (PS § 33).<sup>51</sup> Isiku läbivaatus riivab eraelu puutumatus (PS § 26) ja ka isikupuutumatus (PS § 20).<sup>52</sup> Samas EIK art 8 jaoks ei ole oluline, kas tegu on eraelu puutumatuses või kodu puutumatuses. Isiku läbivaatus on kriminaalmenetluse seadustiku kohaselt mõeldud kuriteojälgede avastamiseks, vigastuste, eritunnuste ja tervisekahjustuste ülesmärkimiseks või asitõendite avastamiseks (KrMS § 88 lg 1) ning tungib seega isiku privaatsfääri. Seega, kuigi Eestis ei toimu isikute läbiotsimised, vaid vaatlused, tuleb ka sellisel juhul arvestada EIK läbiotsimise kohta käivat praktikat, kuna tegevus tungib suuresti isiku privaatsfääri. Eelnev kehtib ka isiku läbivaatusele, mida on mainitud väärteomenetluse seadustiku<sup>53</sup> (VTMS) §-s 34 ja mida võib teha ametnik, kellel on isiku kinnipidamise õigus.

EIK on käsitlenud isikute läbiotsimisi sagedasti just seoses vanglatega. Eesti vangistusseaduse<sup>54</sup> regulatsiooni kohaselt otsitakse isikuid läbi eesmärgiga avastada keelatud esemeid ja aineid (VangS § 68 lg 1). Vangistusseaduse kommentaaridest nähtub, et „läbiotsimine on tegevus, mille käigus kontrollitakse vangla territooriumile sisenevat või sealt väljuvat isikut, kinnipeetavat, samuti kinnipeetavate elu- ja olmeruumi või vangla territooriumil paiknevat muud ruumi.“<sup>55</sup> Seejuures on leitud järgmist: „läbiotsimise eesmärk on leida ja ära võtta keelatud ese või aine; avastada peidik või varjatud käik; samuti ruumi ja vara seisundi kontrollimine.“<sup>56</sup> Sellest nähtub, et tegu on mõningal määral kriminaalmenetluse regulatsioonile sarnase läbiotsimisega, kuna selle sätte alusel tungitakse oluliselt isikute privaatsfääri – otsitakse läbi nii eluruumi kui ka isikut ennast, et leida keelatud esemeid. Õiguskirjanduses on leitud, et kui läbiotsimist toimetatakse tõendite hankimise eesmärgil (minnakse teadlikult midagi konkreetset otsima), on tegu pigem kriminaalmenetluse seadustiku § 91 olukorraga ja vaja on lähtuda selle korrast. Seevastu vangla

<sup>51</sup> *Ibidem*, § 314/3.2.2.

<sup>52</sup> Feldmanis, KrMSK § 88/2.

<sup>53</sup> Väärteomenetluse seadustik. - RT I, 29.06.2022, 14.

<sup>54</sup> Vangistusseadus. - RT I, 06.08.2022, 23.

<sup>55</sup> Sootak, J. VangSK § 68/1.1. – Vangistusseadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2014.

<sup>56</sup> *Ibidem*, § 68/1.2.

rutiinne läbiotsimine lähtub julgeoleku tagamise eesmärgist ja tõendeid võib leida, kuid neid ei otsita teadlikult.<sup>57</sup> Olenemata sellest, kas tegutsemine on sarnane kriminaalmenetluse läbiotsimisele või mitte, on EIK seadnud eraldi alused ja reeglid vanglas isiku läbiotsimisele. EIK on teinud Eestis vanglates toimunud läbiotsimistega seoses kaks lahendit<sup>58</sup> ning lisaks on üks sama teemat puudutav juhtum hetkel ka EIK menetluses<sup>59</sup>. EIK on vanglas toimuvale läbiotsimisele seadnud konkreetsed piirid, mis põhjustel vanglas võib läbiotsimist läbi viia (eelkõige vangla julgeoleku tagamine või korratuste või kuritegude ennetamine) ning suurem rõhk on ka lisaks EIÕK art-1 8 ka artikli 3 õiguste tagamise kontrollil.<sup>60</sup>

Korralduseadus<sup>61</sup> annab võimaluse isiku läbivaatuseks (KorS § 48), vallasasja läbivaatuseks (KorS § 49) või ka valduse läbivaatuseks (KorS § 50 ja § 51). Läbivaatuse läbiviimiseks pole üldjuhul vaja eraldi luba (v.a eluruumi läbivaatuseks või äriruumi läbivaatuseks väljaspool lahtioleku aegu; KorS § 51 lg 2), mis on ka põhjendatud, kuna läbivaatus on siin enamasti lubatud ainult juhtudel, mis on kiireloomulised ja kui esineb teatud sorti kahtlus. Korralduselisel läbiotsimisel ei ole eesmärgiks asitõendite otsimine nagu kriminaalmenetluses, vaid julgeoleku tagamine (KorS § 1 lg 1, § 2 lg 1). Korralduseaduse kommentaarides on leitud, et korralduseaduse järgne valduse läbivaatus pole võrdsustatav kriminaalmenetluses sätestatud läbiotsimisega, sest nende eesmärgid on erinevad ja korralduseorganid on rangemalt piiritletud läbiotsimise ulatuse ja proportsionaalsuse põhimõttega. Samas on leitud, et läbivaatus riivab oluliselt isiku omandi ja eraelu puutumatus ning sellest tuleneb ka kohtu loa vajadus.<sup>62</sup> Kuigi on õige, et eesmärgid on kõnealusel kahel juhtumil erinevad, on nende poolt riivatud õigused samad, mistõttu saab EIK teostada ka korralduseliste toimingute puhul kontrolli EIÕK art 8 kontekstis.

EIK on korralduselise läbiotsimisega seoses ka öelnud, et EIÕK art 8 lg 2 lubab avaliku korra kaitseks art 8 lg 1 õigusi piirata.<sup>63</sup> Näiteks on kohus EIÕK art 8 kontekstis kontrollinud korralduselise isiku läbiotsimist.<sup>64</sup> Õiguskirjanduses on samuti leitud, et EIK praktikas politsei läbiotsimine võib kuuluda art 8 eraelu sfääri, kui see sisaldab sunni elementi, ja seda ka avalikus

<sup>57</sup> Aduson, J. Jälitustoimingud vanglas. – *Juridica* 2015 nr 10, lk 704-705.

<sup>58</sup> EIKo 16563/08, 40841/08, 8192/10 and 18656/10, *Julin v. Estonia*, p 185; EIKo 1574/13, *Jaeger v. Estonia*.

<sup>59</sup> EIK 19.01.2022 küsimused pooltele asjas nr 13329/21, *Mitt v. Estonia*.

<sup>60</sup> EIKo 16563/08, 40841/08, 8192/10 and 18656/10, *Julin v. Estonia*, p 185.

<sup>61</sup> Korralduseadus. - RT I, 06.08.2022, 16.

<sup>62</sup> Pars, S. KorSK § 51/3 ja 4. - Korralduseadus. Komm vlj. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2017.

<sup>63</sup> EIKo 49458/06, *Colon v. The Netherlands*, p-d 85.

<sup>64</sup> *Ibidem*, p-d 83 ja 85.

kohas.<sup>65</sup> Näiteks isikute läbiotsimised avalikul tänaval, n-õ peatu ja otsi formaadis (*stop and search*).<sup>66</sup>

Eestis paistis ringkonnakohtu mitmest lahendist silma segadus läbiotsimisel süüteo menetluse ja korrakaitse menetluste eristamisega ning kuigi EIK kontrollib mõlema menetluse läbiotsimisi, on siseriiklikult oluline neid eristada. Nt ühel juhul kaitsja vaidlustas menetlustoimingu, kuna leidis, et tegu oli kriminaalmenetluse läbiotsimisega, mis vajab kohtu luba. Kohus sellele viitavaid tõendeid ei leidnud, kuna oluline oli vaadata, kas toimingu ajaks oli avastatud kuriteotunnused, praegusel juhul aga polnud.<sup>67</sup> Oli ka juhtum, kus isik soovis keskkonnaametnike suhtes Kars § 314 lg 1 alusel kriminaalmenetluse alustamist, sest väidetavalt viisid nad läbi ebaseadusliku läbiotsimise kaebaja autos.<sup>68</sup> Küsimus oli, kas see toimus jahipidamise eeskirjade järgimise kohta järelevalvemenetluses või oli tegu juba väärteomenetlusega, kus oleks pidanud olema ka kohtu luba.<sup>69</sup> Ringkonnakohus leidis, et kuigi ametnik oli sedastanud selleks hetkeks võimalikke väärteotunnuseid, on väärteomenetluse alustamisel kohtuvälisele menetlejale jäetud kaalutusõigus menetluse alustamisel, kontrollida tuleb ka menetlust välistavaid asjaolusid ja ei piisa kohtuvälise menetleja pilgust autosse, et algatada väärteomenetlust. Seega leidis kohus, et tehti väärteotunnuste avastamiseks korrakaitse seaduse mõttes auto läbivaatus.<sup>70</sup> Järelikult nägi kohus ette erinevuse väärteo ja kriminaalmenetluse alustamise tuvastamisel, mis on ka mõistetav, arvestades, et ainult ühel juhul on olemas kaalutusõigus menetlust mitte alustada.

Nendest ringkonnakohtu lahenditest nähtub, et kahe menetluse eristamine võib menetlejatele kohati üsna keeruliseks osutuda ning seetõttu võib praktikas jääda süüteo menetluse läbiotsimisreeglid järgimata olukorras, kus oleks pidanud. Samas on seaduses kirjas selgitus, millal algab kriminaalmenetlus või väärteomenetlus (KrMS § 193 lg 1; VTMS § 3<sup>1</sup>; KorS § 1 lg 4), seega ei saa teha etteheiteid seaduse puudulikkuse osas, sest see võimaldab inimestel menetleja korrektsel tegutsemisel ette näha, millal ja mis sätte alusel läbiotsimine tuleb. Sellega

---

<sup>65</sup> International Standards on Ethnic Profiling: Standards and Decisions from the European Systems. Open Society Justice Initiative 2013. - [https://www.justiceinitiative.org/uploads/273f47cd-ada0-41bb-8353-a3e5eaf6d572/case-digests-ethnic%20profiling-european-systems-110813\\_0.pdf](https://www.justiceinitiative.org/uploads/273f47cd-ada0-41bb-8353-a3e5eaf6d572/case-digests-ethnic%20profiling-european-systems-110813_0.pdf) (11.03.2023), lk 12.

<sup>66</sup> Murdoch, J. Roche, R. The European Convention on Human Rights and Policing. A handbook for police officers and other law enforcement officials. Council of Europe Publishing 2013. -

[https://www.echr.coe.int/documents/handbook\\_european\\_convention\\_police\\_eng.pdf](https://www.echr.coe.int/documents/handbook_european_convention_police_eng.pdf) (13.03.2023), lk 71-72.

<sup>67</sup> Nt TlnRnKo 1-20-2569, p 7-8.

<sup>68</sup> TlnRnKm 1-21-7919, p 1.

<sup>69</sup> *Ibidem*, p 2.

<sup>70</sup> *Ibidem*, p 11.

seoses on ringkonnakohus rõhutanud, et isik pidi saama aru, kumma menetluse (korrakaitse või väärteo) raames tegevust teostatakse hetkel, mil ta pani allkirja läbiotsimise protokollile ja seega ei saanud isikul toimuva menetluse liigi osas segadust olla.<sup>71</sup> Samas tundub, et kuivõrd süüteomenetlus ja korrakaitseline menetlus on raskesti eristatavad, jääb menetlejale võimalus korraldada süüteomenetluse eesmärkide saavutamiseks n-ö korrakaitseline läbivaatus või tagantjärele leida õigustusi juba läbi viidud tegevusele.

Läbiotsimisest võidakse aga rääkida Eestis veel teisteski seadustes. Näiteks mainitakse läbiotsimist täitemenetluse seadustikus<sup>72</sup> (§ 28) ja julgeolekuasutuste seaduses<sup>73</sup> (§ 26) seoses kodu, perekonna- või eraelu puutumatusse õiguse piiramisega. Näiteks turvaseadus<sup>74</sup> § 32 lg 1 p 4 räägib turvatöötaja õigusest veenduda enda ja teiste turvalisuse tagamiseks, et kinnipeetul poleks kaasas ohtlikke aineid või esemeid. Seda tüüpi toimingut EIK siiski läbiotsimise reeglite juures ilmselt silmas pidanud ei ole, kuna turvaseadus ei reguleeri riigiesindaja tegevust. EIÕK õiguste tagamise kohustus on seatud aga riigile (EIÕK art 1), sellele viitab ka asjaolu, et EIK-i saab kaevata ainult riigi rikkumiste üle (art 34). EIK on ka öelnud, et artikli 8 põhiline eesmärk on kaitsta meelevaldsete avaliku võimu esindajate rikkumiste eest.<sup>75</sup> Õiguskirjanduses on analüüsitud liikmesriikide kohustusi ka seoses muude asutuste ja ettevõtete tegevusega, kuna teatud juhtudel saab tegevus olla riigile omistatav, kui on riigiga piisav seos.<sup>76</sup> Samuti on võimalik teatud juhtudel, et riigil on kohustus kaitsta isikuid temaga mitteseotud ettevõtte rikkumiste eest, eelkõige tagades, et isikud saaksid kasutada EIÕK õigusi.<sup>77</sup> Praegusel juhul turvafirmadel puudub otsene seos riigiga ning turvaseadus ei reguleeri riigiesindajate tegevust, mistõttu on vähe tõenäoline, et EIK läbiotsimise reeglid siia rakenduksid.

---

<sup>71</sup> TlnRnKo 3-17-2254, p 7; TlnRnKo 3-17-2307, p 7.

<sup>72</sup> Täitemenetluse seadustik. - RT I, 12.03.2022, 9.

<sup>73</sup> Julgeolekuasutuste seadus. - RT I, 27.05.2022, 30.

<sup>74</sup> Turvaseadus. - RT I, 04.03.2019, 19.

<sup>75</sup> EIKo 68817/14, Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan (no. 2), p 149.

<sup>76</sup> Augenstein, D. State responsibilities to regulate and adjudicate corporate activities under the European Convention on Human Rights (2011). - <https://media.business-humanrights.org/media/documents/9b7d88557de08aa2aad4d2b2428d4abcd0f1b35c.pdf> (11.03.2023), lk 6 ja 8.

<sup>77</sup> *Ibidem*, lk 11-12.

### 1.1.3. Läbiotsimisega seonduvad põhiõigused

Läbiotsimine seondub tihedalt mitmete oluliste põhiõigustega. Läbiotsimine riivab tavaliselt isiku põhiõigust kodu ja omandi puutumatusel, mis tulenevad Eesti Vabariigi põhiseaduse<sup>78</sup> (PS) §-dest 32 ja 33, ning eraelu puutumatus (PS § 26). Põhiseadus § 33 annab loetelu juhtudest, millal on läbiotsimine lubatud, seejuures ei ole siin läbiotsimine seotud kindla menetlusliigiga andes järelkult aluse ka muudes menetlustes läbiotsimise korraldamiseks. PS § 33 sätestab: „Kodu on puutumatu. Ei tohi tungida kellegi eluruumi, valdusse ega töökohta ega neid ka läbi otsida, välja arvatud seadusega sätestatud juhtudel ja korras avaliku korra, tervise või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks, kurjategija tabamiseks või tõe väljaselgitamiseks kriminaalmenetluses.“ Kuigi eelnevalt on loetelu lõpus nimetatud ainult kriminaalmenetlust, on leitud, et PS lubab läbiotsimist tõe väljaselgitamiseks ka väärteomenetluses.<sup>79</sup> Puutumatus selle põhiõigusega tuleb asjaolust, et läbiotsimine toimub enamasti just isiku kodus või töökohas või autos. Viimane läheb põhiseaduse kommentaaride kohaselt PS §-s 33 nimetatud valduse mõiste alla.<sup>80</sup>

Põhiseaduse kommentaarides on leitud, et ka eraelu puutumatus (PS § 26) või sõnumisaladus (PS § 43) võib seonduda tihedalt kodu läbiotsimisega, sest äravõetud materjalid hõlmavad tihti isiklikku teavet või korrespondentsi.<sup>81</sup> Sõnumisaladuse kaitseala on Riigikohus siiski läbiotsimise kontekstis tõlgendanud kitsendavalt. Riigikohtu hinnangul kuuluvad PS § 43 kaitsealasse ainult kommunikatsiooni protsessis olevad sõnumid ehk sõnumid, mis on adressaadini kohale jõudnud (nt e-kiri, SMS), ning neid võib kriminaalmenetluses ära võtta läbiotsimisel või vaatlusel ka ilma kohtu loata.<sup>82</sup> Võrdluseks EIÕK art 8 sõnumisaladus hõlmab aga ka e-kirju ja muid kirjalikke materjale.<sup>83</sup> Seetõttu ei saa öelda, et sõnumisaladus oleks PS §43 tähenduses tihedasti läbiotsimisega seonduv põhiõigus.

<sup>78</sup> Eesti Vabariigi põhiseadus. - RT I, 15.05.2015, 2.

<sup>79</sup> Kask, O. Sepp, H. PSK § 33/10. – Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. Veebi versioon (2020). - <https://pohiseadus.ee/sisu/3504>.

<sup>80</sup> *Ibidem*, § 33/6.

<sup>81</sup> *Ibidem*, § 33/10.

<sup>82</sup> RKKKo 3-1-1-14-14, p-d 816-817.

<sup>83</sup> White, R. C. A; Ovey, C. The European Convention on Human rights. 5 trükk. Ptk 16. Protecting private life, the home, and correspondence. Freedom from interference (with physical and psychological integrity). Oxford university press: New York 2010, lk 360.

EIÕK art 8 lg 1, mille rikkumisega seoses läbiotsimisi tavaliselt analüüsitakse, loetleb samuti eelnimetatud õigused: õigus kodu ning era- ja perekonnaelu ning sõnumisaladuse austamisele. Neid õigusi tuleks vaadata aga ühtse kogumina ning oluline pole tingimata eristada, millist konkreetset õigust rikutakse.<sup>84</sup> EIK on nt rõhutanud, et eraelu on lai mõiste, mida ei ole võimalik ammendavalt määratleda, kuid mis hõlmab vaimse ja füüsilise puutumatus, soo tuvastamise, nimesid, seksuaalse sättumuse, õiguse arendada suhteid nii teiste inimeste kui ka välismaailmaga jms.<sup>85</sup> Kodu puutumatus kaitsega võib EIK praktika järgi olla hõlmatud ka äriruumid.<sup>86</sup> Seega artikkel 8 rikkumised saavad kõne alla tulla läbiotsimise korral nii kodus kui ka töökohas.<sup>87</sup> Eestis on erinevalt EIÕK-st sõnumisaladus ja muud privaatsussätted erinevates paragrahvides laiali ja erinevate kaitsealadega.<sup>88</sup> Samas on ikkagi tagatud kõikide samade õiguste kaitse, mis tuleneb EIÕK art-st 8. Õiguskirjanduses on toodud välja, et Eesti seadus pakub võrreldes EIÕK art-ga 8 sõnumisaladusele suuremat kaitset kui eraelu või kodu puutumatus, mistõttu on Eesis oluline eristada, millist põhiõigust täpselt riivatakse.<sup>89</sup> Arvestades, et EIÕK on Eesti õiguskorra osa, tuleks nende koosmõjus lähtuda kõrgeimast võimalikust põhiõiguste kaitsest.

Lisaks tasub meeles pidada, et EIK ei analüüsi läbiotsimise õiguspärasust art 8 kontekstis, kui isik on ise vabatahtlikult sätte kaitsest loobunud, nt pakkunud ise välja e-maili läbiotsimise ja andnud selleks paroolid. Kindlasti ei tohi seejuures loobumine olla kuidagi kellegi poolt survestatud.<sup>90</sup> EIK on leidnud seoses artikliga 6, et oma õigustest loobumine saab toimuda otseselt või vaikivalt, kuid ühemõtteliselt esitatud seisukoha esitamisega. Tagada tuleb isikule ka minimaalsed kaitsemeetmed proportsionaalselt õigustega.<sup>91</sup> Pole mingit põhjust arvata, et sellist loobumist pole võimalik teha ka teiste konventsioonis sätestatud õigustega. Eesti seadus otseselt vabatahtlikult läbiotsimise lubamisest või mõnest menetluslikust garantiist loobumist ei reguleeri. Kuna seadus seob läbiotsimise õigusliku loa või määruse olemasolu vajadusega, ei saa ilmselt sarnaselt EIK seisukohale Eestis rääkida läbiotsimisest, kui isik niisama laseb vabatahtlikult nt politsei endale koju ringi vaatama, lubades enda privaatsfääri tungimise. Politsei tegevus võib olla sellisel juhul Eestis käsitletav hoopis vaatlusena KrMS § 83 lg 2 p 1 ja § 84 lg 1 mõttes.

---

<sup>84</sup> *Ibidem*, lk 241-242.

<sup>85</sup> EIKo 14793/08, *Y.Y. v. Turkey*, p-d 56-57.

<sup>86</sup> EIKo 13710/88, *Niemietz v. Germany*, p 30.

<sup>87</sup> *White, Ovey*, lk 364.

<sup>88</sup> Lõhmus, U. Veel kord õigusest sõnumite saladusele ehk kuidas 20. sajandi tehnoloogia mõjutab põhiseaduse tõlgendusi. - *Juridica* 2016 nr 3, lk 177.

<sup>89</sup> Lõhmus 2019, lk 455.

<sup>90</sup> EIKo 63638/14, *Posevini v. Bulgaria*, p 75.

<sup>91</sup> EIKo 18114/02, *Hermi v. Italy*, p 73.

EIK on lisaks leidnud, et koostöö tegemine politseiga läbiotsimisel ei tähenda, et läbiotsimine oleks vähem õigustesse tungiv, kuna koostööd tehakse läbiotsimise ähvarduse alusel, st ka ilma koostööta viiks politsei läbiotsimise ellu. Seega sellisel juhul saab ikkagi rääkida art 8 õigustesse sekkumisest ja kontrolliga edasi minna (sh tuvastada rikkumine).<sup>92</sup> Sellest tulenevalt ei ole Eestis läbiotsimismäärustega politseinike tuppa lubamine ja kappide avamine või asjade väljaandmine vabatahtlik privaatsfääri tungimise lubamine ja seega on ikkagi tegu läbiotsimisega.

Art 8 õiguse rikkumise tuvastamiseks vaatab EIK kõigepealt, kas tegu on üldse art 8 kaitsealasse kuuluva olukorraga ning kas saab rääkida selle õiguse riivist, seejuures tavaliselt ei tuua välja vaid ühte art-s 8 mainitud põhiõigust.<sup>93</sup> Eravaldusesse sisenemine (*entry into private premises*), sh äriruumid, on peaaegu alati art 8 õiguste riive.<sup>94</sup> Edasise kontrolli rikkumise tuvastamiseks saab jagada kolmeks etapiks: kas on seaduslik alus sekkumiseks, kas esineb mõni alus art 8 lg-st 2 ja viimaseks, kas see on vajalik demokraatlikus ühiskonnas.<sup>95</sup>

Esimeses etapis tuleb tuvastada riive aluseks olev siseriiklik seadus. EIK on toonitanud, et on vajalik, et tegutsemise aluseks oleks võimalikult täpsed seadused.<sup>96</sup> Kriteeriumid seadusele on aja jooksul juurde tulnud, algselt kontrollis kohus ainult seaduse alusel tegutsemist.<sup>97</sup> Nüüd saab ikkagi EIK ka seaduse sisu hinnata.<sup>98</sup> Seadus peab vastama teatud kvaliteedile, eelkõige olema kättesaadav ja piisavalt täpne, et tagajärjed oleks piisavalt ettenähtavad - eelkõige mis olukorras ja mis tingimustel midagi läbi võidakse viia.<sup>99</sup> See eeldab, et seadus on avaldatud ja sätted sõnastatud nii täpselt, et inimene saab oma käitumist nende järgi reguleerida.<sup>100</sup> Seejuures vaadatakse seadust tema sisulises mõttes, mitte formaalselt ehk lähtuvalt pealkirjast. Seadus on vastuvõetud õigusakt nii nagu siseriiklikud kohtud seda on tõlgendanud. Siseriiklik seadus peab

---

<sup>92</sup> EIKo 26419/10, *Saint-Paul S. A. v. Luxembourg*, p 38-39.

<sup>93</sup> EIKo 27153/07, *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, p 89.

<sup>94</sup> Ashworth, A. Emmerson, B. Macdonald, A jt, lk 304.

<sup>95</sup> Koops, B-J. Škorvánek, I; van der Sloot, B. Sewage Monitoring for Criminal Investigation and the Protection of Home Life. TILT Law & Technology Working Paper No. 005/2019 24 April 2019, Version: 1.0. - <https://bartvandersloot.com/onewebmedia/sewage.pdf> (13.03.2023), lk 13.

<sup>96</sup> EIKo 50882/99, *Petri Sallinen and Others v. Finland*, p 90.

<sup>97</sup> Van der Sloot, B. The Quality of Law How the European Court of Human Rights gradually became a European Constitutional Court for privacy cases. - *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 2020. - <https://www.jpipitec.eu/issues/jipitec-11-2-2020/5098/vandersloot.pdf> (10.03.2023), lk 163.

<sup>98</sup> *Ibidem*, lk 161.

<sup>99</sup> EIKo 27153/07, *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, p 89.

<sup>100</sup> McBride, J. The case law of the European Court of human rights on the application of coercive measures in criminal proceedings. - <https://rm.coe.int/council-of-europe-georgia-european-court-of-human-rights-case-study-co/16807823c2> (20.11.2022), p 20.

lisaks olema kooskõlas õigusriigi põhimõtetega ja tagama seega läbiotsimisel üksikisikule vähemalt mõningase kaitse art 8 õiguste meelevaldsete rikkumiste korral, selle täitmiseks peavad olema seaduses selged piirid, millal ametivõimud võivad isiku õigustesse sekkuda.<sup>101</sup> Õiguskirjanduses on leitud, et tagajärjed ei pea siiski täielikult ettenähtavad olema, kuna seadus peab olema võimeline ajaga kaasas käima ja reguleerima võimalikult palju olukordi.<sup>102</sup> Järgmisena peab läbiotsimine olema ka kooskõlas tuvastatud seadusega.

Kui need nõuded on täidetud, tuleb vaadata, kas riive on õigustatud, st kas esineb mõni art 8 lg-s 2 nimetatud eesmärkidest.<sup>103</sup> EIK nendib üldiselt seoses riive õiguspärasusega, et see nõue on täidetud, kui läbiotsimine viidi läbi sama isiku suhtes toimetatud kriminaalmenetluse käigus (kuritegevuse ennetamise eesmärk).<sup>104</sup> Kohus ei pea tihti vajalikuks määrata täpset alust art 8 lg 2 loetelust, vaid nendib lihtsalt, et art 8 lg 2 alus esines. Seejuures leiab kohus harva selles etapis rikkumise esinemist, seega ei oma see etapp praktikas väga suurt tähtsust.<sup>105</sup>

Lõpetuseks kontrollib kohus riive proportsionaalsust ehk kas sekkumine on vajalik demokraatlikus ühiskonnas (kas esineb tungiv sotsiaalne vajadus).<sup>106</sup> Selles kontrolli etapis vaatab kohus proportsionaalsusele lisaks, kas tagatud olid piisavad siseriiklikud kaitsemeetmed võimu kuritarvitamise vastu.<sup>107</sup> Võimalike siseriiklike kaitsemeetmetena on EIK nt Austria kontekstis nimetanud isiku kohalolu läbiotsimisel (advokatuuri esindaja kohalolu advokaadibüroo läbiotsimisel), protokollide koostamist peale läbiotsimist koos loeteluga äravõetud asjadest ja võimalust vaidlustada äravõetud dokumentide kuulumist käesolevasse menetlusse nii, et läbiotsimisel need pitseeritakse ja seejärel kohus peab hindama, kas asjad kuuluvad menetluses kasutamiseks või mitte.<sup>108</sup> Täpsemalt on seda etappi analüüsitud järgmises alapeatükis.

---

<sup>101</sup> EIKo 39731/12, *Wolland v. Norway*, p 62.

<sup>102</sup> Van der Sloot, *The Quality of Law How the European Court of Human Rights gradually became a European Constitutional Court for privacy cases*, lk 164.

<sup>103</sup> Lõhmus 2019, lk 444.

<sup>104</sup> EIKo 27153/07, *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, p 89.

<sup>105</sup> Koops, Škorvánek, van der Sloot, lk 14.

<sup>106</sup> Lõhmus 2019, lk 444-445.

<sup>107</sup> EIKo 21353/93, *Camenzind v. Switzerland*, p 45; EIKo 33696/11, *K.S. and M.S. v. Germany*, p 44.

<sup>108</sup> EIKo 30457/06, *Robathin v. Austria*, p 48.

## 1.2 Läbiotsimise proportsionaalsus

EIK poolt loodud kontrolli etapis „vajalik demokraatlikus ühiskonnas“ tuleb vaadata, kas läbiotsimise toimetamise õigustamiseks antud põhjused olid asjakohased ja piisavad ning kas järgitud on proportsionaalsuse põhimõtet.<sup>109</sup> Viimane tähendab, et eesmärk, mida üritati saavutada ja saavutamiseks võetud meetmed on proportsionaalsed.<sup>110</sup> Proportsionaalsuse hindamine on tavaliselt ka üks olulisemaid etappe võimaliku isikuõiguste rikkumise tuvastamiseks. EIK hindab konkreetse juhu proportsionaalsust mitmete erinevate asjaolude kaudu kogumis. Kohus hindab eelkõige juhtumi üldiseid asjaolusid määruse andmise ajal ja läbiotsimise läbiviimisel, kas läbiotsimine toimus kohtuliku määruse alusel, kas määruse ulatus oli mõistlikult piiritletud ja kas esines põhjendatud kahtlus.<sup>111</sup> Samuti arvestab kohus süüteo raskusastmega.<sup>112</sup> Kohus on rõhutanud, et oluline on hinnata proportsionaalsust iga juhtumi puhul eraldi.<sup>113</sup> Eelnevast nähtub, et hinnatakse nii läbiotsimise kui menetlustoimingu valiku proportsionaalsust kui ka selle läbiviimise meetodite proportsionaalsust.

Kriminaalmenetluse seadustikus pole kirjas proportsionaalsuse hindamise vajadust läbiotsimisel, samas tuleb üldine proportsionaalsuse nõue põhiõiguste riivamisel põhiseaduse §-st 11 (hinnatakse sobivust, vajalikkust ja proportsionaalsust kitsamas tähenduses ehk mõõdukust)<sup>114</sup> ja sealt tulenevalt laieneb see kohustus ka läbiotsimistele. Samas, kuna puuduvad täpsemad reeglid just läbiotsimise olukorras proportsionaalsuse hindamiseks, tuleks seda sisustada kooskõlas EIK praktikaga. EIK praktikast tulenev proportsionaalsuse hindamise kohustus on ka Eestis olemas ning kuigi PS § 11 kolmeastmeline test ei ole samastatav kontrolliga, mida EIK teeb, on lisaks sellele mitmeid nõudeid, mida EIK käsitleb proportsionaalsuse teema juures (nt määruuses ulatus, kohtulik kontroll, põhjendatud kahtlus, isiku kohalolu läbiotsimisel jne) seaduses kirjas teistes sätetes ning nendest tuleb täpsemalt juttu järgnevatel peatükkides.

Süüteo raskuse arvestamisega seoses on EIK leidnud, et nt liikluseeskirjade rikkumises seisnenud väärteo menetlusel võib olla läbiotsimise korraldamine ebaproportsionaalne, arvestades

---

<sup>109</sup> EIKo 21353/93, *Camenzind v. Switzerland*, p 45.

<sup>110</sup> EIKo 5201/11, *Sher and Others v. the United Kingdom*, p 172.

<sup>111</sup> EIKo 27153/07, *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, p 91.

<sup>112</sup> Vt EIKo 41604/98, *Buck v. Germany*, p 45;

<sup>113</sup> EIKo 21353/93, *Camenzind v. Switzerland*, p 45.

<sup>114</sup> Kask, Karmo. PSK § 11/1 ja /31.

toimepandud süütegude raskusastet.<sup>115</sup> Samas maksudest kõrvalehoidmist on kohus pidanud tõsiseks rikkumiseks, mille puhul võib läbiotsimise korraldamine olla proportsionaalne.<sup>116</sup> Oluline on lisaks vaadata, kas menetluses vajalikku eesmärki on võimalik saavutada ka teistmoodi, nt küsides isikult vabatahtlikku abi asja üleandmiseks<sup>117</sup> või korraldades mõne muu menetlustoimingu<sup>118</sup>. Kriminaalmenetluse seadustik ei seo läbiotsimise mõistet või selle läbiviimist kindlate süütegudega, st sisse pole toodud, millal on selline menetlustoiming ja selle käigus põhjustatud isikute õiguste riive proportsionaalne. Väärtegude uurimisel ei ole samuti välistatud mingite teatud väärtegude korral läbiotsimise läbiviimist (VTMS § 35). EIK pole samas ka öelnud, et mingite süütegude uurimisel oleks alati läbiotsimine keelatud või et vaja oleks luua riikidel kataloog süütegudest, mille puhul läbiotsimist võib läbi viia.

Väärteomenetluse seadustiku kommentaarides on leitud, et läbiotsimise lubamine väärteomenetluses võib olla mõne tõlgenduse (eelkõige grammatilise ja süstemaatilise) kohaselt seaduses sätestatud loale vaatamata vastuolus PS §-g 33, mis seab üldised tingimused, millal läbiotsimine on lubatud. Selliselt jõutakse seisukohale, et kui väärteomenetluse raames toimunud läbiotsimine ei seonu avaliku korra, tervise või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitsega, pole see lubatud.<sup>119</sup> Samas ei saa öelda, et väärteomenetluste puhul oleks alati läbiotsimine põhjendamatu, kuna väärtegude tähtsus on väiksem. Proportsionaalsust saab ja tuleb hinnata iga juhtumi põhiselt eraldi ja sama süüteo korral võib olla mõnikord läbiotsimine proportsionaalne ja teisel juhul mitte (nt varguse korral võib olla mõnikord vaja läbiotsimist toimetada, et leida kahtlustatava juurest varastatud asjad, samas ei pruugi läbiotsimine olla põhjendatud, kui on teada, et esemed on kellelegi teisele müüdnud ja neid isiku käes enam pole). Ka väärteomenetluse puhul võib läbiotsimise korraldamine osutada kaalumise tulemusena proportsionaalseks. Siiski tuleb nõustuda, et ilmselt kõigi väärtegude puhul ei ole põhjendatud ega proportsionaalne läbiotsimist korraldada.

Väärteomenetluses läbiotsimise korraldamise põhiseaduspärasust on Eestis hinnanud ka kohus.<sup>120</sup> Ringkonnakohus leidis, et PS § 33 mõistes tuleb kuriteo terminit mõista nii, et see võib hõlmata ka väärteod, lisaks lubab see säte eraelu riivet avaliku korra kaitseks. Seega ei ole

<sup>115</sup> EIKo 41604/98, *Buck v. Germany*, p 47.

<sup>116</sup> EIKo 33696/11, *K.S and M.S v. Germany*, p 48-49.

<sup>117</sup> EIKo 44065/06, *Zubal v. Slovakia*, p 43 ja 45.

<sup>118</sup> EIKo 26419/10, *Saint-Paul S. A. v. Luxembourg*, p 44.

<sup>119</sup> Ploom, VTMSK § 35/1. - Väärteomenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2007.

<sup>120</sup> TlnRnKo 4-20-5209, p 3.

väärteomenetluses läbiotsimine õigusvastane.<sup>121</sup> Küsimus taandub hoopis sellele, kas läbiotsimine on proportsionaalne. Kohus rõhutas, et kuigi kaitsja hinnangul ei ole kohtulik kontroll väärteomenetluses piisav, sest piisab, et kohus annab loa resolutsiooniga, ei ole see nii, sest kohtu luba läheb kohtuvälise menetleja koostatud põhistatud määrusele. Kuna sama süsteem on ette nähtud ka KrMS § 91 lg 2 järgi, pole väärteomenetluse süsteem kriminaalmenetluses sätestatust leebem.<sup>122</sup> Riigikohus on selle seisukoha üle kinnitanud viitates, et ringkonnakohus on õigesti leidnud, et VTMS § 35 on põhiseadusega kooskõlas.<sup>123</sup> Selline kohtute seisukoht, et vajalik on iga juhtumi korral eraldi proportsionaalsuse hindamine, mitte lihtsalt kõikidel väärtegudel läbiotsimise välistamine, on ka eelviidatud EIK praktikaga kooskõlas lähenemine.

Arvestada tuleb läbiotsimisel ka konkreetse juhtumi asjaolusid. EIK on pidanud ebaproportsionaalseks nt läbiotsimist röövimises kahtlustatava isiku korteris olukorras, kus politsei polnud eelnevalt kindlalt välja selgitanud kahtlustatava jätkuvalt seal elamist ehk hinnanud määruse aluseks olevaid tõendeid sisuliselt. Puuduliku eeltöö tõttu selgus läbiotsimisel, et läbiotsimiskohas elasid juba pool aastat uued üürnikud, mitte aga kahtlustatav. Seejuures nentis kohus, et oluline ei ole õiguspärasuse hindamisel, kas politsei tegutses tahtlikult õigusvastaselt või mitte.<sup>124</sup> Eelnev viitab, et lubatud ei ole korraldada läbiotsimist juhul, kui selleks reaalne vajadus puudub. EIK on lisanud, et läbiotsimise ebaedukus, ei tähenda aga, et see oleks olnud ebaproportsionaalne.<sup>125</sup>

EIK hindab proportsionaalsuse juures ka mõju läbiotsimist puudutava isiku mainele.<sup>126</sup> Mõju isiku mainele tuleb hinnata igal konkreetsel juhul eraldi, arvestades asula suurust, isiku tuntuust, toimetamise aega ning mis tüüpi hoonet läbi otsitakse.<sup>127</sup> Näiteks on kohus leidnud, et linnas, kus on ainult 10 000 inimest, on isiku kodu ja äriruumide läbiotsimine tõenäoliselt negatiivse mõjuga talle, eriti kui isik ise pole kahtlustatav ja seda tehakse võrdlemisi avalikult.<sup>128</sup> Samas on eelviidatud lahendist näha, et kohus hindab kõiki asjaolusid korraga, mistõttu ei leitud proportsionaalsuse nõude rikkumist ainult negatiivse mõju tõttu isikule, vaid arvestades ka muid

---

<sup>121</sup> *Ibidem*, p 7.

<sup>122</sup> *Ibidem*, p 7.

<sup>123</sup> RKKKo 4-20-5209, p 7.

<sup>124</sup> EIKo 28867/03, *Keegan v. the United Kingdom*, p-d 33-34.

<sup>125</sup> *Ibidem*, p 35.

<sup>126</sup> Nt EIKo 25707/05 and 28614/06, *Erduran and Em Export Dış Tic. A.Ş. v. Turkey*, p 87.

<sup>127</sup> Lõhmus 2019, lk 458.

<sup>128</sup> EIKo 41604/98, *Buck v. Germany*, p 51

asjaolusid.<sup>129</sup> Seega ei saa EIK praktikast lähtudes öelda, et väiksemates asulates on läbiotsimine keelatud, kui see kahjustaks isiku mainet. Vastupidine lähenemine muudaks kuritegude uurimise võimatuks nt vaid sellepärast, et kahtlustatav elab väikelinnas. Eesti seadusest ei tule otseselt kohustust arvestada läbiotsimisel isiku maine kahjustamisega. Samas on võimalik tõlgendada KrMS § 64 lg-t 1 nii, et tõendite kogumine viisil, mis ei kahjusta isiku au ja väarikust, hõlmab ka mainega arvestamist läbiotsimisel, kuid kooskõlas EIK eelviidatud seisukohtadega ei välista see tõendite kogumist, vaid suunab valikuvõimaluse korral valima nt läbiotsimiseks aeg, mis kahjustaks isiku mainet vähem.

### 1.3 Põhjendatud kahtlus

Eelnevalt sai välja toodud, et EIK hindab viimases kontrolli etapis ka põhjendatud kahtluse (*reasonable suspicion*) esinemist. EIK ei ole selgelt oma lahendites välja öelnud, mille osas täpselt see põhjendatud kahtlus esinema peab (kas kuriteokahtluses või asja leidmises), viidates üldiselt asjaolule, et esinema pidi põhjendatud kahtlus. Põhirõhk tundub siiski olevat sellel, et on põhjendatud kahtlus otsitavas kohas leida konkreetne asi.<sup>130</sup> Näiteks EIK on eitanud põhjendatud kahtluse olemasolu olukorras, kus firma nimel ebaseadusliku lepingu allkirjastamises kahtlustati ainult ühte advokaati, kuid läbi otsimiseks anti luba kogu büroos, sh ka teisi advokaate puudutavad alad, kelle suhtes igasugune kahtlus puudus.<sup>131</sup> Samas on EIK pidanud piisavaks põhjendatud kahtlust olukorras, kus kõigi töötajate arvutisüsteemid otsiti läbi seoses ebaseaduslike ravimitega kaubitsemisega, kui läbiotsimismääruse andmisel tugineti arvetele, mis kuulusid läbiotsitud äriühingule ja konkreetset isikut polnud teada.<sup>132</sup> Samuti on piisavalt põhjendatud kahtlus, kui tunnistajad, sh kannatanu, on kahtlusaluse äriruumi kuriteoga sidunud ja nende tunnistuste pinnalt antakse läbiotsimiseks määrus.<sup>133</sup> Enamasti käsitlevad lahendid olukordi, kus läbi otsitakse süüteo kahtlustatava kodu või töökoht. Samas pole EIK öelnud, et

---

<sup>129</sup> *Ibidem*, p 52.

<sup>130</sup> EIKo 63638/14, *Posevini v. Bulgaria*, p 70; EIKo 18700/09, *Lindstrand Partners Advokatbyrå AB v. Sweden*, p 96; EIKo 28867/03, *Keegan v. the United Kingdom*, p 32.

<sup>131</sup> EIKo 5678/06, *Yuditskaya and Others v. Russia*, p 28.

<sup>132</sup> EIKo 74336/01, *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, p 58.

<sup>133</sup> EIKo 65755/01, *Stefanov v. Bulgaria*, p 40.

muude isikute juures ei oleks läbiotsimist võimalik teha<sup>134</sup>, kui kõik reeglid on täidetud, sh esineb põhjendatud kahtlus, et seal on võimalik leida süüteoiga seotud asju.

EIK on analüüsinud põhjendatud kahtluse olemasolu seoses läbiotsimise proportsionaalsusega, täpsemalt, kas see oli aluseks läbiotsimismääruse andmisel. Seega peab põhjendatud kahtlus esinema just läbiotsimiseks loa andmise hetkel. Seejuures ei näita põhjendatud kahtluse puudumist asjaolu, et isik mõisteti hiljem õigeks.<sup>135</sup> Samuti ei näita seda asjaolu, et läbiotsimisel otsitavat ei leitud. Oluline on ikkagi hinnata, mis informatsioon oli loa andmise otsuse tegemise ajal teada ja kas see andis alust põhjendatud kahtluse tekkimiseks.<sup>136</sup> Kahtlus ei pea selleks olema sama kindel, kui oleks vajalik süüdimõistmisel.<sup>137</sup>

Eestis on põhjendatud kahtluse nõue seadusesse otsesõnu sisse toodud. KrMS § 91 lg 1 teises lauses on seatud läbiotsimisele lisatingimus, et seda võib läbi viia ainult juhul, kui esineb põhjendatud kahtlus, et otsitav asi asub läbiotsimiskohas. Juba ajal, mil Eestis seadus veel selgelt ei nõudnud põhjendatud kahtluse esinemist, peeti õiguskirjanduses oluliseks selle põhimõttega (ka küllaldane alus) arvestamist. Läbiotsimise läbiviimiseks peeti oluliseks tuginemist tõenditele või taktikalisele kogemusele.<sup>138</sup> Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise eelnõu seletuskirjas, millega alates 2015. a jõustus põhjendatud kahtluse reegel, on leitud, et põhjendatud kahtlus aitab välistada pelgalt spekulatsioonidele tuginevaid läbiotsimisi ning tagada, et eseme otsimise vajadus on põhjendatud.<sup>139</sup> Õiguskirjanduses on rõhutatud, et oluline on meeles pidada, et põhjendatud kahtlus ei tähenda tingimata kellegi süüd. Seetõttu on läbiotsimisel enamasti vajalik kohtulik kontroll, mis peaks võimaldama toimingule allutatute õiguste intentsiivse riive vajaduse paremat kaalumist.<sup>140</sup>

Õiguskirjanduses on küllaldaseks aluseks peetud kriminaalasjas kogutud andmeid (tõendeid), millele tuginedes on alust arvata, et otsitav on mingis konkreetses kohas.<sup>141</sup> Seadus (KrMS § 91

---

<sup>134</sup> Nt asjas EIKo 41604/98, *Buck v. Germany* toimus läbiotsimine isiku äriruumides, kes polnud ise kahtlusalune, vaid tema poeg oli.

<sup>135</sup> EIKo 30457/06, *Robathin v. Austria*, p 43-44, 46.

<sup>136</sup> EIKo 18700/09, *Lindstrand Partners Advokatbyrå AB v. Sweden*, p 96.

<sup>137</sup> EIKo 17318/06, *Ratushna v. Ukraine*, p 77.

<sup>138</sup> Kergandberg, E. Sillaots, M. Kriminaalmenetlus. Kirjastus Juura: Tallinn 2006, lk 300-301; Lindmäe, lk 123.

<sup>139</sup> Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 770 SE. Seletuskiri, lk 6.

<sup>140</sup> Ferguson, P.R. The Presumption of Innocence and its Role in the Criminal Process. - Crim Law Forum 2016 nr 27. - <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10609-016-9281-8.pdf> (20.11.2023), lk 150.

<sup>141</sup> Lindmäe, lk 123.

lg 1 ls 2) põhjalikumalt seda eeldust aga lahti ei mõtesta. Samas põhjendatud kahtlust seadusesse endasse kirja täpsemalt panna olekski raske, sest sõltub iga juhtumi eripärast. Oluline on, et seda iga kord arvestataks loa andmisel ning selle sisustamisel saab ja tuleb lähtuda ka EIK praktikast. Lisaks on Riigikohus öelnud, et läbiotsimise läbiviimiseks peab olema olema ka põhjendatud kuriteokahtlus. Juhul, kui hiljem süüdistusest loobuti, ei tähenda see, et läbiotsimine ei olnud põhjendatud, arvestades läbiotsimise korraldamise hetkeks teadaolevat informatsiooni. Läbiotsimine oleks ebaseaduslik juhul, kui menetleja teadis läbiotsimist määrates või toimetades, et süütegu pole tegelikult toimunud või et esinevad kuriteokahtlust ilmselgelt välistavad asjaolud.<sup>142</sup> Kuna EIK on vahel kuriteokahtlust hinnanud koos asja konkreetsest kohast leidmise kahtlusega, siis on Eestis igal juhul kohustus järgida mõlemat põhimõtet, tagades kooskõla EIK praktikaga.

Põhjendatud kahtluse hindamist illustreerib hästi üks Tallinna Ringkonnakohtu otsus. Selles asjas kaitsja leidis, et läbiotsimine oli ebaseaduslik, kuna läbiotsimistaotluses polnud avatud põhjendatud kahtlust konkreetses kriminaalasjas kogutud tõenditele tuginevalt.<sup>143</sup> Ringkonnakohus kaitsjaga ei nõustunud ning kinnitas maakohtu seisukohta, et kuna varemalt oli isik kaks korda narkootikumide omandamiselt tabatud, siis sellest juba piisas põhjendatud kahtluse olemasoluks, et isiku kodus võib olla narkootikumide käitlemisele viitavaid asitõendeid.<sup>144</sup> Põhjendatud kahtlusega arvestamine ja sellele tuginemine ilmnes hästi ka ringkonnakohtu lahendist, kus kannatanu ei nõustunud kriminaalmenetluse lõpetamisega, esitas kaebuse kriminaalmenetluse jätkamiseks ja leidis, et tõendeid saaks koguda veel läbiotsimisega kahe isiku elukohas. Kohus aga ütles, et puudub alus läbiotsimise läbiviimiseks, kuna puudus põhjendatud kahtlus, et läbiotsimiskohas leidub midagi asjakohast.<sup>145</sup>

---

<sup>142</sup> RKKKo 3-1-1-93-15, p-d 59-60.

<sup>143</sup> TlnRnKo 1-18-3293, p 3.2.

<sup>144</sup> *Ibidem*, p 10.

<sup>145</sup> TlnRnKm 1-21-6682, p 7 ja 9.

## 2. Läbiotsimismäärused

### 2.1 Läbiotsimismääruse põhiregulatsioon

Üks olulisemaid märksõnu, mis läbiotsimisega seondub, on läbiotsimismäärus. KrMS §-st 91 nähtub, et läbiotsimise läbiviimiseks on alati vajalik seaduse nõuetele vastav läbiotsimise määrus või vabas vormis luba. Seega ilma seaduses märgitud loa või määruseta läbiviidud läbiotsimine on ebaseaduslik. Õiguskirjanduses on lisatud, et ka läbiotsimismääruse piiridest väljuv läbiotsimine võib olla ebaseaduslik.<sup>146</sup>

Üldreeglina on vaja läbiotsimise läbiviimiseks prokuratuuri taotlusel koostatud eeluurimiskohtuniku määrust või kohtumäärust, mis võib olla koostatud pealdisena prokuratuuri taotlusel (KrMS § 91 lg 2). Üldreegli on seadusandja mõelnud välja just eelkõige nendeks juhtumiteks, kus on võimalik läbiotsimise pikem ette planeerimine.<sup>147</sup> Kohtu kontrolli läbiotsimise üle suurendati alles 2016. aastal ning koos kohtu rolli kasvuga läbiotsimise protsessis suurenes ka kohtunike töökoormus sellistes kriminaalajades.<sup>148</sup> Enne seda muudatust oli võimalik ka uurimisasutusel teatud juhtudel omaalgatuslikult läbiotsimine läbi viia ning seejuures võis piisata ainult prokuratuuri poolt hilisemalt selle lubatavaks tunnistamisest.<sup>149</sup> Kehtivas seaduses sellist alust enam pole. Samas seaduses sätestatud juhul on lubatud läbiotsimist läbi viia prokuratuuri määruse alusel. Seda juhul, kui on alust arvata, et kahtlustatav kasutab või kasutas läbiotsitavat kohta või sõidukit kuriteosündmuse või kohtueelse menetluse ajal, ning isikut kahtlustatakse konkreetses seaduse loetelus (KrMS § 126<sup>2</sup> lg-s 2) nimetatud kuriteo toimepanemises (KrMS § 91 lg 3). See erand oli seadusandjal mõeldud kiireloomulisemate olukordade jaoks, andes menetlejatele rohkem paindlikkust tegutsemiseks.<sup>150</sup>

---

<sup>146</sup> Kangur, A (ptk autor). Analüüs isikute põhiõiguste tagamisest ja eeluurimise kiirusest kriminaalmenetluses. Tartu Ülikool 2013. Uuringu aruanne. -

[https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus\\_iskute\\_pohioiguste\\_tagamisest\\_ja\\_eeluurimise\\_kiirusest\\_kriminaalmenetluses.pdf](https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus_iskute_pohioiguste_tagamisest_ja_eeluurimise_kiirusest_kriminaalmenetluses.pdf), lk 106.

<sup>147</sup> Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 770 SE. Seletuskiri, lk 7.

<sup>148</sup> Kruusmaa, K.-C. KrMS põhiõiguste paketi mõjude analüüs. Kriminaalpoliitika analüüs nr 3/2017. - [https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/pop\\_analuus\\_26.05.2017.pdf](https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/pop_analuus_26.05.2017.pdf) (09.03.2023), lk 10.

<sup>149</sup> Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 770 SE. Seletuskiri, lk 10.

<sup>150</sup> *Ibidem*, lk 7.

Samas seaduses endas asja kiireloomulisust eelduseks seatud ei ole, võimaldades läbiotsimisi prokuröri loal ka mitte kiireloomulistel juhtudel.

Seadus teeb aga viimati nimetatud erandist omakorda erandi, lubades KrMS § 91 lg 3 olukordades läbiotsimist läbi viia ka ilma määrust koostamata, prokuröri taasesitamist võimaldava loa alusel, juhul kui läbiotsimismääruse vormistamine ei ole õigel ajal võimalik (KrMS § 91 lg 5). Seletuskirjast nähtub, et kuigi taasesitamist võimaldav vorm võib olla nii kirjalik kui ka suuline, siis soovitatav on see teha kirjalikult, nt SMS teel, et võimaldada vajadusel ka isikule tutvustamist.<sup>151</sup> Õiguskirjanduses on rõhutatud, et kui läbiotsimisega riivatakse tõenäoliselt sõnumisaladust, siis on põhiseaduse § 43 järgi vajalik ikkagi kohtu luba, isegi kui kriminaalmenetluse seadustik seda ei nõua.<sup>152</sup> Küsitav võib aga ka muudel juhtudel olla, kas prokuröri luba saab olla sama väärtusega, mis (eeluurimis)kohtuniku oma, kuna prokurör on kriminaalmenetluses kahtlustatava vastaspool ja võib seetõttu olla rohkem kallutatud. Igal juhul tuleb nii prokuröri koostatud määruse kui ka taasesitamist võimaldava loa korral siiski prokuröril läbiotsimise alustamisele järgneval esimesel tööpäeval teatada sellest eeluurimiskohtunikule, kes peab otsustama määrusega selle lubatavaks tunnistamise üle (KrMS § 91 lg 6). Eeluurimiskohtuniku määrus võib seejuures olla koostatud pealdisena prokuratuuri määrusel (KrMS § 91 lg 6).

Tallinna ringkonnakohtus on olnud üks juhtum, kus läbiotsimismääruse oli andnud prokurör, kuid kaitsja leidis, et selleks puudus alus, sest läbiotsimine toimetati isiku juures, kes polnud eelnevalt kahtlustatav, kuigi see oli varasemalt KrMS § 91 lg-s 2<sup>1</sup> nõutud alus. Kuna see alus ei kohaldunud, oleks pidanud loa läbiotsimiseks andma eeluurimiskohtunik.<sup>153</sup> Asi käis ka Riigikohtus, kuid kohus ei võtnud kaebaja kassatsiooni menetlusse, mistõttu jõusse jäi ringkonnakohtu otsus selles osas.<sup>154</sup> Ringkonnakohus rõhutas oma otsuses, et läbiotsimine sobib esimeseks menetlustoiminguks, millega isik saab kahtlustatava staatuse ja nii ei olnud KrMS § 91 lg 2<sup>1</sup> kohaldamine takistatud.<sup>155</sup> Töö kirjutamise hetkel läbiotsimise regulatsioonis 24 tunni reeglit ja KrMS § 91 lg-t 2<sup>1</sup>, kui vaidlusi tekitanud kohti, seaduses enam ei ole. Vaidlust ei ole

---

<sup>151</sup> *Ibidem*, lk 10.

<sup>152</sup> Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn: Juua 2014, 2. vlj, lk 316.

<sup>153</sup> TlnRnKo 1-18-86, p 5.2.

<sup>154</sup> RKKKo 1-18-86, p 50; TlnRnKo 1-18-86, p 11.

<sup>155</sup> TlnRnKo 1-18-86 (2019), p 8.1.

ilmselt ka selles, et läbiotsimist võib esimese menetlustoiminguna toimetada. Samuti pole EIK öelnud, et läbiotsimine ei tohiks olla esimeseks menetlustoiminguks.

Võrdluseks vääртеomenetluses rakendub küll üldiselt sama regulatsioon, mis kriminaalmenetluses (VTMS § 2), kuid seoses läbiotsimiseks loa andmisega on seal ette nähtud erisus. VTMS § 35 lg 1 kohaselt piisab läbiotsimiseks kohtuvälise menetleja määrusest, millel resolutsioonina on maakohturniku luba. Sellisel juhul on kohtunikul siiski samamoodi vaja hinnata läbiotsimise proportsionaalsust.<sup>156</sup>

EIK on oma praktikas põhjalikult käsitlenud läbiotsimismäärusi ja jõudnud järeldusele, et mingit sorti läbiotsimismäärus või -luba peab olema kindlasti läbiotsimisele eelnevalt antud. EIK on leidnud, et on hädavajalik, et konkreetse olukorra kohta käiks reaalne luba või määrus, mis määrab läbiotsimise eesmärgi ja ulatuse.<sup>157</sup> Näiteks on EIK leidnud, et kui uurimisasutusel oli võimalik enda loa alusel otsustada läbiotsimise toimumise ja ulatuse üle ning kiireloomulisel juhul polnud üldse määrust vaja koostada, siis polnud tagatud piisavad kaitsemeetmed rikkumiste vastu.<sup>158</sup> Lisaks, kui puudub läbiotsimise eelne või järgne kohtulik kontroll, st läbiotsimist ei kontrollita üheski etapis kohtu poolt, on EIK hinnangul tegu art 8 rikkumisega.<sup>159</sup> EIK ei ole seega öelnud, et ilma kohtu poolt antud määruseta on läbiotsimine tingimata õigusvastane, vaid öelnud, et sellisel juhul peavad olema eriti selged piirid ametivõimude tegevusele, et kaitsta indiviide.<sup>160</sup> Seega eeldab EIK, sarnaselt Eestile, üldreeglina kohtu poolt antud määruse alusel toimetamist, kuid sobib ka hilisem kohtu kontroll. Ilmselt oleks EIK pidanud lubamatuks ka olukorda, mis valitses Eestis varem, kui uurimisasutustel oli võimalik ilma kohtuliku kontrollita läbiotsimisi läbi viia. Eestis praegu kehtiv regulatsioon tagab aga igaks olukorraks määruse andmisel kohtuliku eel- või järelkontrolli.

Kohtulik kontroll määruse üle peab olema ka tõhus. EIK on leidnud, et hilisemas kohtulikus kontrollis ei piisa lihtsalt läbiotsimise kirjeldamisest ja seadusest tulenevale alusele viitamisest, sh nt viitamisest, et tegu oli kiireloomulise asjaga, kus läbiotsimine oli ainuke võimalus võimalike tõendite kogumiseks. Seejuures asjaolu, et isik polnud läbiotsimisel esitanud ühtegi

---

<sup>156</sup> Ploom, VTMSK § 35/1.

<sup>157</sup> EIKo 50757/06, *Tazyeyeva and Others v. Russia*, p-d 57-58.

<sup>158</sup> EIKo 56716/09, *Harju v. Finland*, p 41.

<sup>159</sup> EIKo 56720/09, *Heino v. Finland*, p 45; EIKo 56716/09, *Harju v. Finland*, p 44.

<sup>160</sup> EIKo 56716/09, *Harju v. Finland*, p 39.

vastuväidet selle läbiviimisele, ei tähenda, et kohtul poleks vaja endal sisulist analüüsi kontrolli käigus läbi viia.<sup>161</sup> Samas on ka eelneva kohtuliku kontrolli juures oluline, et hinnatakse piisavalt põhjendatud kahtluse olemasolu ja oleks alust arvata, et läbiotsimise kohast leitakse otsitavaid esemeid. Samuti on oluline, et määruse ulatus ei oleks antud laiem, kui on hädavajalik. Eelnevate nõuete mittetäitmisel võib ka kohtulik eelkontroll osutada ebapiisavaks kaitsemeetmeks.<sup>162</sup>

EIK on korduvalt rõhutanud, et läbiotsimismääruse ulatus peab olema mõistlikult piiritletud.<sup>163</sup> Läbiotsimise määrus ei tohi olla nii laia sõnastusega, et ei anna mingeid argumente läbiotsimise eesmärkide kohta. Seda eriti juhul, kui läbiotsimine toimub sellises asukohas, mis ei kuulu kahtlustatavale.<sup>164</sup> Liiga lai sõnastus annab politseile piiramatud volitused otsida asju enda äranägemisel.<sup>165</sup> Määruses peab seega olema võimalikult palju täpsustatud, mis esemeid ja dokumente täpselt otsitakse, kuigi teatud kiireloomulistel juhtudel on kohus nentunud, et ei pruugi olla võimalik nii detailseid kirjeldusi anda ja kohus neid ka ei nõua.<sup>166</sup> Näiteks terrorismi kahtluse tõttu toimetatud läbiotsimisel võib läbiotsimismäärus olla üldsõnalisem ja jätta lahtisemaks, mida täpselt otsitakse. Seda tingib just selliste juhtude kiireloomulisus ja keerukus.<sup>167</sup>

EIK lahendistest nähtub, et kohus keskendub eelkõige otsitava objekti mõistlikule piiritlemisele, ning vähem asukoha määratlusele. Nt on EIK suhteliselt laiaks määruse sõnastuseks lugenud kirjelduse, kus oli küll määratud läbiotsitavad alad (kahtlustatava kodu, auto, stuudio), kuid mitte täpselt otsitavad esemed. Samas leidis kohus siin, et rikkumist pole ning õigustatud võib olla siiski viidata konkreetsete esemete asemel konkreetse süüteoga seotud esemete otsimisele (nt dokumendid, mis on seotud identiteedi vargusega, mida uuritakse) olukorras, kus määrust oli vaja koostada kiiresti ja kõik otsitavad esemed detailselt polnud teada (nt ei teatud, mis vahendeid täpselt kasutati dokumentide võltsimiseks).<sup>168</sup> Liiga lai on aga määruse sõnastus kohtu hinnangul näiteks järgmise sõnastuse puhul: „Otsida ja konfiskeerida kõik esemed, dokumendid, asjad ja/või muud esemed, mis võivad aidata tuvastada tõde ülalnimetatud kuritegude kohta või mille kasutamine võib takistada uurimise edenemist, eelkõige 23. juuli 1998. aasta dokumenti, millel

---

<sup>161</sup> EIKo 8429/05, *Prezhdarovi v. Bulgaria*, p-d 47-50.

<sup>162</sup> EIKo 63638/14, *Posevini v. Bulgaria*, p 70.

<sup>163</sup> Nt EIKo 30457/06, *Robathin v. Austria*, p 44.

<sup>164</sup> White, Ovey, lk 365.

<sup>165</sup> EIKo 71362/01, *Smirnov v. Russia*, p-d 47-48.

<sup>166</sup> EIKo 65755/01, *Stefanov v. Bulgaria*, p 41.

<sup>167</sup> EIKo 5201/11, *Sher and Others v. the United Kingdom*, p 174.

<sup>168</sup> EIKo 63638/14, *Posevini v. Bulgaria*, p 72.

on käsikirjaline märkus jaoskonnaülematele<sup>169</sup> Kuigi EIK praktikast nähtub, et oluline on arvestada iga juhtumi spetsiifikat määruste sõnastuse hindamisel, sh arvestatakse ka asjaolu, et alati ei ole võimalik konkreetselt objekte välja tuua, siis mida täpsem määruse sõnastus, seda parem, kuna see aitab tagada paremini kahtlustataval oma õiguste kaitset.

Eestis peab läbiotsimismäärus vastama määruse üldtingimustele (KrMS §145). Lisaks peab selles olema kindlasti märgitud läbiotsimise koht, otsitav objekt ja põhjendus (KrMS § 91 lg 4), seades seega ka kohustuse määruse ulatus piiritleda. Samas pole seadusandja lisanud täpsustusi, kui põhjalikult igat aspekti tuleks kirjeldada või kui laialt on lubatud ulatust määrata. Seda oleks ka keeruline täpsemalt teha nii, et seadus suudaks katta piisavalt palju erinevaid olukordi. Kindlasti ei tohiks seejuures EIK seisukohtadest tulenevalt piisata üldsõnalisest kirjeldusest. Seaduse seletuskirjas on leitud, et põhjenduse osas ei pea alati välja tooma konkreetseid otsitavaid tõendeid, aga tuleks viidata tõendite laadile ja kirjeldada vähemalt otsitav objekt tema liigitunnuste kaudu.<sup>170</sup> Kriminaalmenetluse seadustiku kommentaarides on leitud, et isiku või laiba otsimisel on vaja välja tuua isik individualiseeritult, samas esemete puhul ei ole see alati nõutav.<sup>171</sup> Vaatamata asjaolule, et seadus ise määruse sõnastuse täpsusastme osas mingit reeglit ei anna, ei tähenda see, et meie seadus oleks puudulik või EIK praktikaga vastuolus. Seaduses on olemas vähemalt põhilised reeglid, mida määrus peaks kindlasti sisaldama, seades üldised reeglid määruse ulatusele, mida saab sisustada kooskõlas EIK seisukohtadega. Mingil määral ulatuse detailsemast määratlemisest menetleja praktikas üldjuhul ei tohiks ka pääseda, kuna nende nõuete täpsem sisustamine on vajalik, et kohus saaks hinnata määruse põhjendatust. Kohtupraktikast suuremaid vaidlusi seoses läbiotsimismääruse sõnastusega ei leidunud.

Ringkonnakohtus on olnud üks juhtum, kus oli vaidluse all määruse sõnastus, täpsemalt läbiviimise koht. Nimelt peeti läbiotsimist ebaseaduslikuks, kuna läbiotsimismäärus andis loa kuriteo toimepanemise koha läbiotsimiseks, milleks osutus kahtlustatava kinnisasja värava taga avalik tänav. Kahtlustatav leidis, et läbiotsimismäärus lubas seega tegutsemist üksnes tänaval ja kinnistu jaoks luba puudus.<sup>172</sup> Kohus ei nõustunud, et läbiotsimismääruse alusel ei võinud läbi otsida lisaks tänavale ka selle kõrval olnud isiku kinnistut ja et vaja oleks olnud kohtuniku

---

<sup>169</sup> EIKo 51772/99, *Roemen and Schmit v Luxembourg*, p 70.

<sup>170</sup> Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 770 SE. Seletuskiri, lk 9.

<sup>171</sup> Kergandbeg, KrMSK § 91/3.

<sup>172</sup> TrtRnKo 1-16-9105, p 51.

luba.<sup>173</sup> Vahetult enne ja pärast tänaval altkäemaksu võtmist viibis isik läbiotsitud kinnistul, mistõttu oli ka elamu kuriteo toimepanemise koht.<sup>174</sup> Vaidlus läks edasi ka Riigikohtusse, aga kohus ringkonnakohtu hinnangut ümber ei teinud.<sup>175</sup>

Seaduses on lisaks viidatud, et KrMS § 91 sätestatud regulatsioonist tuleb lähtuda ka valdusesse sisenemisel (KrMS § 91<sup>1</sup>). See regulatsioon käib laiemalt kõigi menetlustoimingute kohta, kus on vaja valdaja tahte vastaselt siseneda mõnda hoonesse, ruumi, sõidukisse või piirdega alale. Tõenäoliselt ei ole seadusandja siin mõelnud, et läbiotsimisel oleks vaja topelt luba küsida: üks läbiotsimiseks ja teine valdusesse sisenemiseks.<sup>176</sup> Samas on Riigikohus öelnud: „Järelikult juhul, kui läbiotsimiseks on vaja isiku tahte vastaselt hoonesse, ruumi, sõidukisse või piirdega alale siseneda, tuleb kohaldada mõlemat sätet – KrMS § 91<sup>1</sup> annab aluse tahtevastaseks sisenemiseks ja KrMS § 91 läbiotsimiseks, sätestades samas mõlema toimingu jaoks menetluskorra.“<sup>177</sup> Siit lahendist ei tule aga selgelt välja, mida kohus täpsemalt mõtles mõlema sätte kohaldamisel. Sellist topelt loa kohustust on küll võimalik seadusest tuletada, kuid selle vajalikkus on kaheldav, arvestades et läbiotsimismäärus ise annab niigi loa koht läbi otsida, sh ilma valdaja nõusolekuta, ja seega ka sinna siseneda.

Lisaks tavalisele läbiotsimise määrusele on Eestis rakendatav ka Euroopa uurimismäärus, mille kaudu on võimalik teha teiste riikidega koostööd menetlustoimingute tegemisel (KrMS § 489<sup>37</sup>). Euroopa uurimismäärus põhineb Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiivil 2014/41/EL<sup>178</sup>. Viidatud direktiivi artikkel 6 lg 1 näeb ette, et Euroopa uurimismääruse saab anda juhul, kui see on vajalik ja proportsionaalne ning taotletav toiming (nt läbiotsimine) olema lubatud taotleva riigi reeglite järgi. Samas on peetud ebaselgeks, kas Eesti kohus saab anda luba läbiotsimise toimetamiseks mõnes teises liikmesriigis.<sup>179</sup> Võib eeldada, et kui läbiotsimise uurimismäärus peab vastama taotleva riigi reeglitele, siis hõlmab see ka Eesti puhul EIK reegleid läbiotsimisele, mis võiks sarnaselt siseriiklike läbiotsimismäärustega tagada kookõla EIK praktikaga.

---

<sup>173</sup> *Ibidem*, p 52.

<sup>174</sup> *Ibidem*, p 53-54.

<sup>175</sup> RKKKo 1-16-9105, p-d 21, 32 ja 40.

<sup>176</sup> Kärner, M. Mõned korrakaitseadusega kaasnenud muudatused kriminaalmenetluses: järelevalve- ja süüteo menetluse piiritlemisprobleem. - *Juridica* 2014 nr 6, lk 483. Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 770 SE. Seletuskiri, lk 11.

<sup>177</sup> RKKKo 1-20-1208, p 45.

<sup>178</sup> ELTL 130, 01.05.2014. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades.

<sup>179</sup> Pere, A. Kriminaalmenetluslane rahvusvaheline koostöö, ptk 2.13 (2019). - <https://www.just.ee/media/1361/download> (02.11.2022), lk 31.

## 2.2 Privilegeeritud kohad ja isikud

### 2.2.1. Privilegeeritud kohad

Kriminaalmenetluse seadustikus on eristatud teatud asukohtades läbiotsimise läbiviimisi ja neile on seatud eraldi reegleid. Eelkõige on sellisteks kohtadeks notari- ja advokaadibürood, aga ka ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isiku juures toimuvad läbiotsimised. Kuigi kutsesaladust (konfidentsiaalsuskohustust) on kohustatud hoidma erinevate elukutsete esindajad, on peetud just advokaadi ja kliendi vahelist usaldussuhet kõige ulatuslikumaks, kuna selle olemasolu aitab tagada õigussüsteemi toimimist.<sup>180</sup> Sellest tulenevalt on õiguskirjanduses toonitatud vajadust eriliselt täpse regulatsiooni järele, mis võimaldab advokaadibüroo läbiotsimist.<sup>181</sup> Läbiotsimist advokaadibüroodes on põhjalikult käsitlenud Heili Sepp, kes on oma Juridica artiklites toonud ülevaate EIK praktikast sellel teemal. Seejuures on ta kirjutanud, et advokaadibüroode erinev kohtlemine läbiotsimisel on vajalik ka seetõttu, et läbiotsimisega kaasneb suur oht asjasse mitte puutuvate klientide informatsiooni sattumisest kolmandate isikute kätte (nt kui erinevate isikute failid on ühes teabekandjas segiläbi). Erinevalt teistest erilise staatusega isikutest (nt riigikogu liikmed), on advokaadi huvid kaitsjana vastuolus läbiotsimist läbiviiva uurimisasutuse huvidega sõltumata sellest, kas ta on ise kuriteos kahtlustatav.<sup>182</sup>

Kuigi Eestis advokatuuriseadus<sup>183</sup> (AdvS) § 43 sätestab keelu advokaati läbi otsida ja et tema teabekandjad on puutumatud, ei takista see siiski KrMS § 91 kohaldamist.<sup>184</sup> KrMS § 91 annab juhiseid notari- ja advokaadibüroodes tegutsemiseks just seoses läbiotsimismääruse andmisega. Esiteks ei ole võimalik prokuratuuri määruse alusel läbi otsida notari- või advokaadibürood ning ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isiku juures (KrMS § 91 lg 3). Seega on nendes asukohtades läbiotsimiseks alati vaja kohtu luba. See on ühtlasi ka suurimaks erisuseks võrreldes n-ö tavaliste läbiotsimistega. Teiseks on advokaadibürool või notaribürool lisareegel, et kui kohapeal ei saa viibida isik, kelle juures läbi otsitakse, peab kohapeal KrMS § 91 lg 8 kohaselt viibima teine notar või advokaat, eelistatult notari asendaja või teine sama büroo

---

<sup>180</sup> Lõhmus 2019, lk 172.

<sup>181</sup> Pisarić, M. Search and seizure of lawyer's coputer. Archibald Reiss days. Thematic conference proceedings of international significance, 2019 vol. 9 No. 1 - <http://eskup.kpu.edu.rs/dar/article/view/56/17>, lk 195.

<sup>182</sup> Sepp, Advokaadibüroo läbiotsimisest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas, lk 507-508.

<sup>183</sup> Advokatuuriseadus. - RT I, 04.01.2021, 26.

<sup>184</sup> Sepp, Advokaadibüroo läbiotsimine: probleemid Eestis ja võimalikud lahendused, lk 580-582.

advokaat. Siin ei piisa seega enam ükskõik kelle läbiotsimisel kohalviibimisest (sh nt KOV esindajast), sest seadus on täpselt nimetanud, kelle kohalolu on läbiotsimisel vajalik.

Eestis lubab KrMS § 42 lg 1 p 1 lisaks advokaadile esineda kaitsjana ka teistel isikutel, kellel on seaduses ettenähtud haridus. Samas ei laiene sellistele kaitsjatele samasugune tagatis, nagu advokaatidest esindajatele. See tähendab, et mitteadvokaadist kaitsja tööruumis (kui see pole advokaadibüroo), kus ta tegeleb kriminaalmenetlusega seotud ülesannetega, võib läbi otsida tavalises korras. Selliselt tagatakse aga nõrgem kaitse kaitsja ja esindatava usaldussuhtele. EIK oma praktikas selliste esindajate vahel erisusi pole teinud, ilmselt kuna teistes riikides enamasti pole mitteadvokaadist kaitsja kontseptsioon tuttav. Tegelikult ei ütle seadus ka, et advokaat peab olema kahtlustatava kaitsja, st ka mõne teise advokaadi juures advokaadibüroos läbiotsimisel laieneb talle sama kaitse. Seega pole selge, kuidas EIK hindaks mitteadvokaadist kaitsjate tööruumide läbiotsimist ja mis reegleid sellele seaks. Lisaks ei ole Eestis reguleeritud olukorda, kus läbi otsitakse advokaadi kodu või mõnda muud kohta, kus ta võib samuti hoida konfidentsiaalseid materjale. Samuti on õiguskirjanduses juhitud tähelepanu advokaatide arvutitele ja elektroonikaseadmetele, mis vajaksid erilist kohtlemist ja reeglistikku läbiotsimisel, et kergesti ei leitaks asjasse puutumatuid materjale.<sup>185</sup> Ka selles osas erireeglit hetkel pole.

EIK on menetlenud mitmeid kaasi seoses advokaatidega, seejuures ei pea kohus vajalikuks seada erinevaid reegleid advokaadibüroos läbiotsimisele ja muudes kohtades läbiotsimisele (nt advokaadi kodus<sup>186</sup>), st kohus peab mõlemas olukorras vajalikuks kutsesaladuse kaitset. Kohus on rõhutanud, et privilegeeritud materjalide kasutamine tõendina peaks olema väga erandlik ja tulenema ainult tungivast vajadusest.<sup>187</sup> Eelnevast nähtub, et oluline on tagada kaitse mitte advokaadile, vaid just konfidentsiaalsele materjalile ning nende paiknemise asukoht pole oluline. Riigikohus on samuti öelnud: „Advokaadibüroo läbiotsimise lubatavuse hindamisel on keskse tähtsusega advokaadi kutsesaladuse kaitse.“<sup>188</sup> EIK on lisanud, et advokaadibüroo läbiotsimist võib õigustada põhjendatud kahtlus, et advokaat on toime pannud kuriteo või kui see on vajalik nt rahapesu vastaseks võitluseks.<sup>189</sup> Samas pole välistatud ka advokaadibüroo läbiotsimine seoses advokaadi kliendi kahtlustustega.<sup>190</sup>

---

<sup>185</sup> Pisarić, lk 196.

<sup>186</sup> Nt EIKo 71362/01, *Smirnov v. Russia*, p-d 41, 48-49.

<sup>187</sup> EIKo 5829/04, *Khodorkovskiy v. Russia*, p 198.

<sup>188</sup> RKHko 3-19-467, p 18.

<sup>189</sup> EIKo 39731/12, *Wolland v. Norway*, p 75.

<sup>190</sup> Sepp, Advokaadibüroo läbiotsimisest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas, lk 518.

Eestis on Riigikohtus olnud juhtum, kus advokaadibüroo otsiti läbi ning vandeadvokaat leidis, et kuna tema polnud kahtlustatav (tema kaitsealused olid), ei olnud läbiotsimise korraldamine tema büroos õiguspärane.<sup>191</sup> Kohus selgitas, et advokaadibüroo läbiotsimine ei ole seadusega vastuolus.<sup>192</sup> Läbiotsimismääruse aluseks oli põhjendatud kahtlus vandeadvokaadi kliendi suhtes ning ära ei tahtud võtta advokaadi ja kliendi vahelist kirjavahetust, vaid kliendi ja kolmandate isikute oma. Advokaat sai viibida läbiotsimisel ka juures ning läbiotsimisega ei rikutud õigusi.<sup>193</sup> EIK pole samuti keelanud advokaadibüroo läbiotsimist olukorras, kus advokaat ise pole kahtlustatav, seega on EIK praktikaga selline kohtu seisukoht kooskõlas, eriti arvestades, et muud advokaadibüroo läbiotsimisele seatud nõuded olid täidetud. Samas on sellises olukorras raske tagada, et kogemata ikkagi ei võeta advokaadi kutsesaladusega kaitstud advokaadi ja kliendi vahelist kirjavahetust ära, kuna materjalide eristamine võib olla raske. EIK pole ka selgeid reegleid eristamiseks andnud, vaid on lähenenud juhtumipõhiselt.

Eristamiseks peaks ilmselt esinema mingi indikatsioon kutsesaladusega hõlmatud materjalide kohta. Võrdluseks nt seoses ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isiku juures läbiotsimisega on Riigikohus öelnud, et kuna politsei ei saa teada, kõiki isikuid, kes liigituvad selle erandi alla ja et seetõttu võib laieneda kutsesaladuse kaitse, peab isik ise viitama, oma kutsetegevusele ja selle seosele läbiotsimiskohaga, et saaks kohaldada seadusjärgne kaitse.<sup>194</sup> Sarnaselt võiks öelda, et ka advokaat peaks ise läbiotsimisel konfidentsiaalsete materjalide kaitse eest seisma ja märku andma, millised materjalid on konfidentsiaalsed, et menetlejad teaksid sellega arvestada. Erinevate materjalide sisu eristamisele läbiotsimisel aitaks kaasa AdvS § 44 lg 1 p 4 kohustuse järgimine ehk see, kui õigusteenuse osutamisega seotud teabekandjad on hoitud lahus muudest advokaadi teabekandjatest. See viitab samuti advokaadi enda vastutusele konfidentsiaalsete materjalidega tegelemisel, sh mainib seadus seoses konfidentsiaalsusega just andmeid (AdvS § 43 lg 2), mis viitab eelkõige kommunikatsioonile. Advokatuuriseadus ei sisalda aga viidet sellele, et advokaadi kutsesaladus võiks laieneda ka kahtlustatava poolt hoiule antud asjadele (nt menetluses võimalikele asitõenditele).

---

<sup>191</sup> RKHKo 3-19-467, p 1 ja 3, 6.2.

<sup>192</sup> *Ibidem*, p 19.

<sup>193</sup> *Ibidem*, p 20 ja 21.

<sup>194</sup> RKKKo 3-1-1-100-13, p 9.

EIK on öelnud, et advokaadibüroode läbiotsimine ei ole konventsiooni järgi keelatud, kuid sellisel juhul peavad olema tagatud piisavad siseriiklikud kaitsemeetmed (nt Advokatuuri esindaja kohalolu nõue).<sup>195</sup> EIK on leidnud, et kaitsemeetmena õigushariduseta manukad ei pruugi tagada advokaadibüroo läbiotsimisel piisavat kaitset.<sup>196</sup> Ei piisa ka pelgalt asjaolust, et Advokatuuri esindaja on läbiotsimisel kohal. EIK on leidnud, et olukorras, kus toimub suuremahulisem läbiotsimine ja esindaja ei jõua olla mitmes kohas kogu aeg kohal (nt on paberdokumentide läbiotsimisega hõivatud ja ei saa viibida püsivalt juures samal ajal toimuva arvuti läbiotsimisel), ei ole tagatud piisavad kaitsemeetmed.<sup>197</sup> Lisaks ei ole sellisest vaatelejust kasu, kui ta ei saa midagi ette võtta privilegeeritud materjali kaitseks. Seetõttu tuleks talle anda reaalsed võimalused takistada läbiotsimise protsessi käigus kutsesaladusega kaitstud andmete äravõtmist, mis ei puutu toimuvasse menetlusse.<sup>198</sup> Näiteks sobib selline lahendus, kus läbiotsimisel dokumentide sorteerimisel pitseeritakse dokumendid (*sealed*), millele vaatleja esitab vastuväite, ning nende asjakohasust ja lubatavust hinnatakse hiljem kohtu ees. Dokumendid, mis olid ametisaladusega kaitstud, tagastatakse isikule.<sup>199</sup>

Eelneva põhjal on näha, et Eesti regulatsioon on liikunud EIK praktikaga samas suunas, seades samuti läbiotsimise tingimuseks advokaadibüroos, et õigusteadmistega inimene peab viibima juures, täpsemalt peab juures viibima advokaat ise või teine sama advokaadibüroo kaudu õigusteenust osutav advokaat. Samas ei väljendu meie seaduses selgelt, mis õigused sellisel juures viibival isikul on, sh kas ta saab kohapeal kuidagi takistada asjasse puutumatute konfidentsiaalsete materjalide ära võtmist. Seadus näeb ette ainult protokollide vastuväidete esitamise õiguse, mis aga ei taga, et uurijad ei saaks äravõetuga edasi tegutseda. EIK on ka öelnud, et kui nt võetakse ära büroost arvuti, mida kasutatakse tööks, siis on ilmselge, et seda katab advokaadi-kliendi konfidentsiaalsuse suhe ning asjaolu, et hiljem otsiti sellest infot märksõnade abil, ei taga piisavat kaitset vahepealseks ajaks, kus arvuti oli politsei käes, mistõttu kahjustas see advokaadi kutsesaladust ebaproportsionaalselt.<sup>200</sup>

EIK on leidnud, et rikkumiste vältimiseks peab kohus läbiotsimiste ulatust määruuses kirjeldades pöörama tähelepanu sellele, kuidas konfidentsiaalseid materjale läbiotsimisel võimalikult palju

---

<sup>195</sup> EIKo 39731/12, *Wolland v. Norway*, p 75.

<sup>196</sup> EIKo 65755/01, *Stefanov v. Bulgaria*, p 43.

<sup>197</sup> EIKo 74336/01, *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, p 63.

<sup>198</sup> EIKo 41716/06, *Golovan v. Ukraine*, p 63.

<sup>199</sup> EIKo 74336/01, *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, p 62.

<sup>200</sup> EIKo 65755/01, *Stefanov v. Bulgaria*, p 42.

kaitsta.<sup>201</sup> Seadus ei näe Eestis ette, et määruses saaks lisaks KrMS § 91 lg-s 4 sätestatule määrata ka reegleid, kuidas konfidentsiaalseid materjale tuleks käsitleda. Samas on lahtine, kas seda saab tõlgendada ka nii, et kuigi neid pole kohustuslikuna ette nähtud, võib neid reegleid ikkagi seada.<sup>202</sup> Arvestades, et EIÕK on meie siseriikliku õiguskorra lahutamatu osa ja EIK on leidnud, et kohus peaks pöörama määruses tähelepanu konfidentsiaalsele materjalile, siis saaks ka leida, et siseriiklikel kohtutel on mitte ainult õigus, vaid ka kohustus seda võimaluse korral teha. Sedasi oleks tagatud kooskõla EIK praktikaga. Samuti ei keela praegune regulatsioon politseil läbiotsimisel arvestada vastuväidetetega konfidentsiaalsele materjalile sündmuskohal. Heili Sepp on analüüsinud Eestis advokaadibüroode läbiotsimise regulatsiooni puuduseid, millest enamik kattuvad umbes aasta hiljem ilmunud EIK lahendiga. Ta on kirjutanud, et kuigi võib-olla annaks kehtivat seadust seadusväliste lisatagatiste andmise kaudu tõlgendada juba praegu EIK-ga kooskõlas olevaks, oleks vaja puuduv regulatsioon ikkagi seadusesse kirja panna.<sup>203</sup> Seaduse täiendamise vajadust on toonitanud ka EIK.

EIK on nimelt teinud 2021. aastal Eestit puudutava otsuse seoses advokaadibüroo läbiotsimisega. See on ühtlasi töö kirjutamise hetkel EIK värskem sisuline Eestit puudutav lahend seoses läbiotsimisega<sup>204</sup>. Viidatud lahendis kaebas advokaat läbiotsimise peale, mis leidis aset tema büroos, kodus ja autos ning mille käigus võeti ära tema sülearvuti ja mobiiltelefon. Kaebaja leidis, et sellise politsei tegevusega, eelkõige advokaadi ja kliendi vahelise konfidentsiaalsuse rikkumise tõttu, rikuti tema EIÕK art-st 8 tulenevat õigust, kuna advokatuuriseadus § 43 lg 3 näeb ette advokaadi tagatisena teabekandja puutumatus.<sup>205</sup> Valitsus vaidles kaebusele vastu, leides, et Eesti seadused on piisavalt selged ja ettenähtavad ning olemas oli piisavalt tagatisi, mh kaebaja ise ei järginud AdvS § 44 lg 1 p-st 4 tulenevat kohustust hoida õigusteenuse osutamisega seotud teabekandjad lahus muudest tema valduses olevatest teabekandjatest.<sup>206</sup> EIK valitsusega aga ei nõustunud. EIK hinnangul on Eesti õiguslik regulatsioon ebapiisava kvaliteediga, kuna tagatud pole piisavad menetluslikud garantiid advokaadiprivileegi kaitseks.<sup>207</sup> Kohus nentis, et Eestis on garantiidest olemas kohtuluba, põhjendatud kahtlus, määrus, mis peab täpsustama objekti, kohta ja otsimise põhjust ning nõutud on, et advokaat viibiks läbiotsimisel juures.

---

<sup>201</sup> Nt EIKo 33066/04, *Mancevschi v. Moldova*, p 49 ja 50.

<sup>202</sup> Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimine: probleemid Eestis ja võimalikud lahendused lk 588.

<sup>203</sup> *Ibidem*, lk 593.

<sup>204</sup> EIKo 698/19, *Särgava v. Estonia*.

<sup>205</sup> *Ibidem*, p-d 5-16, 51.

<sup>206</sup> *Ibidem*, p-d 79-81.

<sup>207</sup> *Ibidem*, p-d 91 ja 95.

Puudub aga selge regulatsioon, kaitsmaks privileeeritud suhet väljaspool advokaadibürood ning advokaadi kodu või auto läbiotsimisel pole vaja, et advokaat juures viibiks ning alati ei toimetata seal ka kohtu loa alusel.<sup>208</sup>

Põhiline probleem on aga ebaselge regulatsioon kutsesaladuse kaitsega, eriti olukorras, kus advokaat on ise kahtlustatav. Kohus rõhutas vajadust eristada ja eraldada konfidentsiaalset materjali materjalist, mille puhul ei saa tugineda advokaadi-kliendi konfidentsiaalsusele. Materjalide sihipärast sõelumist aitab selle reegli järgimisel EIK hinnangul tagada ka advokatuuri seadusest tulenev advokaadi kohustus hoida õigusteenuse osutamisel kasutatavaid teabekandjaid eraldi. Eriti oluline on eristamine digikandjate puhul. Sihipärase sõelumise nõue on asjakohane ka juhul, kui sõelumist tehakse alles peale läbiotsimist eraldi toiminguna. Garantiina sobib lisaks peegelkoopiate tegemine, mis aitab vältida teabekandjate sisuga manipuleerimist.<sup>209</sup> EIK leidis, Eestis pole piisavalt reguleeritud elektrooniliste teabekandjate läbivaatamine kutsesaladuse kaitseks. Eeluurimiskohtuniku poolt väljastatud läbiotsimismäärus oleks pidanud sisaldama märget kutsesaladusega hõlmatud võimaliku konfidentsiaalse materjali kaitsmise kohta (nt märksõnalise otsimise meetodi kasutamine). Märksõnalise otsimise põhimõtte peaks tulenema seadusest ning lisaks võimaldama ka kahtlustataval viibida dokumentide läbivaatamise juures.<sup>210</sup> Puudu on Eestis ka konkreetne regulatsioon olukorraks, kus advokaat vaidlustab äravõtmise või sisu läbivaatamise advokaadi-kliendi konfidentsiaalse teabe tõttu. Kuigi olemas on materjali konfidentsiaalsuse üle käiva vaidluse korral võimalus esitada uurimiskaebus, ei ole materjalide kättesaadavus kuidagi piiratud kuni hetkeni, mil kohus on jõudnud konfidentsiaalsuse teemat hinnata ja öelda, kas tuleb teabekandja tagastada või hävitada.<sup>211</sup>

Seega on EIK oma seisukoha Eesti õiguskorra kohta selgeks teinud ja pidanud meie regulatsiooni mitte vastavaks EIK praktikaga. Selge ei ole, kas EIK hinnangul peaks osasid kaitsemeetmeid (nt tehnikaseadmete märksõnaline läbiotsimine) laiendama ka läbiotsimisele kutsesaladusega mitte seotud läbiotsimistele.

---

<sup>208</sup> *Ibidem*, p 96-97.

<sup>209</sup> *Ibidem*, p 98-101.

<sup>210</sup> *Ibidem*, p 102- 106.

<sup>211</sup> *Ibidem*, p107.

### 2.2.2. Privilegeeritud isikud

Kriminaalmenetluse seadustikus on lisaks eelmises peatükis nimetatud kohtadele ka erinevaid isikuid, kellele kehtib kriminaalmenetluses eriregulatsioon. Sellised isikud on nimetatud KrMS 14. peatükis ja nendeks on Vabariigi President, Vabariigi Valitsuse liikmed, riigikontrolör, õiguskantsler, Riigikohtu esimees ja kohtunikud. Juba põhiseadusest tuleneb riigikoguliikmete puutumatus ja muud erisused teiste loetletud isikute kriminaalvastutusele võtmisel (PS § 76, § 85, § 101, § 138, § 145, § 153). Eelnimetatud isikute suhtes menetlustoimingute läbiviimiseks näeb KrMS § 377 ette erikorra. Samas on selles sättes mainitud läbivaatust, mitte läbiotsimist. Ilmselt ei saa läbiotsimist siin ka läbivaatuse alla laiendada, kuna järgnevalt on näha seoses Riigikogu liikmetega, kuidas seadusandja on selgelt andnud reeglid läbiotsimise kohta. Sellest saab järeldada, et teiste eelnimetatud isikute puhul toimub läbiotsimine ikkagi n-õ tavakorras. Eestis pole eriregulatsiooni teiste tundlike materjalidega kokkupuutuvate isikute suhtes, nt arst, vaimulik, prokurör või politseinik. EIK pole ka sellist eriregulatsiooni nõudnud.

Enne süüdistusakti koostamist tehtavate menetlustoimingute tegemise erikord (KrMS § 382<sup>2</sup>) näeb ette, et Riigikogu liikme suhtes läbiotsimise teostamiseks, enne süüdistusakti koostamiseks nõusoleku saamist, on vaja Tallinna Ringkonnakohtu esimehe nõusolekut, mis on saadud peaprokuröri kirjaliku põhjendatud taotluse alusel (KrMS § 382<sup>2</sup> lg 1). See ei kohaldu läbiotsimiseks Riigikogu hoonetes või sealt leitud asitõendite, dokumentide ning sidevahendite kaasaviimiseks või nende väljanõudmise korral nende väljastamiseks (KrMS § 382<sup>2</sup> lg 2). Nimetatud juhtudel ning lisaks ka Riigikogu serverites asuva Riigikogu liikme tööalase kirjavahetuse väljaandmiseks on vaja õiguskantsleri nõusolekut, mis on antud riigi peaprokuröri kirjaliku põhjendatud taotluse alusel, ning toimingute juures peab viibima Riigikogu esimehe poolt määratud isik (lg 4). Kummalgi juhul pole aga nõusolekut vaja küsida läbiotsimise teostamiseks, kui Riigikogu liige tabatakse esimese astme kuriteo toimepanemiselt (lg 5), kuid sellisel juhul on vajalik viivitamatult teavitada riigi peaprokuröri ja Riigikogu esimeest. Seega on läbiotsimisloa andmiseks ette nähtud siin erikord.

Õiguskirjanduses on leitud seoses Riigikogu liikmetega järgmist: „Puutumatus on ajutise iseloomuga menetlustakistus, mis nõuab parlamendi nõusolekut parlamendiliikmete suhtes tehtavateks menetlustoiminguteks, sõltumata sellest, kas uuritavad teod on seotud

saadikumandaadi teostamisega.<sup>212</sup> Ka EIK on seoses parlamendi liikmete puutumatuses (*parliamentary inviolability*) leidnud, et see ei vabasta toimepandud rikkumiste tagajärgedest ega lõpeta menetlust.<sup>213</sup> Parlamendi puutumatus on aga vajalik, kuna aitab tagada iseseisvust tegutsemises, eelõige kuna takistab poliitilistel motiividel kriminaalmenetluste läbiviimist.<sup>214</sup> Kuna tegu on poliitilise otsusega, on põhjendatud, et saadiku puutumatus üle otsustab Parlament, kelle otsus ei pea olema nii põhjalik nagu kohtul.<sup>215</sup> Seega on EIK pidanud põhjendatuks parlamendiliikmetele eristaatuse andmist ja nende suhtes läbiotsimise toimetamiseks loa andmist teisiti, kui tavaliste läbiotsimiste korral (sh ei nõuta kohtu antud määrust). Samas pole kohus andnud väga täpseid juhiseid parlamendiliikmetega seonduva reguleerimiseks. Kuna Eestis on Riigikogu liikmetele nähtud ette puutumatus ja nende suhtes kehtib ka eraldi regulatsioon, mis reguleerib täpsemalt läbiotsimisega seonduvat, saab leida, et selles osas on Eesti EIK-st tulenevad miinimumnõuded täitnud ja vastuolusid ei esine.

Eestiga seoses on jõudnud EIK-i ka juhtum, kus kahtlustatav oli kohtunik. Vaieldi EIÕK art 6 lg 1 rikkumise üle, kuna isiku väidatel tema vahistamise ja läbiotsimisega rikuti ametiga kaasnevat puutumatus ja seetõttu ei oleks tohtinud kasutada tema vastu puutumatus rikkuvate toimingutega saadud tõendeid.<sup>216</sup> EIK leidis, et tõendite lubatavuse teema on siseriiklik küsimus, kuid mainis, et kohtu hinnangul tunduvad tõendid õiguspärased.<sup>217</sup> Kuigi siit lahendist ei tulnud Eesti õigusliku regulatsiooni kohta mingeid tähelepanekuid, on näha, et EIK ei pea kohtunike läbiotsimisel neid automaatselt rikkumise ohvriks ja peab läbiotsimiste korraldamist kohtunike puhul võimalikuks nagu Eesti seaduski. EIK pole ka selgelt öelnud, et kohtuniku läbiotsimisele peaks olema seatud siseriiklikult erireegleid.

EIK on samas pidanud vajalikuks ajakirjanike erikohtlemist. Kohus on leidnud, et ajakirjaniku kodu ja töökoha läbiotsimine eesmärgiga tuvastada tema allikas ja tungida seega allikate konfidentsiaalsusesse, vajab väga hoolikat kohtu kontrolli ja on lubatud vaid siis, kui kuriteo raskus kaalub üles allikate konfidentsiaalsuse. Seejuures tuleks tõendite kogumiseks võimalusel valida vähem riivav meede.<sup>218</sup> EIK on leidnud, et ajakirjanike õigus allikat mitte avaldada, ei

---

<sup>212</sup> Kalmo, H. Riigikogu liikme puutumatus. - *Juridica* 2012 nr 8, lk 597.

<sup>213</sup> EIKo 8917/05, *Kart v. Turkey*, p 69.

<sup>214</sup> *Ibidem*, p 90.

<sup>215</sup> *Ibidem*, p 101.

<sup>216</sup> EIK osaotsus 39820/08 ja 14942/09, *Shuvalov v. Estonia, (complaints)* p 3.

<sup>217</sup> *Ibidem, (the law)* p 3.

<sup>218</sup> EIKo 51772/99, *Roemen and Schmit v Luxembourg*, p 57-58.

tohiks olla sõltuv ainult asjaolust, kas allikaks olnud isik on käitunud seaduslikult või mitte, vaid vajab põhjalikumat kaalumist.<sup>219</sup> Kui kohus ikkagi annab loa läbiotsimiseks, peab see olema piisavalt kitsalt piiritletud, et ei võimaldaks otsida ajakirjaniku allikaid, mis pole menetlusega seotud. Lisaks ei muuda läbiotsimist lubatavamaks ainuüksi asjaolu, et allikad oli ajakirjanduses juba avaldatud, sest läbiotsimise käigus võib veel teisigi välja tulla.<sup>220</sup> Ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isiku juures läbiotsimiseks näeb Eestis KrMS § 91 lg 3 ette ainukese erisusena, et seda ei või toimetada prokuratuuri määruse alusel. Riigikohus on samas leidnud, et piirangu kaitseala on laiem kui advokaadi ja notari puhul, sest ei seo kaitset ainult bürooga, vaid ka teiste kohtadega, mis on seotud ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isikuga.<sup>221</sup> Eesti regulatsioon tagab seega EIK praktikast tulenevad nõuet hoolikaks kohtulikuks kontrolliks, sest tagatud on ainult kohtu määruse alusel tegutsemine ning proportsionaalsuse ja ulatuse piiritlemise nõue tuleb läbiotsimise üldreeglitest.

### 2.3 Läbiotsimismääruste analüüs

Selleks et näha, kuidas menetluspraktikas määruseid koostatakse ja kui kooskõlas on see eelkirjeldatud EIK põhimõtetega, on uuritud ka prokuröride koostatud läbiotsimismäärusi. Läbiotsimismäärused on küsitud uurimiseks Prokuratuurist ning analüüsiks on kasutatud aastaid 2019-2020. Kokku oli analüüsimiseks saadud määrusi sellel perioodil 880. Nimetatud perioodil oli määrusi tegelikult rohkem, aga prokuratuurist saadud valimist jäid välja need määrused, mille kriminaalasja menetluses ei olnud edastamise hetkeks jõustunud lõpplahend (s.o kas kohtuotsus või menetluse lõpetamise määrus). Välja olid jäetud ka need määrused, mille läbiotsimismääruste konteinerid sisaldasid kriminaalasja terviklikku toimikut. Arvestades määruste suurt kogust on edasiseks analüüsiks koostatud juhuvalim. Selleks on saadud määrused järjestatud ajalises järjestuses, kui ühel päeval oli mitu määrust, siis on järjestus kriminaalasja numbri alusel ja seejärel vajadusel faili numbri järgi. Eelnimetatud järjestusest on võetud iga viies määrus. Sellisel põhimõttel saadud määrusi tuli analüüsimiseks valimisse 2019. aastast 100 ja 2020. aastast 76, kokku 176 määrust.

---

<sup>219</sup> EIKo 20477/05, *Tillack v. Belgium*, p 65.

<sup>220</sup> EIKo 26419/10, *Saint-Paul S. A. v. Luxembourg*, p 61.

<sup>221</sup> RKKKo 3-1-1-100-13, p 9.

Määruste analüüsimisel on hinnatud erinevaid kriteeriume: kõigepealt määruse kohustuslikke elemente (läbiotsimise koha ja objekti määratlust) ning seejärel põhjendatud kahtluse (otsitava leidmiseks), kuriteokahtluse ja proportsionaalsuse analüüsi olemasolu. Viimased kolm ei ole küll Eestis kohustuslikud määruse elemendid, kuid on siiski nii Eesti kui EIK praktika järgi vajalikud hindamiseks läbiotsimise lubatavust, mistõttu on uuritud, palju neid määrustesse kirja pannakse. Analüüsitud ei ole eraldi KrMS § 91 lg 4 p-i 2 ehk läbiotsimise põhjendust, kuna seadus pole selle kriteeriumi täitmiseks andnud selgemaid juhiseid, mis muudaks selle hindamise väga subjektiivseks, samuti kuna EIK pole nõudnud otseselt sellise elemendi olemasolu läbiotsimise lubamiseks. Samas seondub see element tihedalt teiste hinnatud elementide olemasoluga. Lisaks on vaadatud viidet KrMS §-le 91<sup>1</sup>, et näha, kuidas praktikas on see säte kasutust saanud läbiotsimiste korral.

Läbiotsimismääruste dokumentide maht lehekülgedes oli enamasti kaks.<sup>222</sup> Arvestades iga süüteo eripära ei ole võimalik sellest tulenevalt teha järeldusi määruse põhjenduste piisava põhjalikkuse kohta. Vaadeldud perioodis oli näha, et sama pikad läbiotsimismäärused saavad olla oma kvaliteedilt väga erinevad ning määrused ei pea alati olema väga pikad selleks, et sisaldada kogu vajalikku informatsiooni. Mõnel juhul andis suure osa määruse põhjenduste osast seaduse sätete ümber kopeerimine (eelkõige KrMS § 91 lg 1 ja 3, aga ka lg 10 või KrMS § 91<sup>1</sup>), samas kui kohustuslikke elemente oli ainult lühidalt avatud.

Läbiotsimiskoha puhul oli uuritud, kas koht on määratletud väga konkreetselt (nt majas või kontoris laua täpsusega, hoiulaeka täpsusega vms - 1. kategooria), määratud konkreetse alana (nt korter, kinnistu, auto, garaaž - 2. kategooria) või on jäetud üldse määramata (3. kategooria). Viimast kategooriat ei esinenud kordagi. Enamik juhtudel jäi määratlus 2. kategooriasse, seda 155 juhul. Stiililt oli iseloomulikuks järgneva sõnastusega koha määratlus: „Toimetada läbiotsimine kahtlustatava Xx (ik xx) elukohas aadressil x, Tallinn ja selle elukoha juurde kuuluvates võimalikes abiruumides (keldriruum vms) ning Xx kasutuses olevas autos Ford Transit Tourneo registreerimisnumbriga xxx (VIN-kood xxxxx) ...“<sup>223</sup>. Samas ei saa täpsemaid kaasuse asjaolusid teadmata teha 2. kategooria liigitusest järeldust, et asukoht oli määratud liiga

---

<sup>222</sup> Lehekülje numbrite arvu järgi määruste liigitus: 1 lk -12 tk; 2 lk -119 tk; 3 lk - 27 tk; 4 lk -6 tk; 5 lk -5 tk; 6 lk -4 tk; 7 lk -2 tk; 9 lk - 1 tk. Viimased leheküljed dokumentides, millel oli ainult üks-kaks rida üle läinud jäeti arvestusest välja.

<sup>223</sup> Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100572, faili nr 280994822.

laialt ja kas oleks olnud võimalik konkreetsem määratlus. Arvestades, et EIK on hinnanud läbiotsimismääruse ulatuse piirtlust just eelkõige objektide kaudu ja pole seadnud asukoha täpsusele kindlaid reegleid, võib samuti asuda seisukohale, et asukoha 2. kategooria järgne määramine ei ole iseenesest probleem, kui otsitav on konkreetset määratletud.

Teise kategooria kirjeldusele lisaks esines esimese kategooria tunnuseid 21 määruses, ainult esimest kategooriat ei esinenud kordagi. Sellisel juhul oli lisatud konkreetse objektina kas hoiulaegas, postkast ja/või arvutisüsteem/andmekandja. Näited sellisest sõnastusest on järgmised: „Toimetada läbiotsimine Xx (ik xxxxx) elukohas aadressil X ning seal paiknevates hoonetes ja ruumides, samuti Xx poolt kasutatavas sõiduautos Toyota Land Cruiser 150 (r/m x) ja Liivalaia 8, Tallinn asuvas Swedbank AS-s olevas hoiulaekas nr XXX ...“<sup>224</sup> ja „Toimetada läbiotsimine Xx (ik xxxxx) elukohas Harjumaal Tallinnas aadressil X ning kinnisasja juurde kuuluvates kõigis võimalikes kõrval- ja abihoonetes (kelder, garaaž, kuur jms) ja postkastis, samuti Xx kasutuses olevates arvutisüsteemides ja andmekandjates (sh mobiiltelefonides, nutitefonides, kõvaketastel, mälupulkadel jms)...“<sup>225</sup> Selline viide arvutisüsteemide ja andmekandjatele, kui läbiotsimiskohtadele, ei ole aga kooskõlas esimeses peatükis välja toodud Riigikohtu seisukohaga, et läbiotsimise regulatsioon ei rakendu tehnikaseadmetele ja tegutseda tuleb vaatluse regulatsiooni alusel. Samas ei saa öelda, et selline lähenemine rikuks isikute õigusi, sest läbiotsimise regulatsiooni kohaldamine pakub suuremat kaitset kui vaatluse puhul.

Otsitava objekti kirjeldust analüüsiti järgmiste kriteeriumite kaudu: otsitav on konkreetset nimetatud (1. kategooria); otsitav on konkreetset või liigitunnusena määratud, aga loetelu jäeti lahtiseks (2. kategooria); otsitav on liigitunnuse alusel nimetatud (3. kategooria); otsitav on ebamääraselt või väga üldiselt määratud (4. kategooria); otsitavat pole üldse määruses proovitud määrata (5. kategooria). Viimast kategooriat ei esinenud kordagi, sest määrustes oli näha, et oli vähemalt proovitud otsitavat sisse tuua, see ei olnud alati aga kõige detailsemalt välja tulnud. Päril mitmel juhul jäi silma, et määruse põhjendustes oli nimetatud läbiotsimise eesmärgiga seoses ära põhjalikumalt otsitavad esemed liigitunnuse kaudu, kuid lõpuks määruse resolutsioonis („prokurör määrab...“) on jäädud palju üldisemaks<sup>226</sup>. See probleem seondub just eelkõige 4.

---

<sup>224</sup> Läbiotsimismäärus menetluses nr 17221000099, faili nr 243260198.

<sup>225</sup> Läbiotsimismäärus menetluses nr 19930000308, faili nr 260767532.

<sup>226</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 20930000179, faili nr 272655093: „Juhindudes KrMS § 91 lõikest 3, ringkonnaprokurör määras: 1. Toimetada läbiotsimine Xx elukohas Tallinnas X ning /.../, et leida kriminaalmenetluses tõenduslikku tähtsust omavaid ja konfiskeerimisele kuuluvaid esemeid, dokumente, andmeid ja

kategooria määrustega. Käesolevas töös on lähtunud sellises olukorras määruse resolutsioonis öeldust, mis peaks peale põhjendavat juttu olema järeldus või kokkuvõte eelnevast, mille alusel menetleja lõpuks tegutseb.

Otsitav oli konkreetselt nimetatud neljal korral<sup>227</sup>. Esimesele kategooriale sarnane oli kategooria 3, mis oli samuti kinnine loetelu, kuid määratles asjad veidi üldisemalt liigitunnuse või asjade kategooria järgi. Seda esines kolmel korral<sup>228</sup>. Selliseid otsitava objekti määratlusi saab pidada piisavalt määratletuks ning etteheiteid ei saa teha ei siseriiklikust seadusest ega ka EIK praktikast tuginedes. Kõige rohkem esines aga 2. ja 4. kategooria objektide loetelusid, vastavalt 78 ja 91. Kategoorias 2 oli nii detailseid loetelusid otsitavast, kui ka liigitunnustega loetelusid, st muidu 1 ja 3 kategooria, kuid mis kõik jätsid loetelud otsitavast avatuks<sup>229</sup>. See aga jätab menetlejale

---

vara.”, samas eelnevas tekstis:” Läbiotsimine on vajalik, et leida kriminaalmenetluses tõenduslikku tähtsust omavaid ja konfiskeerimisele kuuluvaid esemeid ja vara, sh narkootilise aine kahtlusega aineid ja narkootilise aine käitlemisele viitavaid esemeid (kaalud, pakendid jms), dokumente (sh postipakkide saatelehti, käsikirjalisi märkmeid), arvutisüsteeme ja andmekandjaid (sh mobiiltelefone, nutitelefone, kõvakettaid, mälupulki jms) ning nendel olevat informatsiooni, samuti sularaha ning esemeid, mida on võimalik seoses võimaliku kriminaaltulu teenimisega konfiskeerimise eesmärgil arestida.”.

<sup>227</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100571, faili nr 270217124:“... et leida: - helepruuni värvi käepidemega nuga hõbedase teraga -valget värvi pehmest materjalist respiraator, mille keskel musta värvi ovaalse kujuga plastikut meenutavast materjalist klapp; -ilma raamita päikesepillid, millel tumedat värvi plastikut meenutavast materjalist sangad -musta värvi pikad lohvakad püksid -musta värvi valge tallaga tossud -kapuutsiga musta-valge kirjudes toonides dressipluus -ruuduline kapuutsiga dressipluus -tumedat värvi jope(tagi) kergelt läikivast materjalist eesosaga -musta värvi kehasse kampsun -tumedat värvi kampsun ees heleda tõmbelukuga -musta värvi meeste õlakott -palge punane suure ruuduga nokamüts - ähvarduskirja mustand, selle koopia või selle kujutis (foto) nutiseadmes, s.t talletamisfunktsiooniga seadmed nagu mobiiltelefonid.“

<sup>228</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100018, faili nr 268150343:“... et leida järgmised isikud või objektid: ebaseaduslikud tulirelvad, laskemoona ja tulirelva olulised osad.“; Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 20240100075, faili nr 277245922: „... eesmärgiga leida narkootilisi või psühotroopseid aineid, narkootiliste ainete pakendamiseks kasutatavaid esemeid, sealhulgas (minigrip) kilekotte, kaalud, mõõtevahendeid, süstlaid, andmekandjaid, elektroonilisi andmekandjaid (sh CD- ja DVD-plaadid, mälukaardid, mälupulgad, SIM-kaardid, arvutid, fotokaamerad, nutiseadmed, mobiiltelefonid jms elektroonilised andmekandjad), mis võivad sisaldada narkootiliste ainete käitlemisele viitavat informatsiooni, kriminaaltulu saamisele viitavat informatsiooni, mis annaksid alust väita, et Kristjan Vall käitleb narkootilisi aineid, samuti võib korteris ja selle abiruumides olla kuritegelikul teel saadud tulu eest omandatud vara (sh sularaha);“

<sup>229</sup> Läbiotsimismäärus menetluses nr 17930000342, faili nr 249848134:“...leidmaks järgmisi objekte: Igasugused raamatupidamise dokumendid ja -registrid paberkaandjatel ja elektroonilisel kujul ning majandustehinguid kajastavad materjalid – kirjavahetus paberkaandjatel ja elektroonilisel kujul (lepingud, laenulepingud, tšekid, arved, aktid, CMR-d, saatelehed, märkmed jne), mis puudutavad järgmisi ettevõtteid: X, Y; tehingupartnerite arvelduskontodega seotud dokumendid; mobiiltelefone, mobiilse interneti seadmeid, sim-kaarte; /.../ märkmeid paberkaandjatel ja elektroonilisel kujul; sularaha ja muud väärtust omavaid esemed avalikõigusliku nõude ja konfiskeerimise tagamiseks; pitsatid ning muud dokumendid ja esemes, mis puudutavad eelpoolnimetatud äriühingute majandustehinguid; muud asitõendina kasutatavad ja/või kriminaalasja lahendamiseks vajalikud objektid, dokumendid, kuritegude toimepanemise vahendid ning muud ebaseaduslikud esemed.“; Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 20240100019, faili nr 265270808:” :“Läbiotsimise eesmärk on leida: 2.1 narkootilised ained, narkootiliste ainete kasvatamiseks/valmistamiseks vajalikud ained ja esemed, narkootiliste ainete pakendamiseks vajalik materjal, kaalud, aine doseerimiseks kasutatavad vahendid ja muud narkootiliste ainete käitlemisega seotud esemed; 2.2 erinevad sidevahendid ja andmekandjad (arvutid, sim kaardid, mobiiltelefonid, mälupulgad, mälukaardid jne) mis võivad sisaldada narkootiliste ainete käitlemisega seotud informatsiooni; 2.3 märkmikud ja muu dokumentatsioon kirjetega, mis võivad olla seotud narkootiliste ainete käitlemisega, sularahas makstud arved jne; 2.4 kuritegelikul teel saadud tulu

võimaluse otsinguid teostada üsna laialt. Selline loetelu lahti jätmine ei ole ka vajalik, kuna seadus annab selgelt võimaluse ära võtta ka loetelust välja jäänud objektid (KrMS § 91 lg 10) ning menetleja saab ikkagi ära võtta mõistlike otsingute käigus leitud kriminaalasjas olulised või konfiskeeritavad asjad.

Viimasesse, st 4. kategooriasse, jäid need sõnastused, kus oli loetelu jäetud täiesti üldiseks või ka need, kus oli süüdistus ühe süüteo järgi, aga objektide juures lubati laialt otsida ka kõigi muude kuritegudega seotud asju (nt „et leida järgmiseid objekte: piiratud tsiviilkäibega relvi ja laskemoona või muude kuritegude toimepanemisele viitavaid esemeid, dokumente või muid võimalikke kriminaalasja lahendamise seisukohalt tähtsust omavaid esemeid.“<sup>230</sup>). Põhiliselt esineski kolme liiki probleeme: loetleti ainult tõendiliigid<sup>231</sup>, viidati üldiselt ka muudele kuritegudele, mille osas kahtlustust polnud ja menetlust ei toimetatud<sup>232</sup> ja tõendiliigi näited jäeti sulgudes viitega „sh“, mis jätab samuti otsitava loetelu lahtiseks<sup>233</sup>. Eelnevad sõnastused viitavad aga selgelt, et otsides loodetakse leida kõike kasulikku ning pole selget sihti, mida peab otsima, võimaldades uurijal otsida kõike. Samuti raskendab see isiku võimalust anda otsitav vabatahtlikult välja, kui pole teada, mida kõike täpselt tuleks anda, mistõttu on võimatu ka kontrollida sellise nõude täielikku täitmist. See muudab aga KrMS § 91 lg-st 9 tuleneva kohustuse kasutuks. EIK nõue läbiotsitav objekt mõistlikult piiritleda ei saa nii üldise või lahtise sõnastuse puhul lugeda täidetuks. Kuigi ka EIK on öelnud, et alati ei saa oodata täielikku detailsust, tuleb otsinguid teostada teades vähemalt mingi piirtlusega, mida otsitakse.

---

east omandatud vara (sh sularaha); 2.5 muud esemed, mis omavad tähtsust kriminaalasja lahendamisel või on ebaseaduslikud.“

<sup>230</sup> Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231502527, faili nr 280379635.

<sup>231</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 20930000229, faili nr 279151658: „Toimetada läbiotsimine Xx elukohas Tallinnas X ning kinnisasja juurde kuuluvates kõigis võimalikes kõrval- ja abihoonetes (kelder, panipaik) ja postkastis, samuti Xx kasutuses olevates arvutisüsteemides ja andmekandjates (sh mobiiltelefonides, nutitelefones, kõvaketastel, mälupulkadel jms), et leida kriminaalmenetluses tõenduslikku tähtsust omavaid ja konfiskeerimisele kuuluvaid esemeid, dokumente, andmeid ja vara.“

<sup>232</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100918, faili nr 279355150: „Läbiotsimiste teostamise eesmärk on leida nimetatud ruumidest ja abihoonetest Xx ja/või temaga seotud isikute poolt toime pandud narkootiliste ainete käitlemisega seotud, narkootikumidega seotud või muude kuritegudega seotud esemeid, dokumente või muid võimalikke kriminaalasja lahendamise seisukohalt tähtsust omavaid esemeid ning konfiskeerimiseks arestitavat vara.“

<sup>233</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100414, faili nr 249734070: "...et leida sealt Xx ja/või temaga seotud isikute poolt toime pandud narkootiliste ainete käitlemisega seotud asitõendina kasutavaid või konfiskeeritavaid objekte (sh narkootilisi aineid ning teisi kuriteo toimepanemise vahendeid), kriminaalasja lahendamiseks vajalikke dokumente ja andmeid, sh arvutisüsteeme ja elektroonilised andmekandjaid, mis aitaksid tuvastada narkootilise aine päritolu või selle võimalikke teisi käitlejaid, ning asju (sh erinevad narkootiliste ainete käitlemisvahendid), ent ka arestimisele kuuluvat vara (sh narkootiliste ainete müümisest saadud kriminaaltulu või konfiskeerimise tagamiseks arestitav muu kriminaaltulu kahtlusega vara)."

Põhjendatud kahtluse, et otsitav asub kindlas kohas, analüüsimiseks on keskendunud eelkõige asjaolule, kas seda on üldse proovitud määruses välja tuua või mitte. Analüüsimiseks on jagatud kategooriad järgmiselt: on põhjendatud mingil kujul (1. kategooria); põhjendust on proovitud anda, kuid see on väga üldsõnaline/puudulik (nt ka juhul kui tekstis on öeldud, et esineb põhjendatud kahtlus, et otsitav asub seal asukohas, aga selle avamiseks või kinnituseks pole rohkem antud ühtegi argumenti) (2. kategooria); ei ole näha, et oleks üldse püütud kahtlust põhjendada (3. kategooria). Esimesse kategooriasse jäi 85 määrust ning siia liigitusid lisaks põhjalikumatele analüüsidele<sup>234</sup> ka need juhud, kus kirjas oli, et kahtlus esineb kogutud tõenditele tuginedes<sup>235</sup>, isegi kui neid polnud avatud, või kui põhjendati kriminaalmenetlusliku kogemuse kaudu<sup>236</sup>. Teise kategooriasse jäi 80 määrust, millest 56 tuginesid põhjenduses asjaolule, et kuna toime on pandud kahtlustatakse mingis konkreetses kuriteos, siis on vaja toimetada seal asukohas läbiotsimine<sup>237</sup>. Ülejäänud juhtudel olid põhjendused lihtsalt puudulikud<sup>238</sup>. Kui sellele oli aga midagi veel lisatud, siis liigitus määrus 1. kategooria alla. Kahtlus oli jäetud põhjendamata 11 juhul<sup>239</sup>. Põhjendatud kahtluse olemasolu arvestamist määruse andmisel on pidanud vajalikuks ka EIK. Põhjendatud kahtluse kirjeldamine võimaldab hiljem eeluurimiskohtunikul hinnat selle

<sup>234</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101201, faili nr 259783778: "Võttes arvesse, et narkootiliste ainete käitlemisega tegelevad isikud kaaluvad ja pakendavad harilikult narkootilisi aineid müügikogusteks oma elukohas, selle juurde kuuluvates abiruumides või muudes nende kasutuses olevates ruumides, on põhjendatud alus arvata, et Xx kasutuses olevates korterites või nende juurde kuuluvates abiruumides võib leiduda narkootilist ainet või selle käitlemisvahendeid. Samuti võib tema kasutuses olevates eluruumides või nende juurde kuuluvates abiruumides leiduda narkootiliste ainete müügist saadud kriminaaltulu või teisi tõendamiseseme seisukohast tähtsaid esemeid. Kuivõrd Xx kohta on laekunud ka informatsioon, et ta võib olla on toime pannud alla 18-aastase isiku seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo, siis on põhjendatud alus arvata, et temal võib olla talletatud andmeid, mis kajastavad alaealiste seksuaalset väärkohtlemist."

<sup>235</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230101152, faili nr 279017532: „Kriminaalmenetluse käigus kogutud materjalidest (IP aadressi päring) tulenevalt on alust arvata, et aadressil X, Tallinn võib leiduda kuriteo toimepanemisel kasutatud andmekandjaid (arvuti, mälupulgad, fotoaparaat jms) ning salvestisi (videofilmid, fotod jne), samuti muid kuriteo toimepanemisele viitavaid esemeid, mistõttu on vajalik teostada läbiotsimine antud kohas.“

<sup>236</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 20240100075, faili nr 277245922: „Üldinimlikule ja kriminaalmenetluslikule kogemusele tuginedes on põhjendatult alust arvata, et narkootilisi aineid võib Xx hoida paikades, millega ta on tihedalt seotud, nt elukoht, elukoha juurde kuuluv kelder ja muud abiruumid, suvila, garaaz jne, samuti tema omandis/kasutuses olevates sõidukites.“

<sup>237</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100667, faili nr 253720475: "Võttes arvesse asjaolu, et Xx-i on alust kahtlustada suures koguses narkootilise aine ebaseaduslikus käitlemisel, siis on põhjendatud alus arvamaks, et tema poolt kasutatavas sõiduautos võib leiduda narkootilisi aineid, narkootiliste ainete käitlemisvahendeid või narkootiliste ainete müügist saadud kriminaaltulu, samuti võib sõiduautos leiduda erinevaid esemeid, mis viitavad tema poolt kuriteo toimepanemisele.“

<sup>238</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 19233000194, faili nr 244737209: "Samuti on tuvastatud, et Xx, ik xxxxxxxxxxxx, kasutab korterit ühiselamus aadressil Y Narvas. On alust arvata, et Xx-i kasutuses olevas korteris ning selle abiruumides võib leiduda kannatanutelt saadud ülalpool mainitud esemed, samuti muid esemeid ja asitõendeid, mis viitavad kuriteo toimepanemisele Xx-i poolt, seetõttu tuleb tema kasutuses olevas korteris ning selle abiruumides viia läbi läbiotsimine eesmärgiga leida mainitud esemed kuna esineb põhjendatud kahtlus, et otsitavad esemed võivad leiduda läbiotsimiskohas".

<sup>239</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100447, faili nr 254400150: "Rahvastikuregistri andmetel on Xx-i elukohaks Y, Tiskre küla. Kuigi Y kinnisasi on müüdüd, siis lepingu kohaselt on lepingu eseme valduse üleandmise kohustus 15.09.2019. Arvestades seda ning praeguseks tuvastatud asjaolusid, on vajalik toimetada läbiotsimine,...".

olemasolu määruse andmisel nagu EIK seda nõuab. Kuna eelnevast on näha, et enamasti on vähemalt mingil määral proovitud põhjendatud kahtlust kirja panna, siis viitab see asjaolule, et põhjendatud kahtluse põhimõtet proovitakse järgida määruste andmisel. Samas kuna analüüsid olid määrustes harva konkreetsemalt avatud, ei saa teha siit järeldust, et seda kriteeriumi alati piisavalt põhjalikult hinnatakse.

Lisaks oli üksikutes määrustes näha ka sellises stiilis sõnastust: "Kriminaalasja xxxxxxxxxxxx raames kannatanuna ülekuulamisel kirjeldas Yy, millised riided olid ründajal seljas 09.06.2017: tumesinine kapuutsiga pusa ja tumesinine nokamüts, millel võisid olla kirjad. Seega ei saa välistada nimetatud esemete asumist Xx elukohas. Kuna Xx osas on alust arvata, et ta on pannud seksuaalse iseloomuga ründeid toime mitme erineva alaealise kannatanu suhtes, viitab see asjaolule, et tal on kõrgendatud seksuaalne huvi noorte tütarlaste vastu. Eelnevast tulenevalt ei saa välistada ka võimalust, et Xx elukohas võib leiduda muid asitõenditena kasutatavaid esemeid, mis viitavad ..." <sup>240</sup> Otsitava leidmiseks kasutada väljendit „ei saa välistada“, viitab aga vastuolule põhimõttega, et peab esinema põhjendatud kahtlus, et otsitav asub kindlas kohas. Seetõttu ei ole sellisel juhul järgitud nii Eesti kui EIK reeglitest tulenevat kohustust põhjendatud kahtluse alusel tegutseda.

Kuriteokahtluse hindamisel piirduti analüüsil sellega, kas tekstis oli püütud kuriteokahtlust kirjeldada või mitte, kuna seadus ja ka EIK praktika ei nõua otseselt, et see peaks määruses kirjas olema, kuigi selle olemasolu on kindlasti kahtlustatava õiguste tagamisele kaasaaitav. Vaadeldud määrustest oli enim läbiotsimisi läbi viidud seoses narkosüütegudega KarS §-d 183-185, 188 (kokku 91 juhul). Sellele järgnes kahtlustus lapsporno valmistamises ja selle võimaldamises KarS § 178 alusel (11 juhul). Kuigi läbiotsimisi korraldati veel paljude erinevate süütegude raames, ei esinenud ühegi muu kuriteoliigi osas nii palju kordusi. Kõigil juhtudel oli toodud määruses välja, mis sätte alusel kahtlustus on esitatud, kuid 36 juhul polnud kuriteokahtlust üldse avatud <sup>241</sup>. Ülejäänud juhtudel (140) oli kas lisatud väike selgitus kahtlustuse sisu avamiseks <sup>242</sup> või oli

---

<sup>240</sup> Läbiotsimismäärus menetluses nr 17231500934, faili nr 240754685.

<sup>241</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100078, faili nr 262911727: "Kriminaalasjas nr xxxxxx on alust kahtlustada Xx ebaseaduslikult ja suures koguses narkootilise aine marihuaana käitlemises Tallinna linnas."

<sup>242</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231600469, faili nr 264605352: "22.02.2020.a. alustas Põhja prefektuuri Kesklinna politseijaoskond kriminaalasjas nr xxxxx menetlust KarS § 184 lg 2 p 2 tunnustel faktis, et 22.02.2020.a kella 04.37 paiku paiguti Tallinnas Viru 18 asuva klubi Paparazzi lähedal kinni Xx (ik xxxxxxxxxxxx), kelle mantli läbivaatuse käigus leiti ja võeti sisetaskust ära 1tk valget värvi plastikpurk kirjaga „Orbit“, mille sees 11tk fooliumpakendit rohelist värvi taimse ainega."; Näiteks ka järgmine juht, kuna on öeldud, et kahtlus tugineb vihjena politseile laekunud infole. Vt Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100018, faili nr 268150343: "politseile

lisatud analüüs<sup>243</sup>, miks just seda isikut on alust kahtlustada selles süüteo. Osadel juhtudel<sup>244</sup> oli analüüs lausa mitu lehekülge või sisaldas ka viiteid tõenditele, millele kahtlus tugineb. Üldiselt võib määruste kohta siiski öelda, et põhjendatud kuriteokahtlust oli kirjeldatud pigem minimaalselt.

Läbiotsimise proportsionaalsuse puhul hinnati samuti seda, kas tekstis oli vähemalt mingi viide proportsionaalsuse hindamisele või mitte. Seadus ja EIK praktika ei sea kohustuslikuks tingimuseks proportsionaalsuse hindamist määruse sees, kuid oluline on, et see oleks toimunud. Siiski on näha, et praktikas läbiotsimise proportsionaalsust määrustesse kirja sagedasti ei panda, sest vaadeldud määrustest 52 sisaldas mingit viidet proportsionaalsuse hindamisele (isegi kui sisuliselt seda hindamise protsessi lahti kirjutatud polnud) ja 124 juhul ei olnud sellele üldse viidatud. Viiteid esines nii üldisemal kujul<sup>245</sup> kui ka sisukama analüüsina<sup>246</sup>. Kuna proportsionaalsust pole kohustuslik hinnata määruses endas, siis ei saa eelnevast siiski järeldada, et läbiotsimisi korraldati teistel juhtudel ebaseproportsionaalselt, kuna piisab, kui prokurör ise mõtles sellele enne määrust koostama hakates.

Vaadeldud läbiotsimismäärused olid antud prokurööri poolt ehk KrMS § 91 lg 3 alusel. Mõnel korral on määruses viidatud lisaks KrMS §-le 91<sup>1</sup>. Uuritud määrustest 12 juhul oli prokurör määranud selle sätte alusel ka loa valdaja tahte vastaselt sisenemiseks. Lisaks oli 38 lahendis viidatud määruse tekstis sellele paragrahvile, kuigi eraldi määruse lõpu osas („prokurör määras“)

---

laekunud informatsiooni kohaselt käitlevad Xx ik xxxxxxxxxxxx ja Yy ik xxxxxxxxxxxx Harju maakonnas ebaseaduslikud tulirelvad – poolautomaatseid püstoleid.”

<sup>243</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000038, faili nr 261187078: ”Kohtueelse menetluse käigus on vaadeldud Xx andmekandjat, millelt tuvastati vestlus Yy-ga. Vestluse käigus avaldas Xx, et temal on ebaseaduslikult gaasirelvast tulirelvaks ümbertöödeldud relv. Edasistest vestlustest nähtub, et Zz ostis nimetatud relva Xx-lt. Sellest tulenevalt on alust kahtlustada Zz selles, et ta võib olla käidelnud ebaseaduslikku tulirelva.”

<sup>244</sup> vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 17930000342, faili nr 277459909; Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000025, faili nr 261501872; Läbiotsimismäärus menetluses nr 19231701959, faili nr 254683638.

<sup>245</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100046, faili nr 250934260: „Arvestades seni kogutud informatsiooni ning juhindudes asjaolust, et taotletavaid eesmärke (kriminaalasja tõendamiseseme asjaolude väljaselgitamine ja süüdlase vastutusele võtmine) pole võimalik saavutada isiku põhiõigusi vähem riivaval viisil, on antud juhul läbiotsimise kohaldamine põhjendatud.“

<sup>246</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 17930000342, faili nr 249848134: „Arvestades käesolevas kriminaalasjas tuvastatud asjaolusid selle kohta, et maksu- ja aktsiisipettuse skeem toimus organiseeritult ja selles osalesid mitmed isikud ja (vari)ettevõtted, siis on alust arvata, et dokumente tavalises korras isikutelt välja nõudes on vähetõenäoline, et menetleja saab kõik vajalikud tõendid, asjad ja dokumendid enda valdusse. Seetõttu ei ole menetlejal kõikehõlmava ja objektiivse kriminaalmenetluse ja kogu skeemi hõlmavate tõendite kogumiseks muud võimalust kui koguda tõendeid isikute privaatsust rohkem piiraval viisil – läbiotsimise teel. Läbiotsimise teostamine on vajalik ka seetõttu, et kriminaalasjas on plaanis läbi viia läbiotsimised kahtlustatavatega seotud asukohtades üheaegselt ning pidada kahtlustatavad kinni, mistõttu on vajalik koguda võimalikult laiaulatuslik tõendikogum lühikese ajaga, otsustamaks edasiste menetlustoimingute teostamine ja kriminaalmenetluse tulemuslikkuse. Seetõttu on vajalik võimalikult kiiresti saada kätte ka tõendid, mis asuvad muude isikute valduses, millised ei ole kriminaalasjas hetkel olemasoleva info kohaselt kahtlustatavad.“

ei olnud öeldud, et antakse vastav luba. Tavaliselt oli see sõnastatud umbes järgmiselt:“ Tagamaks läbiotsimise eesmärkide saavutamist ning välistamiseks seejuures otsitavate esemete eelnevat peitmist ja hävitamist, on põhjendatud lisaks läbiotsimisele anda luba ka valdaja tahte vastaseks sisenemiseks vastavalt KrMS §-le 91<sup>1</sup>, juhuks kui vajadus selleks peaks tekkima.“<sup>247</sup> Seega viidati KrMS §-le 91<sup>1</sup> kokku 50 juhul ja 126 juhul ei olnud viidet sellele paragrahvile, millest on näha, et enamikul juhtudel siiski ei peeta vajalikuks sellele paragrahvile lisaks viitamist, mis viitab segadusele selle sätte kohaldamisel.

Lisaks jäi läbiotsimismääruste analüüsimisel silma, et kaheksal juhul oli määruse tekstis antud luba lisaks ka vaatluse toimetamiseks tehnikaseadmetes<sup>248</sup> ning kolmel korral<sup>249</sup> oli selline luba teksti lõpu osas „prokurör määrab:...“. Samas ei ole seaduse järgi vaja vaatluseks eraldi luba anda, teatud juhtudel on vaja vaatluse tegemiseks luba sisenemiseks KrMS §-le 91<sup>1</sup> alusel, kuigi seda pole vaja tehnikaseadmetesse sisenemiseks, ning seda praegustel juhtudel polnud ka antud.

Eelnevalt uuritud läbiotsimismääruste menetlused on saanud ka kohtus lõpetava või lahendava kohtuotsuse. Otsustest oli aga näha, et mitte ühelgi juhul ei jõudnud maakohtusse vaidlus läbiotsimismääruse ja selle sõnastusega seoses või ka läbiotsimise lubatavusega seoses. See võib viidata puudulikule kaitsjate tööle, et probleeme ei toodud välja. Samas enamusel<sup>250</sup> juhtudel lõppes asi kokkuleppemenetluses otsuse tegemisega. Sellisel juhul hinnatakse, kas tõendid kogumis annavad piisava aluse süüdimõistmiseks ning mõnikord võib olla läbiotsimine tõendite loetelust välja jäänud, kuid ka ilma selleta piisab süüdimõistmiseks. On mõistetav, et sellisel juhul ei hakata läbiotsimist vaidlustama ja valitakse kokkuleppe sõlmimine.

---

<sup>247</sup> Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100572, faili nr 280994822.

<sup>248</sup> Vt nt Läbiotsimismäärus menetluses nr 20930000229, faili nr 279151658: "Juhul kui läbiotsimise käigus selgub, et nimetatud aadressil olevate infotehnoloogiavahendite kaudu on võimalik saada ligipääsu võimaliku kahtlustatavate sotsiaalmeediakontodele, siis on põhjendatud kuritegeliku suhtluse, narkootiliste ainete tellimisele või muul moel käitlemisele viitavate andmete leidmiseks ka kahtlustatava kasutuses olevate sotsiaalmeediakontode läbivaatamine ning vajadusel ka nende sisu talletamine käesoleva läbiotsimise raames."

<sup>249</sup> Vt nt: Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100687, faili nr 271516959: "Toimetada kahtlustatava kasutuses olevate infotehnoloogiavahendite kaudu tema sotsiaalmeediakontode vaatlus ning vajadusel talletada kontodel olevad kergesti hävitatavad tõendamiseseme asjaolude seisukohast tähtsust omavaid andmed."

<sup>250</sup> 176-st 48 määruse puhul ei tulnud Riigi Teatajast kohtueelse menetluse numbri järgi ühtegi vastet, kuid ülejäänud juhtudel lõppes kokkuleppemenetluses asi 112 määruse puhul.

### 3. Läbiotsimise läbiviimine ja õiguskaitsevahendid

#### 3.1 Läbiotsimise läbiviimine

EIK hinnangul on proportsionaalsuse ja seeläbi läbiotsimise lubatavuse hindamiseks oluline, kuidas läbiotsimine reaalselt läbi viidi, sh kas lähtuti määruses öeldust ja ega sellega ei riivatud liialt isiku õigusi. Läbiotsimisega alustades näeb Eestis seadus ette, et kõigepealt tuleb tutvustada menetlusele allutatud isikule läbiotsimismäärust ja võtta selle kohta allkiri (KrMS § 91 lg 7). Samast sättest nähtub, et lisaks tutvustamisele ei ole aga kohustust anda kaasa määruse koopia. Üldjuhul ei jää aga inimestele kohe kõik meelde ning seetõttu võib selline lähenemine raskendada isiku võimet end vajadusel kaitsta. Ka EIK on pidanud oluliseks hinnata asjaolu, kas läbiotsimisele allutatud isikule tutvustatakse läbiotsimismäärust, et isikul oleks võimalik aru saada, mida, miks ja mis ulatuses otsitakse.<sup>251</sup> Selgitatud pole, kas see eeldab ka füüsiliselt määruse koopia üleandmist. Ilmselt mitte, kuna lahendis, kus siseriiklik seadus ei nõudnud koopia andmist, vaid ainult määruse tutvustamist, ei ole kohus regulatsiooni suhtes etteheiteid teinud.<sup>252</sup> Seega ei ole ka Eesti regulatsiooni osas võimalik etteheiteid teha läbiotsimismäärusest koopia andmata jätmise tõttu, sest tagatud on siiski määruse tutvustamise nõue.

EIK on rõhutanud läbiotsimismääruses sätestatud kinnipidamise vajadust. Kohus on leidnud, et nt kui läbiotsimismääruses on nimetatud üks konkreetne läbiotsimist läbiviiv isik, ei ole õiguspärane osaleda tegelikult viiel erineval uurijal, eriti kui neid hiljem ka üheski teises dokumendis ei nimetata.<sup>253</sup> Samas kohus ei lisanud selgitusi, mis negatiivsed tagajärjed see isikule täpsemalt kaasa toob, kui osaleb ühe asemel mitu menetlejat. EIK on veel öelnud, et ära ei tohi ka võtta asju, mis ilmselgelt pole määrusega hõlmatud ja uuritava menetlusega seotud.<sup>254</sup> Otsida tuleks seega määruses sätestatud kohas, määruses märgitud esemeid ning ka määruses sätestatud isikute poolt, kui seda on märgitud. Kuigi seda pole sõnaselgelt kriminaalmenetluse seadustikus kirjas, on KrMS § 91 viidanud läbiotsimise toimetamisele määruse alusel, mis viitab sarnaselt EIK seisukohtadele, et määruses öeldust tuleb lähtuda. Eesti kohtupraktikast suuremaid vaidlusi seoses määruse ulatusest kinnipidamisega ka ei nähtunud.

---

<sup>251</sup> EIKo 16622/05, *Khutsayev and Others v. Russia*, p 154.

<sup>252</sup> EIKo 28926/10, *Vinks and Ribicka v. Latvia*, p 95.

<sup>253</sup> EIKo 24402/07, *Vasylychuk v. Ukraine*, p 81.

<sup>254</sup> EIKo 41085/05, *Bagiyeva v. Ukraine*, p 54.

EIK on lisaks leidnud, et oluline on, et läbiotsimisel äravõetud asju ei hoitaks käes kauem kui vaja, vaid tagastataks.<sup>255</sup> Asjade tagastamise kohta on samuti Eestis EIK praktikale vastav säte olemas. Nimelt KrMS § 124 lg 3 nõuab üldjuhul samuti äravõetud esemete tagastamist viivitamatult, kui see ei takista kriminaalmenetlust.

EIK on nentunud seoses kodu läbiotsimisega lahendis, mis põhiliselt käis EIÕK art 10 kohta, et regulatsioon, mis läbiotsimismääruses märkimata jäänud asjade äravõtmist lubab, peab kindlasti olema väga selge ja ettenähtav.<sup>256</sup> Ilmselt kehtib sama reegel ka EIÕK art 8 kontekstis, arvestades, et kohus on läbiotsimiste puhul rõhutanud samuti seaduse selguse ja täpsuse nõuet. Seega EIK lahendist nähtub, et juhuleidu lubav regulatsioon on riikides lubatud luua, oluline on, et seadus seaks selleks vähemalt mõningase aluse ja piirid. Nii on ka Eestis tehtud. KrMS § 91 lg 10 lubab läbiotsimise käigus ära võtta ka objekte, mida polnud määruses nimetatud, kuid mis on vaja konfiskeerida või sobiks samuti kriminaalmenetluses tõendiks. See eeldab siiski, et politseinikud ei käinud tahtlikult otsimas objekte, mis määrusest jäid välja, vaid objektid tuleb leida selgesti nähtavast kohast või otsitavate objektide leidmiseks ette võetud mõistlike otsingute käigus (KrMS § 91 lg 10). Neid objekte nimetatakse juhuleiuks. Mõistlikke otsinguid tuleb aga sisustada igas olukorras eraldi. Nt ei saa pidada mõistlikuks suure objekti otsinguid väga väikestest kohtadest, isikute otsinguid asjade vahelt või relva otsimine sülearvutist.<sup>257</sup>

Riigikohus on juhuleiuga seoses öelnud, et läbiotsimisel juhuleiu leidmisel on oluline, et menetleja ei tegutseks läbiotsimismääruse eesmärgist hälbival viisil, s.t otsides just nimelt kriminaalmenetluse esemega mitteseotud esemeid.<sup>258</sup> Ringkonnakohtus on olnud vaadeldud perioodil juhuleiuga seoses samuti üks vaidlus teises kriminaalmenetluses läbiotsimisel kogutud tõendite lubatavuse üle, kuna kaitsja hinnangul ei olnud tegu juhuleiuga, nagu väideti, sest teadlikult otsiti varasema ajaperioodi kirju ja see ei saanud olla juhuslik.<sup>259</sup> Kohus leidis, et tegu oli siiski juhuleiuga, kuna materjalidest pole näha, et menetleja oleks teadlikult eiranud läbiotsimismäärust. Kohus seda seisukohta siiski täpsemalt ei avanud, vaid viitas maakohus

---

<sup>255</sup> EIKo 65755/01, *Stefanov v. Bulgaria*, p 42.

<sup>256</sup> EIKo 35083/97, *Goussev and Marenk v. Finland*, p 54.

<sup>257</sup> Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 770 SE. Seletuskiri, lk 13.

<sup>258</sup> RKKKo 3-1-1-28-14, p-d 17-17.2.

<sup>259</sup> TrtRnKo 1-15-11032, p 53 ja 137.

otsusele.<sup>260</sup> Kohus ei selgitanud, kuidas peaks materjalidest nähtuma see, et menetlejad sihilikult otsisid materjale, mida määrus ei katnud. On vähe tõenäoline, et keegi protokolliga enda sellise käitumise kirja paneks.

Läbiotsimise juures viibimiseks tuleb EIK seisukoha kohaselt anda üldjuhul võimalus kahtlustatavale või tema esindajale, eriti kui läbiotsimise juures pole peale politsei ka ühtegi teist tunnistajat. See eeldab, et isikut on eelnevalt ka teavitatud läbiotsimise toimumisest, et tal oleks võimalust kohale tulla, kui ta seal juba pole. Ainult erandlikel juhtudel (nt isik pole teada, tõendid võivad viivituse tõttu hävida) on põhjendatud läbiotsimise läbiviimine ilma kahtlustatava juuresviibimiseta.<sup>261</sup> Kohus lisas, et eelnev lähenemine on vajalik, sest ainult politsei juuresolekul toimunud läbiotsimisel ei pruugi jääda üldsusele piisavalt usaldusväärne mulje riigi tegevusest.<sup>262</sup> Eelviidatust nähtub, et kohus pidas oluliseks seda, et läbiotsimisel viibiks peale menetleja veel keegi juures. EIK on leidnud lisaks, et võimalik on, et isik ka ise loobub õigusest viibida läbiotsimise juures ning sellisel juhul on samuti põhjendatud ilma temata läbiotsimise toimetamine.<sup>263</sup> Kohus on ka leidnud, et isiku läbiotsimisest ette teavitamata jätmine võib olla samuti põhjendatud, eriti kui on tagatud piisavad muud tagatised, nt eelnenud on läbiotsimismääruse kohtulik kontroll.<sup>264</sup> See seisukoht on ka mõistetav, kuna toimingust ette teatamise korral võib isik tõendid hävitada, mistõttu kaotaks läbiotsimine oma mõtte.

Eestis on vaja määrust tutvustada isikule, kelle juures läbiotsimist toimetatakse (KrMS § 91 lg 7), mis viitab, et isik peaks üldjuhul kohapeal olema. Samas, kui isikut kohe kohal pole, on võimalik ka ilma temata edasi toimetada ja piisab pereliikme või KOV esindaja kaasamisest (KrMS § 91 lg 7). Igal juhul on tagatud kaitsemeetmena, et keegi peale politsei on veel kohal, samuti on läbiotsimismäärustele tagatud kohtulik kontroll, mida ka EIK on õiguste tagajana sellistel juhtudel arvestanud. Seega ei saa järeldada, et meil oleks vastuolu EIK praktikaga, kuna kahtlustatav ei pea alati kohal olema, eriti kuna EIK praktikast ei tule ka kindlat reeglit seda alati tagada.

---

<sup>260</sup> *Ibidem*, p 139-140.

<sup>261</sup> EIKo 20100/06, *Lisica v. Croatia*, p 56-58.

<sup>262</sup> *Ibidem*, p 56.

<sup>263</sup> EIKo 27153/07, *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, p 98-99.

<sup>264</sup> EIKo 18700/09, *Lindstrand Partners Advokatbyrå AB v. Sweden*, p 97.

Tallinna Ringkonnakohus arutas kohtuasja, kus kahtlustatav seadis kahtluse alla läbiotsimise õiguspärasuse, kuna kahtlustatavat ennast ei kutsunud läbiotsimise juurde.<sup>265</sup> Kohus juhtis selles asjas tähelepanu, et KrMS § 91 lg 7 alusel tuleb tutvustada määrust ainult isikule, kelle juures läbi otsitakse – ja see ei pruugi alati olla kahtlustatav. Konkreetset juhul kohus rikkumist ei tuvastanud, kuna kinnistu ei kuulunud kahtlustatavale.<sup>266</sup> On õige tähelepanek, et seadus ei kohusta sellises olukorras kahtlustatavat kohale toimetama ja talle määrust tutvustama ning eelnevast EIK praktikast oli näha, et see ei ole ka tingimata vajalik. Teisel juhul kaevati ringkonnakohtus, et läbiotsimismäärust ei tutvustatud läbiotsimisest eemal viibivale kahtlustatavale ega tema täisealisele perekonnaliikmele.<sup>267</sup> Läbiotsimisel viibis aga kahtlustatava eluruumi teine üürnik, kellega oli kahtlustataval ka ühine laps. Kohus leidis seetõttu, et rikkumist olla ei saa, sest üürnikust pereliikmele on määrust tutvustatud ja seega on seadusest tulenev kohustus täidetud.<sup>268</sup> Siit on näha, et kohus sisustab perekonnaliikme mõistet pigem üsna laialt. Kuigi mõlemad eelviidatud lahendid kirjeldavad olukordi, mis võivad tagada väiksemat kaitset kahtlustatava õigustele, kuna ta ei pea ise juures viibima, ei ole EIK erinevate seisukohtade pinnalt siiski võimalik öelda, et see oleks vastuolus EIÕK nõuetega läbiotsimise kohta. Samuti on võimalik kahtlustataval kaitsemeetmena hiljem läbiotsimisprotokolli kui tõendi lubatavust vaidlustada kohtus, isegi kui ta kohapeal ei viibinud.

Peale määruse tutvustamist on Eesti seaduses kirjas, et oluline on teha ettepanek otsitava väljaandmiseks enne läbiotsimist (KrMS § 91 lg 9). Kui otsitav antakse välja, võib läbiotsimist teha ainult juhul, kui arvatakse, et seda on tehtud osaliselt (KrMS § 91 lg 9). Läbiotsimist võib sama sätte järgi toimetada ka juhul, kui otsitavat vabatahtlikult välja ei antud. See nõue viitab eelnimetatud nõudele, et läbiotsimismääruses peab olema piisavalt selgelt välja toodud, mida otsitakse, et allutatud isikul oleks võimalik aru saada, mida tuleb ära anda, ning politseinikud saaks kontrollida nõude täitmist. EIK on aga leidnud, et teatud juhtudel on enne asitõendina asjade äravõtmist uurijatel põhjendatud huvi mitte välja tuua konkreetselt, mida otsitakse. Seejuures pole oluline, kas pakuti eelnevalt võimalust asju vabatahtlikult välja anda või mitte.<sup>269</sup> Teises lahendis on kohus küll selgitanud, et vaatamata asja vabatahtlikult väljaandmisele, viidi ikkagi läbi läbiotsimine, kuid pole eraldi öelnud, kas peab seda rikkumiseks või mitte. Rikkumine

---

<sup>265</sup> Nt TlnRnKo 1-17-10618, p 4.

<sup>266</sup> *Ibidem*, p 7.2.

<sup>267</sup> TlnRnKm 1-21-2724, p 50.

<sup>268</sup> *Ibidem*, p 53-54.

<sup>269</sup> EIKo 38898/04, *Rozhkov v. Russia* (No.2), p 126.

leiti selles asjas hoopis piisavate kaitsemeetmete puudumise tõttu.<sup>270</sup> EIK praktikast ei nähtu täpsemalt, millal võiks olla läbiotsimisega toime pandud rikkumine, kui otsitav oli eelnevalt juba vabatahtlikult välja antud. Kuna kohus pole täpsemaid reegleid andnud, võib eeldada, et kohus ei ole pidanud läbiotsimisel tingimata vajalikuks võimalust anda asi vabatahtlikult välja, jättes seda puudutava regulatsiooni siseriiklikuks otsustamiseks. Eesti on seega taganud isegi tugevama kaitse, kui EIK nõuab, kohustades isikule iga kord andma võimalust läbiotsimise vältimiseks.

Läbiotsimisega otseselt seonduvatele sätetele lisaks tuleb alati meeles pidada ka tõendite ja nende kogumisega seonduvaid üldsätteid. Eelkõige on oluline KrMS § 64 regulatsioon, mille lg-st 1 tuleneb, et oluline on ka läbiotsimisel mitte riivata allutatud isiku au ja väärikut, tervist kahjustada või kasutada tema suhtes vägivalda. Selliseid nõudeid seab ka EIÕK art 3, mille kohaselt ei ole lubatud piinamine, ebainimlik või alandav kohtlemine. Oluline on meeles pidada, et üleliigne jõud (nt liigne jõhkros) läbiotsimisel võib viia art 3 rikkumiseni.<sup>271</sup> Samuti laieneb läbiotsimise läbiviimisele kohustus mitte tekitada põhjendamatult varalist kahju (KrMS § 64 lg 1). Eesti õiguskirjanduses on leitud, et kõik läbi vaadatud asjad tuleks panna tagasi sinna, kust nad võeti (st taastada võimalikult palju algne olukord).<sup>272</sup> EIK on samuti rõhutanud selle olulisust. Nimelt on kohus leidnud, et isiku kodu läbiotsimisega ei tohi tekitada põhjendamatut segadust ja asju lõhkuda (nt puistata asju põhjendamatult põrandale laiali). Selline käitumine viitab läbiotsimise ebaproportsionaalsusele.<sup>273</sup> Seega tulevad selliste reeglite järgimise kohustused nii EIÕK-st kui ka Eestis kriminaalmenetluse seadustikust.

EIK on rõhutanud, et läbiotsimise toimetamisel ei tohi kasutada ka üleliigset jõudu. Nt on kohus leidnud, et asjaolu, et isikul on kodus püss, aga muud ohtlikku tema juures pole, ei õigusta eriüksuste kasutamist läbiotsimise toimetamisel.<sup>274</sup> Pöörata tuleks tähelepanu ka asjaolule, kellega kahtlustatav ühes majas elab, st läbiotsimise planeerimisel tuleb arvestada ka laste ja naisega, et neid mitte liigselt kahjustada.<sup>275</sup> Eesti seadustes sellist reeglit otsesõnu kirjas pole, et üleliigset jõudu ei tohiks kasutada või kuidas seda tuleks sisustada. Samas ongi seaduses seda

---

<sup>270</sup> EIKo 19856/04, *Kolesnichenko v. Russia*, p 34.

<sup>271</sup> Agarwal, A. International Law Approach to Police Brutality through the lens of European Convention on Human Rights. - International Journal of Law Management & Humanities, 2020 vol 3 nr 6. - <https://www.ijlmh.com/wp-content/uploads/International-Law-Approach-to-Police-Brutality-through-the-lens-of-European-Convention-on-Human-Rights.pdf> (14.03.2023), lk 166-167.

<sup>272</sup> Kergandberg, Sillaots, lk 302-303.

<sup>273</sup> EIKo 24402/07, *Vasylichuk v. Ukraine*, p 82-83.

<sup>274</sup> EIKo 34529/10, *Gutsanovi v. Bulgaria*, p 129-130.

<sup>275</sup> *Ibidem*, p 131-132.

üsna raske sõnastada nii, et liigse jõu kasutamise reeglit saaks kohaldada kõigis olukordades ning see on seega pigem menetluspraktika küsimus. Üleliigse jõu kasutamise keeld on aga seaduses tuletatav üldsätetest (KrMS § 64 lg 1) ja PS §-st 11 tuleneva proportsionaalsuse põhimõtte kaudu.

EIK on leidnud seoses läbiotsimise toimetamisega, et inimesed, kes viibivad läbiotsimisel kohapeal peavad üldiselt taluma väiksemaid õiguste piiranguid, kui need on vajalikud läbiotsimise läbiviimiseks. Nt võib olla kohustus taluda keeldu mitte kasutada telefoni läbiotsimise ajal, kui selline piirang oli vajalik. Seejuures arvestas kohus ka asjaolu, et piirang tuli seaduses sätestatud kohustusest tagada, et läbiotsimisel viibivad isikud ei saaks suhelda väljapool asuvate isikutega.<sup>276</sup> Samuti pole kohus pidanud rikkumiseks läbiotsimisel antud keeldu anda läbiotsimise ajal paari minuti jooksul pojale astmapiipu.<sup>277</sup> Samas on kohus leidnud, et taluda ei tule näiteks teiste nähes käeraudades olemist läbiotsimise läbiviimisel (nt kodus, töökohas), kui selleks pole mõjuvat põhjust ja see ainult häbistab inimest ülemääraselt. Sellisel juhul leidis kohus EIÕK art 3 rikkumise.<sup>278</sup>

Isikute suhtes, kes pole kahtlustatavad, aga on läbiotsimise ajal mingil põhjusel läbiotsimiskohas, on kohus samuti lubanud teatud piiranguid kehtestada. Kohus on leidnud, et isiku kinnipidamisel ja kodu läbiotsimisel teiste pereliikmete ühte tuppa kokku ajamine ja käskimine lühikest aega seal olla, võib olla põhjendatud.<sup>279</sup> EIK lahendeid uurides ei jäänud aga silma teisi sarnaseid olukordi, kus riivatud oleks teiste juuresviibivate isikute õigusi ja millele EIK oleks oma hinnangu andnud. Piiragute lubatavus tundub nii läbiotsimisele allutatud isiku kui ka juuresviibijate puhul eelnevate lahendite pinnalt olevat seatud sõltuvusse eelkõige sellest, kas piirang oli konkreetsel juhul vajalik ning proportsionaalne. Neid põhimõtteid tuleb arvestada ka Eestis. Samas kriminaalmenetluse seadustik läbiotsimisel isikute õiguste piiramisele eraldi alust ei anna. Korrakaitse seadusest saab küll tuletada nt aluse kriminaalmenetlusega mitte seotud isikute läbiotsimiskohast lahkuma sundimiseks, et tagada kriminaalmenetluses läbiotsimise läbiviimist (KorS § 44 lg 1 p 5), kuid muudeks õiguste piiranguteks nii selget alust pole (nt isikute läbiotsimisel mingi aja kohapeal olema sundimiseks või telefoni kasutamise keelamiseks).

---

<sup>276</sup> EIKo 27153/07, *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, p 65-67, 26.

<sup>277</sup> EIKo 6437/02, *Nagy v. Hungary*, p 25-26.

<sup>278</sup> EIKo 27473/02, *Erdoğan Yağız v. Turkey*, p 47-48.

<sup>279</sup> EIKo 14310/88, *Murray v. the United Kingdom*, p 88 ja 94.

Seoses läbiotsimise toimetamisega on Riigikohtus olnud lahend, kus isik heitis ette, et tema inimväärikust alandas läbiotsimine, mis toimus väga vara hommikul liigset jõudu kasutades relvastatud politseinike poolt.<sup>280</sup> Lisaks kasutati käeraudu ja seda nägi pealt ka alaealine laps.<sup>281</sup> Laps vajab väidetavalt hiljem üleelamiste tõttu ka arstiabi.<sup>282</sup> Riigikohus otsustas neid teemasid mitte põhjalikumalt käsitleda ja jättis jõusse ringkonnakohtu seisukohad.<sup>283</sup> Ringkonnakohtus leidis, et käeraudade kasutamine oli lubatud, kuigi toimus liiga pika aja jooksul. Ümberriietumise võimatus läbiotsimise ajal väaris aga kahju hüvitist 500 eurot. Läbiotsimise varajane toimumisaeg ja alaealise kolmanda isiku juures viibimine ei kujutanud endast aga alandavat kohtlemist EIÕK art 3 mõttes.<sup>284</sup>

Eelnevalt sai viidatud, et EIK on selgelt toonitanud vajadust arvestada ka lastega, kes läbiotsimise majas viibivad, kuigi see ei tähenda, et lapse juuresviibimine takistaks menetlustoimingut. Samas nähtub eelviidatud lahendist, et laps leidis vanemad köögist käeraudades koos politseiga, kust ta saadeti ruttu ära kooli, et „naasta tavapärase toimingute juurde“ ja et vältida pereliikmete vahelist suhtlemist.<sup>285</sup> On küsitav, kas EIK hinnangul oleks last vähem kahjustav pingelises olukorras kooli saatmine või vanemate juurde jäämine. Siiski on näha, et menetleja on proovinud arvestada läbiotsimisel ka teiste kohalviibivate isikutega. Seoses varajase menetlusajaga nähtub otsusest, et läbiotsimine toimus kell 7.31, mil inimesed on selleks ajaks tavaliselt ärkvel, ning see kellaaeg aitas tagada, et kahtlustatav oleks läbiotsimise toimumiseks kohapeal olemas ja poleks veel kodust väljunud.<sup>286</sup> Sellise lähenemise osas EIK praktikaga vastuolu ei nähtu, kuna kellaaega ei saa pidada ülemäära varajaseks ja aitas tagada kahtlustatava õigusi paremini ning menetlustaktika reegleid EIK ei sea. Otsusest nähtub, et käeraudade kasutamist põhjendati hoones olevate tulirelvadega (isikul oli relvaluba), kuigi sellest saadi teada alles sündmuskohal, samas kohus ütles, et nii pikalt (7.31 kuni 13.01, kui isik viidi kinnipidamisasutusse) ei olnud see õigustatud.<sup>287</sup> Selline järeldus on ka kooskõlas EIK seisukohaga, et käeraudade kasutus peab olema piiratud ja kasutamise ulatus põhjendatud.

---

<sup>280</sup> RKKKo 1-20-2133, p 31 ja 40.

<sup>281</sup> *Ibidem*, p 37.

<sup>282</sup> *Ibidem*, p 41.

<sup>283</sup> *Ibidem*, p 48.

<sup>284</sup> *Ibidem*, p 19.

<sup>285</sup> TrtRnKo 1-20-2133, p 124.

<sup>286</sup> *Ibidem*, p 120-122.

<sup>287</sup> *Ibidem*, p 128-130.

### 3.2 Läbiotsimise protokollimine

Lisaks läbiotsimismäärusele on Eestis teiseks läbiotsimisega seonduvaks dokumendiks läbiotsimise protokoll, mis järgneb kohe läbiotsimise läbiviimisele ja vormistab selle käigu. On oluline, et see saaks menetlustoimingu käigus vormistatud korrektselt, kuna läbiotsimisprotokolli saab kasutada tõendina (KrMS § 63 lg 1). Kriminaalmenetluse seadustiku kommentaaride kohaselt on oluline, et otsingu tingimused, käik ja tulemused saaksid kirja väga täpselt (mida ja millistest ruumidest otsiti, mis ulatuses ja kuidas avastati, sh peidiku ja sealt leitud objektide kirjeldus).<sup>288</sup> Tallinna ringkonnakohtus on olnud sellega seoses ka kaasus, kus kahtlustatav pidas läbiotsimist õigusvastaseks, kuna esines vigu selle protokollimisel. Apellant heitis ette, et lähestikku korraldatud menetlustoimingute protokollides on protokollijate nimed valesti märgitud ning kellaajad tundusid valesti märgitud olevat (u 15 minutine nihe protokollis ja teksti osa vahel).<sup>289</sup> Ringkonnakohtus viitas maakohtu seisukohale, et vormistuslikud ebatäpsused ei muuda läbiotsimisprotokolli ebausaldusväärseks või lubamatuks tõendiks.<sup>290</sup> Seega, kuigi üldine nõue on, et protokoll peab kajastama asjaolusid võimalikult täpselt, ei tähenda vähesed eksimused, et protokoll ei võiks tõendina kasutada. Samas saab kohus seda arvestada protokolli usaldusväärse hindamisel. Kuigi EIK on oma praktikas rõhutanud läbiotsimisprotokollide nõude korral nende sisu olulisust, siis on ebatõenäoline, et ka EIK peaks rikkumiseks väikeseid eksimusi protokollimisel.

Teisel sarnasel juhul leidis kaebaja ringkonnakohtus, et läbiotsimise protokollis polnud kirjas kõiki äravõetud asju.<sup>291</sup> Läbiotsimisprotokolli kohta öeldi, et vaidlusalust eset (arvuti) ei võetud kaasa ning selle kohta on protokollis nii ka kirjas, mistõttu kohus ei pidanud kaebaja väidet rikkumisest usustavaks.<sup>292</sup> Veel ühel sarnasel juhul ei selgunud kontori läbiotsimise protokollist kaebaja väidetel piisavalt, mis dokumendid täpselt läbiotsimisel ära võeti ja kuidas neid hiljem kasutati.<sup>293</sup> Kohus leidis, et kuna neid dokumente ei esitatud kohtus tõendina, siis selles osas ei ole oluline ka rohkem midagi selgitada.<sup>294</sup> Selline lähenemine, et juhul, kui läbiotsimisel ei

---

<sup>288</sup> Kergandberg, KrMSK § 92/1.

<sup>289</sup> TlnRnKo 1-21-1578, p 3.6 ja 4.3.

<sup>290</sup> *Ibidem*, p 23-24.

<sup>291</sup> TlnRnKo 3-19-2034, p 6.

<sup>292</sup> *Ibidem*, p 12.

<sup>293</sup> TrtRnKo 1-20-1041, p 132.

<sup>294</sup> *Ibidem*, p 178.

järgitud kõiki reegleid (praegusel juhul nt protokollimise kohustust), ei kasutata hiljem saadud tõendeid isiku vastu kohtus, aitab tagada isiku õigusi.

Läbiotsimisprotokollile seatud nõuded tulevad erinevatest sätetest. KrMS § 146 näeb ette üldised tingimused uurimis- ja muu menetlustoimingu protokollile ning KrMS § 92 loetleb konkreetsed täpsustused läbiotsimisprotokollile. KrMS § 152 lg 1 näeb ette kohustuse tutvustada koostatud uurimistoimingu protokollile puudutatud isikule, kellel on võimalik teha avaldusi, mis samuti kantakse protokollile (KrMS § 152 lg 2). Erinevalt läbiotsimise määrusest, tuleb läbiotsimisele allutatud isikule või tema pereliikmele või muule esindajale anda läbiotsimisprotokollile koopia (KrMS § 152 lg 3). Ka kriminaalmenetluse seadustiku kommentaaridest nähtub, et kuigi läbiotsimise protokollile sättes (KrMS § 92) pole seda otseselt kirjas, tuleb isikule anda protokollist koopia.<sup>295</sup>

Protokollile tuleb ka alla kirjutada seaduses nimetatud isikutel, et kinnitada selle õigsust (KrMS § 152 lg 4). Samas on isikul võimalus keelduda protokollile alla kirjutamisest. Ringkonnakohtus on nt olnud juhtum, kus heideti ette, et läbiotsimisprotokoll koostati ilma et kahtlustatav oleks saanud juures viibida ja seda allkirjastada.<sup>296</sup> Kohus siin rikkumist siiski ei leidnud, kuna isik ise keeldus protokollile allkirjastamisest ja ka protokolliga tutvumisest.<sup>297</sup> Sellisel juhul ei saa seega olla isiku allkirja puudumine protokollist menetlejale etteheidetav seoses läbiotsimise toimetamise ja protokollimisega. Ka EIK on leidnud, et isik saab loobuda talle riigi poolt pakutavatest õigustest<sup>298</sup>, mistõttu rikkumist ei saa eelviidatud olukorras olla, kui isik vabatahtlikult loobus riigi poolt pakutud meetmest. Lisaks juhul, kui isik on kohapeal, aga keeldub protokollile alla kirjutamast, on isikul hiljem ikka võimalus protokollile vaidlustada, mis tagab isiku võimaluse end kaitsta.

Kui siseriiklikult on ette nähtud kohustus koostada läbiotsimisprotokoll on EIK pidanud seda oluliseks tõendiks. Nimelt on kohus pidanud oluliseks läbiotsimise käigus toimepandud rikkumiste tõendamiseks asjaolu, kas läbiotsimisprotokollile tehti mingeid märkusi vaidlustaluse asja osas või mitte.<sup>299</sup> EIK on teinud Eestiga seoses ka ühe lahendi, kus kaebaja õigusbüroo otsiti

---

<sup>295</sup> Kergandberg, KrMSK § 92/2.

<sup>296</sup> TrtRnKo 1-21-6464, lk 2.

<sup>297</sup> *Ibidem*, lk 9.

<sup>298</sup> Vt nt: EIKo 63638/14, *Posevini v. Bulgaria*, p 75; EIKo 18114/02, *Hermi v. Italy*, p 73.

<sup>299</sup> EIKo 27153/07, *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, p 96-97.

läbi ning vaidlus käis selle üle, kas läbiotsimise ajal kaebajal lahkumise keelamine oli vabaduse võtmine (EIÕK art 5).<sup>300</sup> EIK leidis varasema praktika pinnalt, et tegu ei olnud vabaduse võtmisega. Seejuures on kohus pidanud piirangu hindamisel oluliseks asjaolu, kas isikud teevad läbiotsimise protokollis märkuse vabaduse võtmise kohta või ei.<sup>301</sup> Antud juhul seda ei tehtud ning polnud ka näha, et kaebaja oleks kuidagi avaldanud soovi lahkuda, mistõttu kohus leidis, et tegu polnud vabaduse võtmisega.<sup>302</sup> Kohus ei öelnud, et on lubatud sundida isikuid läbiotsimisel kohapeal olema, kuid viitas, et mõnikord võib olla põhjendatud isiku liikumisvabadust piirata tagamaks, et nt läbiotsimisel tõendeid ei hävitataks.<sup>303</sup> Lisaks tuleb tähele panna, et kuigi EIK peab läbiotsimisprotokollis kirjutatud oluliseks tõendiks, pole kohus öelnud, et protokollis koostamine oleks igal riigil kohustuslik meede. Seega, kui riigis on läbiotsimisprotokollis koostamine kohustuslik, siis kohus hindab seda ja protokollis tegemata jätmine võib olla ette heidetav. Samas, kui protokollis asemel on siseriiklikult lubatud läbiotsimise käik fikseerida kuidagi teisiti (nt filmise teel)<sup>304</sup>, siis lähtuks EIK ilmselt sellest.

Ringkonnakohtus oli juhtum, kus väideti, et läbiotsimisprotokoll ei vasta tegelikkusele, kuid kohus ei pidanud seda väidet tõendatuks, vaid pidas oluliseks protokollis kirjutatud.<sup>305</sup> Ka Riigikohus<sup>306</sup> ja veel mitmes ringkonnakohtu lahendis<sup>307</sup> on välja toodud läbiotsimisprotokollis tähtsus. Oli nt juhtum, kus väideti, et läbiotsimislubasid ei tutvustatud isikule, mistõttu oli läbiotsimine ebaseaduslik.<sup>308</sup> Kohus leidis, et läbiotsimine toimus prokuratuuri määruse alusel ja vormistati nõuetekohane läbiotsimisprotokoll, mille lisade fotodelt nähtub, et isik viibis juures. Samuti on isik määrusele ja protokollile andnud allkirja tutvumisest. Kohus leidis, et kõik toimus seega nõuetekohaselt.<sup>309</sup> Viidatud lahenditest nähtub, kuidas Eesti kohtud peavad läbiotsimise

---

<sup>300</sup> EIKo 40797/17, *Saar v. Estonia*, p 35.

<sup>301</sup> *Ibidem*, p 41.

<sup>302</sup> *Ibidem*, p 43-45.

<sup>303</sup> *Ibidem*, p 41-42.

<sup>304</sup> UK on arutanud politsei rinnakaamerate kasutamise õiguslikke aluseid ja leidnud, et nende kasutamine politsei poolt erinevate olukordades võib olla põhjendatud, kuid arvestada tuleb ikkagi ka art 8 õigustega, sh filmida ei tohi rohkem, kui on põhjendatud. Vt: Body-Worn Video, Guidance 2022. National Police Chiefs Council. - [https://www.npcc.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/publications/publications-log/2022/npcc-bwv-guidance-document-1.pdf?\\_t\\_id=wmdLJ1Kooz4IKoj1Sj1cSg%3D%3D&\\_t\\_uuid=hk0vTPmpS-iajcg40y06g&\\_t\\_q=%7Bsearch\\_term\\_string%7D&\\_t\\_tags=language%3Aen%2Csiteid%3A3130f8ed-b1e8-4a26-ad29-148e2941a2bd%2Candquarymatch&\\_t\\_hit.id=Cds\\_Soh\\_Web\\_Models\\_Media\\_GenericMedia/\\_8601850e-fc1f-41e7-81a4-def0454fb1b4\\_en-GB&\\_t\\_hit.pos=10](https://www.npcc.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/publications/publications-log/2022/npcc-bwv-guidance-document-1.pdf?_t_id=wmdLJ1Kooz4IKoj1Sj1cSg%3D%3D&_t_uuid=hk0vTPmpS-iajcg40y06g&_t_q=%7Bsearch_term_string%7D&_t_tags=language%3Aen%2Csiteid%3A3130f8ed-b1e8-4a26-ad29-148e2941a2bd%2Candquarymatch&_t_hit.id=Cds_Soh_Web_Models_Media_GenericMedia/_8601850e-fc1f-41e7-81a4-def0454fb1b4_en-GB&_t_hit.pos=10) (11.03.2023), lk 14-15.

<sup>305</sup> TrtRnKo 1-21-6464, lk 7.

<sup>306</sup> RKKKo 3-1-1-31-11, p 18.4.

<sup>307</sup> TlnRnKm 1-21-2724, p 16; TlnRnKo 1-18-4320, p 14.1; TlnRnKo 1-19-8977, p 15 ja 60; TlnRnKo 1-18-3231, lk 8-9; TlnRnKo 1-19-4569, p 13.1.

<sup>308</sup> TrtRnKo 1-18-6180, p 154.

<sup>309</sup> *Ibidem*, p 199.

õiguspärasuse hindamisel sarnaselt EIK-le oluliseks läbiotsimisprotokollis kirjutatud. Selline protokoll tähtsustamine läbiotsimise õiguspärasuse kontrollimiseks võib aga olla kohati ka probleemne. Näiteks võib protokoll koostamisel politsei kirjutada sinna ka jutu, mis ei vasta tegelikkusele ja kui isik nt surve tõttu või muul põhjusel kohe vastuväiteid ei kirjuta protokollile (nt politsei ütleb, et seda me kirja ei pane), siis hiljem kohus lihtsalt ütleb, et kui protokollis on nii kirjas, siis nii oli. Seega võib teatud juhtudel olla põhjendatud anda protokollile tõendina väiksem tähtsus ja tuvastada läbiotsimise väidetavat ebaseaduslikkust ka teiste tõendite pinnalt, kui see on võimalik (nt rinnakaamera salvestisega või juures viibinud isikute ütlustega).

### 3.3 Õiguskaitsevahendid

Läbiotsimisega seoses võib tulla ette ka erinevaid rikkumisi. Läbiotsimine võib toimuda ilma läbiotsimismääruseta või pole see antud nõuetekohaselt. Samuti võib juhtuda, et läbiotsimismäärus on olemas, kuid sellest kaldutakse läbiotsimisel kõrval või pannakse läbiotsimise käigus toime mõni teine rikkumine. Õiguskirjanduses on nimetatud erinevaid tagajärgi, mis läbiotsimisega võivad kaasneda: „Läbiotsimise toimetamise puhul võib menetlusõiguse rikkumisel olla kolme sorti õigusvastaseid tagajärgi: varalise ja mittevaralise kahju tekitamine sellele, kelle juures läbi otsiti; privaatsusõiguse rikkumine, ning tõendite ebausaldusväärsus seoses vigadega läbiotsimise toimetamisel või puuduliku dokumenteerimise tõttu.“<sup>310</sup> Kahju võivad seejuures saada lisaks kahtlustatavale ka teised inimesed. Üldiselt on leitud, et läbiotsimise korrektsust ja võimalikke rikkumisi aitaks paremini tõendada läbiotsimise videosalvestamine või fotode tegemine lisaks protokollimisele.<sup>311</sup> Õiguskirjanduses on leitud, et keha-kaamera kasutamine läbiotsimisel võib mõjutada politseinikke ka seaduskuulekamalt tegutsema.<sup>312</sup>

EIÕK art 6 sätestab õiguse õiglasele kohtumenetlusele ning EIÕK art 13 õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile. Õiguskaitse kättesaadavus on ülimalt oluline õigusriigi põhimõte, mis aitab

---

<sup>310</sup> Kangur, A (ptk-i autor). Analüüs isikute põhiõiguste tagamisest ja eeluurimise kiirusest kriminaalmenetluses, lk 107.

<sup>311</sup> *Ibidem*, lk 107.

<sup>312</sup> Citizen interaction technologies yield community policing. Human Rights Considerations for Community Policing Report. Legal and ethical review. -

<https://ec.europa.eu/research/participants/documents/downloadPublic?documentIds=080166e5a70bf98b&appId=PPGMS> (10.03.2023), lk 81.

kaitsta ebaõigluse eest ja jõustada ka teisi õigusi.<sup>313</sup> See hõlmab võimalust pöörduda tõhusa vaidlusi lahendava organi poole, kes saab rakendada ka vajadusel õiguskaitsevahendeid ning lahendab asju õiglaselt ja õigeaegselt.<sup>314</sup> EIK on leidnud, et art 13 tõhusa õiguskaitse tagamiseks on riigil teatud kaalutusõigus.<sup>315</sup> Kui siseriiklikult puudub võimalus läbiotsimise vaidlustamiseks, tähendab see aga EIÕK art-s 13 nimetatud õiguse rikkumist.<sup>316</sup>

EIÕK ei sätesta konkreetselt, mida see tõhus õiguskaitsevahend tähendab ning riikidele on jäetud siin kaalutusruum otsustada, mis nende riigis selliseks meetmeks on.<sup>317</sup> Seega pole kohus ka öelnud, kuidas peaksid riigid läbiotsimistega seoses õiguskaitsevahendid looma. EIK on leidnud, et tõhus õiguskaitsevahend peab olema kättesaadav, pakkuma reaalselt võimalust olukord heastada ja selle vahendi kasutamisel peab olema piisav edulootus.<sup>318</sup> Nt pole piisav kaitse tagatud olukorras, kus olemas on tõenäosus, et politseinike suhtes kohaldatakse distsiplinaarvastutust, aga isik ei saa politsei tegevuse peale ise kuidagi kaevata. Isikul peab olema ise võimalik vaidlustada läbiotsimise seaduslikkust.<sup>319</sup> EIK on veel leidnud, et kui isik kaebab ebaseaduslikult läbiviidud läbiotsimise üle, siis on siseriiklikud võimud kohustatud viima läbi põhjaliku uurimise.<sup>320</sup> Piisavaks ei saa pidada kontrolli, kui läbi ei vaadata nt toimunud läbiotsimise vastavust läbiotsimise määruses sätestatud ulatusele.<sup>321</sup>

Eestis on seaduse tasandil olemas mitu võimalust läbiotsimisega seonduva vaidlustamiseks. Kuigi seadus näeb ette määruskaebuse esitamise võimaluse kohtu määruste peale (KrMS § 383 jj), siis kohtu antud läbiotsimismäärust ei saa määruskaebuse vormis vaidlustada (KrMS § 385 p 5). Riigikohus on öelnud, et prokuratuur ei saa vaidlustada ka läbiotsimiseks loa andmisest keelduvat eeluurimiskohtuniku määrust, kuigi võimalik on esitada uus läbiotsimise taotlus.<sup>322</sup> Võimalik on kohtuniku antud määrust vaidlustada aga apellatsioonis või kassatsioonis (KrMS § 383 lg 2). Apellatsioonis kohtulahendi kui terviku vaidlustamine pole aga kuigi kiire võimalus,

---

<sup>313</sup> Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet ja Euroopa Nõukogu. Õiguskaitse kättesaadavust käsitleva Euroopa õiguse käsiraamat. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus 2016. - [https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook\\_access\\_justice\\_EST.PDF?fbclid=IwAR08UNJQyuFyflOgJEmJNePaSipj\\_ASub-\\_AUPXzAncukeqWW-EItMRIm8](https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_access_justice_EST.PDF?fbclid=IwAR08UNJQyuFyflOgJEmJNePaSipj_ASub-_AUPXzAncukeqWW-EItMRIm8) (08.03.2023), lk 16.

<sup>314</sup> *Ibidem*, lk 17.

<sup>315</sup> EIKo 27153/07, *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, p 108.

<sup>316</sup> EIKo 63638/14, *Posevini v. Bulgaria*, p-d 84-87.

<sup>317</sup> Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet ja Euroopa Nõukogu, lk 92.

<sup>318</sup> EIKo 17153/11 ja teised liidetud kohtuasjad, *Vučković jt v. Serbia*, p 74.

<sup>319</sup> EIKo 63638/14, *Posevini v. Bulgaria*, § 84.

<sup>320</sup> EIKo 24402/07, *Vasylichuk v. Ukraine*, p 84.

<sup>321</sup> EIKo 41085/05, *Bagiyeva v. Ukraine*, p 63-64.

<sup>322</sup> RKKKm 3-1-1-63-16, p 16 ja 18.

sest oodata tuleb kuni kogu esimese astme kohtumenetlus on lõpule jõudnud ja otsus tehtud. Apellatsioon korral on meetme miinuseks ka asjaolu, et kaebamise ajaks on läbiotsimine juba läbi viidud ja uued tõendid kogutud ehk rikkumisi ei saa jooksvalt takistada. Samas EIK on ka öelnud, et enne läbiotsimise läbiviimist ei pea saama vaidlustada määruse andmist.<sup>323</sup> Kohtu seisukohtadest ka ei nähtu, et määrust peaks saama vaidlustada nt eraldiseisvas menetluses.

Võimalik on aga vaidlustada uurimiskaebuse korras läbiotsimise käigus toimunut ja ka prokuröri antud määrust (KrMS 8.ptk 5.jagu, § 228-232). Seejuures eeluurimiskohtuniku läbiotsimismääruseid ei saa uurimiskaebemenetluse korras vaidlustada.<sup>324</sup> Uurimiskaebust saab esitada, kui rikuti menetlusnõudeid menetlustoimingu tegemisel või määruse koostamisel ja see tõi kaasa isiku õiguste rikkumise (KrMS § 228). Seega olukorras, kus seadus ei näe ette konkreetseid reegleid läbiotsimisele, ei ole ka midagi vaidlustada, mistõttu on eriti oluline läbiotsimise regulatsiooni täpsus. Uurimiskaebemenetlusele on kirjanduses ette heidetud veel prokuratuuri ja riigiprokuratuuri pikka vastamise perioodi (30 p).<sup>325</sup> Samuti saab üldjuhul prokuratuuri läbiotsimismäärust vaidlustada alles pärast läbiotsimise lõppemist, kui määrus on juba rakendatud, arvestades, et isik saab tavaliselt sellest teada alles läbiotsimise alustamisel, kui talle seda tutvustatakse.<sup>326</sup> Seega, kuigi seadus näeb ette võimaluse prokuröri määrust vaidlustada, on kaheldav, kas see on mõistlik ja efektiivne kaitsemeede.

Lisaks on võimalik läbiotsimist vaidlustada ka asja sisulise arutamise juures. Probleemide korral tõendite usaldusväärsusega saab tõendeid hinnata kohus ebausaldusväärseks ja mittelubatavaks. EIK on pidanud võimalikuks tõendite lubatavuse hindamist EIK-s ainult selleks, et selgitada välja tõendi vastuolu konventsiooniga (kas rikutud on üleüldiselt menetluse õiglust).<sup>327</sup> Seega on tõendite lubatavuse hindamine siseriikliku õiguse reguleerimisalas.

Tallinna ringkonnakohtus oli ka vaidlusi, millal on lubatud tõendina kasutada teistes menetlustes läbiotsimisel saadud. Ühes lahendis oli peetud seda seaduse lüngaks, et sätestatud pole konkreetsemaid reegleid, kas ja millal võib läbiotsimisega saadud informatsiooni kasutada peale

---

<sup>323</sup> EIKo 27153/07, *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania*, p 112.

<sup>324</sup> Kergandberg, E. Õiguskaitsevahendid kriminaalmenetluses. Kirjastus juura: Tallinn 2020, lk 59.

<sup>325</sup> *Ibidem*, lk 58.

<sup>326</sup> Kangur, Analüüs isikute põhiõiguste tagamisest ja eeluurimise kiirusest kriminaalmenetluses, lk 106-107.

<sup>327</sup> Ho, H. L (peatüki autor). Gless, S. Richter, T (koost). Do exclusionary rules ensure a fair trial? A comparative perspective on evidentiary rules. Cham: Springer Nature 2019, lk 284-285.

kriminaalmenetluse ka teist liiki menetlustes.<sup>328</sup> Enamasti olid vaidlused läbiotsimisprotokolli lubatavuse üle tõendina haldusmenetluses. Kohus leidis, et väärtomenetluses kogutud tõendeid võib kasutada haldusmenetluses, kuna need olid väärtomenetluses kogutud õiguspäraselt. Seejuures ei pea eelnevalt olema kuidagi kontrollitud nende tõendite õiguspärasust eraldi.<sup>329</sup> Kohus on seda kinnitanud veel mitmes lahendis.<sup>330</sup> Riigikohus on üldisemalt tõendite lubatavusega seoses öelnud, et iga tõendi kogumise korra rikkumine ei tingi alati automaatselt tõendi lubamatust, seda tingib vaid oluline rikkumine.<sup>331</sup> Ka erinevad ebaolulised menetlusõiguse rikkumised võivad tingida tõendite lubamatuse, kui menetleja on menetlusõigust rikkunud korduvalt ja tahtlikult.<sup>332</sup> Seega, kui läbiotsimisel pandi toime oluline menetlusnõuete rikkumine, on ka selle tulemusena saadud tõendid (ära võetud objektid) lubamatud. Olenemata sellest, kuidas Eesti tõendite lubatavusele läheneb on EIK jätnud selle siseriiklike otsuste küsimuseks, mistõttu ei saa siin ka kontrollida, kas esineb vastuolusid.

Eestiga seoses on EIK teinud lahendi<sup>333</sup> 2002. aastal, kus kaebaja äriühingu ruumid otsiti läbi ja ära võeti ka dokumente. Kaebaja leidis, et sellega rikuti tema EIÕK art-st 8 tulenevaid õigusi. Lisaks kaebas ta asjaolu üle, et siseriiklik õiguskaitseüsteem on puudulik ja ei pakkunud selliseks olukorraks piisavalt kaitset, sest politsei tegevuse peale ei olnud võimalik pöörduda kohtusse (EIÕK art 6 ja 13). Kohus leidis, et EIÕK art 8 osas ei saa ta asja menetleda, kuna puudub pädevus.<sup>334</sup> Kohus tuvastas aga EIÕK art 6 lg 1 rikkumise, sest kaebajal puudus tegelik võimalus pöörduda kohtusse: halduskohtul ja kriminaalkohtul puudus pädevus heastada tekkinud olukorda.<sup>335</sup> Kohus nentis, et praktika ei näita, et politsei tegevuse peale tsiviilkorras kahju hüvitamise nõude esitamine oleks tõhus vahend ning selline kohtusse pöördumise kord polnud piisavalt selgelt välja kujundatud.<sup>336</sup> Lahendi tegemise ajal kehtis veel kriminaalmenetluse koodeks ja õiguslik regulatsioon oli teine. Täna on võimalik kahju hüvitamist saada riigivastutuse seaduse<sup>337</sup> alusel (nt kui isiku vara on kahjustatud läbiotsimisel politsei poolt), mistõttu selles osas vastuolu või lünka enam ei esine. Kahjuhüvitise saamiseks peab avaliku võimu kandja

---

<sup>328</sup> TlnRnKo 3-16-183 p 6 9) ja 9 1).

<sup>329</sup> TlnRnKo 3-17-2254, p 9; TlnRnKo 3-17-756 p 10.

<sup>330</sup> TlnRnKo 3-17-2307, p 9; TlnRnKo 3-17-756 p 10; TlnRnKo 3-16-1230; TlnRnKo 3-16-183 p 17.

<sup>331</sup> RKKKo 3-1-1-104-16, p 14.

<sup>332</sup> RKKKo 1-16-6179, p 58.

<sup>333</sup> EIKo 37571/97, *Veeber v. Estonia* (no. 1).

<sup>334</sup> *Ibidem*, p 55 ja 64-65.

<sup>335</sup> *Ibidem*, p 71-74.

<sup>336</sup> *Ibidem*, p 73.

<sup>337</sup> Riigivastutuse seadus. - RT I, 17.12.2015, 76.

tegevus olema olnud õigusvastane (RvastS § 7 lg 1) ning hüvitamisele kuulub nii varaline kui mittevaraline kahju (RvastS § 8 ja § 9).

Ringkonnakohtu praktikast on näha juhud, kus õigust läbiotsimise järgselt kahju hüvitamise nõudmiseks ka kasutatakse, kuigi järgnevatel juhtudel ei olnud need nõuded kohtu hinnangul põhjendatud. Kahju hüvitamist nõuti nt ebaseadusliku läbiotsimise käigus kadunud 6000 euro tõttu, kuna vara jäeti järelvalveta.<sup>338</sup> Maakohus läbiotsimisel raha kadumise väidet ei uskunud ning lisas, et see väide on liiga hilja esitatud.<sup>339</sup> Ringkonnakohus nõustus sellega ja ei leidnud läbiotsimisega seoses rikkumisi, mida hüvitada.<sup>340</sup> Oli ka teine juhtum, kus nõuti kahju hüvitamist seadust rikkudes toimetatud läbiotsimise eest, kuna läbiotsimise järel jäi ruum lukustamata ja ei tagatud seaduses nõutud järelvalvet, mistõttu toimus ruumis vargus.<sup>341</sup> Ringkonnakohus hüvitise nõuet ei rahuldanud, kuna isik polnud uurimisasutustele öelnud, et tema vara jääb järelvalveta ega teinud protokolli märkusi selle kohta.<sup>342</sup>

Kahju hüvitamist ja läbiotsimise ebaseaduslikkuse tuvastamist nõuti ka olukorras, kus väidetavalt ei olnud läbiotsimise määruuses piisavalt täpselt määratud selle ulatus, protokollis polnud esemete nimetused ja toimingute kellaajad piisavalt täpselt kirjas ning isikut ei informeeritud kaamerate kasutamisest.<sup>343</sup> Kohus aga asja sisuliselt ei lahendanud, kuna halduskohus ei ole pädev asja lahendamiseks, sest vääртеomenetluses tekitatud kahju hüvitamisel tuleks lähtuda erikorrast (SKHS regulatsioon).<sup>344</sup> Seega ei öelnud kohus, et isik ei peaks saama kahjuhüvitist, vaid et seda tuleks nõuda teiste reeglite järgi. Ka olukorras, kus isik soovis vaidlustada Maksu- ja Tolliameti poolt vääртеomenetluses toimunud elu- ja ärruumide läbiotsimist ning saada hüvitist õigusvastase tegevusega tekitatud kahju eest, leidis halduskohus, et pole pädev kaebust lahendama.<sup>345</sup> Nende lahendite pinnalt on näha, et kahju hüvitamise nõuded ei olnud ringkonnakohtus edukad, aga samas ei saa selles osas teha etteheiteid ka kohtule, kuna eelviidatud lahendites polnud kohus pädev asja lahendama. Pigem tundub, et probleeme on hoopis kahju hüvitamise regulatsiooni järgimisega. Seega, nende lahendite pinnalt ei saa ka väita, et kahju hüvitamise regulatsioon ei toimi.

---

<sup>338</sup> TlnRnKm 1-21-2724, p 1 ja 3.

<sup>339</sup> *Ibidem*, p 19.

<sup>340</sup> *Ibidem*, p 16 ja 52.

<sup>341</sup> TlnRnKo 1-18-4320, p 3.2 ja 4.8.

<sup>342</sup> *Ibidem*, p 14.1.

<sup>343</sup> TlnRnKm 3-20-244, p 2.

<sup>344</sup> *Ibidem*, p 9-11.

<sup>345</sup> TlnRnKm 3-20-1041, p 3, p 9 ja 10.

Eelnevast on näha, et Eestis on olemas võimalused läbiotsimisega seonduva vaidlustamiseks ning neid on võimalik ka praktikas kasutada, mistõttu ei saa öelda, et esineks selge vastuolu EIK praktikaga tõhusate õiguskaitsevahendite puudumise tõttu. Seda kinnitab ka EIK Eestiga seoses 2022. aasta lõpus tehtud lahend, kus isik kaebas advokaadibüroos ja sõiduautos toimunud läbiotsimise vaidlustamisega seoses, et ta ei saanud eeluurimiskohtuniku määruse peale esitada määruskaebust ja Eestis pole piisavalt tõhusaid õiguskaitsevahendeid.<sup>346</sup> Kohus analüüsis uurimiskaebevõimalust, sisulisel arutamisel asja vaidlustamise võimalust ja kahju hüvitamise võimalust ning leidis, et need oleks olnud tõhusad riigisisised õiguskaitsevahendid. Riigi poolt esile toodud õiguskaitse võimalust viibida äravõetud materjalide läbivaatamise juures ja võimalust esitada taotlusi prokuratuurile KrMS § 225 alusel ei pidanud kohus tõhusateks õiguskaitsemeetmeteks viidates seejuures *Särgava v. Estonia*<sup>347</sup> lahendis juba antud põhjustele.<sup>348</sup> Kuna kaebaja jättis kasutamata tõhusad riigisisised õiguskaitsevahendid, jättis EIK kaebuse läbi vaatamata ja sisulise aruteluni ei jõutud.<sup>349</sup> Kuna lahendis nimetatud õiguskaitsevahendid rakenduvad ka teistes kohtades läbiotsimistel, siis saab EIK seisukohta piisavalt tõhusatest õiguskaitsevahenditest laiendada ka muudele läbiotsimiste olukordadele.

Eestis on ebaseaduslik läbiotsimine karistatav (KarS § 314). See säte asub samas peatükis koos teiste õiguspõhjustamisvastaste süütegudega ning lisaks õiguspõhjustamise kaitsmisele kaitseb see ka isikute õigusi.<sup>350</sup> Rõhutatud on, et see koosseis ei hõlma isiku läbiotsimist.<sup>351</sup> Läbiotsimine on seaduslik selle sätte mõttes, kui selleks on olemas õiguslik alus. Puudu ei tohi olla nõuetekohane määrus või luba ning läbiotsimist ei tohi viia läbi selleks mitte õigustatud isik või olukorras, kus puudub küllaldane alus.<sup>352</sup> KarS § 314 järgsele rikkumisele viidati uuritud ajavahemikul erinevas ulatuses ka paaris ringkonnakohtu lahendis. Oli nt juhtum, kus isik soovis saada riigiõigusabi, et vaidlustada kriminaalmenetluse mitte alustamine, kuid seda taotlust ei rahuldatud. Kohus leidis, et isik abi ei saa, kuna vaidlusaluse süüteo (sh KarS § 314) toimepanemisele viitavad tõendid

---

<sup>346</sup> EIKo 18421/20, *Kuklase v. Estonia*, p-d 10-11.

<sup>347</sup> EIKo 698/19, *Särgava v. Estonia*, p 68-69. EIK leidis selles lahendis, et tegu pole tõhusate õiguskaitsevahenditega, sest seadusest ei tule alust, mis annaks isikule õiguse olla tehnikaseadmete läbivaatuse juures ning uurimisasutusel on selles osas kaalutusõigus. Taotluse esitamise võimalus prokuratuurile ei olnud aga tõhus, sest siseriiklikult polnud näha, mis oleks sellise taotluse praktilised tulemused, samuti pole selge, kas taotlusest keeldumisel rakenduks kohtulik kontroll.

<sup>348</sup> EIKo 18421/20, *Kuklase v. Estonia*, p 20-21.

<sup>349</sup> *Ibidem*, p 24-25.

<sup>350</sup> Laos, S. KarSK 18.peatüki kirjeldus p 4.1.

<sup>351</sup> Laos, KarSK § 314/3.2.2.

<sup>352</sup> *Ibidem*, § 314/3.3.

puuduvad. Kohus leidis, et koosseis ei saa olla täidetud, sest läbiotsimiseks esines seaduslik alus ning määrusele viidati ka läbiotsimisprotokollis, mille koopia isikule väljastati.<sup>353</sup> Veel oli juhtum, kus lisaks muudele süüdistustele, nt protokollis võltsimisele, süüdistati keskkonnaametnikke kuriteokaebuses ja sooviti menetluse alustamist nende suhtes mh ebaseadusliku läbiotsimise tõttu. Põhiline vaidlus käis siin lahendis aga selle üle, mis menetluses tegutseti ja järelvalvemenetluses vormistatud vaatlusprotokollis üle.<sup>354</sup> KarS 314 koosseisu kohus siin sisuliselt siiski ei analüüsinud ja kaasuse pinnalt ei tundunud selleks ka põhjust olevat.

Kõige põhjalikum KarS § 314 käsitus toimus aga seoses juhtumiga, kus politsei juhtivuurijat süüdistati ebaseadusliku läbiotsimise korraldamises. Nimelt esitas uurija läbiotsimismääruse kohtule ja andis alluvatele korralduse toimetada läbiotsimine isiku suhtes, kes oli eelnevalt juba mõistetud kohtu poolt süüdi (KarS § 218 lg 1). Seejuures teistele töötajatele uurija ei öelnud, et isik on juba süüdi mõistetud.<sup>355</sup> Kohus leidis, et kohtuniku ega ka politsei tegevust ei saa KarS § 314 lg 1 alusel karistada, sest puudub objektiivne koosseis ja toimus lihtsalt palju eksitusi. Kohtu hinnangul oleks liigne sellises olukorras kedagi karistada ja piisab tõendi välja jätmisest menetlusest osas, mis jäi kohtuloo perioodist välja. Kohtu hinnangul on oluline arvestada rikkumise raskust ja ulatust selle sätte kohaldamisel.<sup>356</sup> Eelnevate lahendite põhjal on näha, et KarS § 314 saab praktikas rakendust, kuid selle kohaldamine ja koosseisu täidetavus on ikkagi pigem erandlik.

---

<sup>353</sup> TlnRnKm 1-20-5633, p 7.

<sup>354</sup> TlnRnKm 1-21-7920, p 7.

<sup>355</sup> TlnRnKo 1-20-2473 p 2.

<sup>356</sup> *Ibidem*, p 9.

## Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärk oli selgitada välja, kas Eesti kriminaalmenetluses sätestatud läbiotsimise regulatsioon on kooskõlas EIÕK rakendamisel EIK seatud reeglitega läbiotsimisele ning kas Eestis koostatud läbiotsimismäärused on praktikas kooskõlas EIK nõuetega. Selleks uuriti, millised reeglid või suunised seab EIK oma praktikas läbiotsimisele ja kas Eestis kehtiv läbiotsimise regulatsioon on kooskõlas sellega.

Nendele küsimustele vastamiseks tuli kõigepealt vaadata, mida mõistab Eesti ja mida EIK läbiotsimisena. Eestis on läbiotsimise mõiste seaduses jäetud avamata, seda on selgitatud läbi selle eesmärgi. Töös jõuti järeldusele, et üheks iseloomustavaks tunnuseks on just toiminguga privaatsussfääri tungimise suur intensiivsus. Läbiotsimist saaks Eestis seega vaadata menetlustoiminguna, kus seaduses sätestatud tingimustele vastava loa või määruse alusel tungitakse isiku tahte vastaselt tema privaatsfääri, et sooritada otsinguid, eesmärgiga leida asitõendina kasutatav või konfiskeeritav objekt, kriminaalasja lahendamiseks vajalik dokument, asi või isik või kriminaalmenetluses arestitav vara või laip või tabada tagaotsitav. Läbiotsimise mõiste alt on Eestis jäetud välja tehnikaseadmete läbiotsimine, mille puhul toimub hiljem vaatlus. EIK vahetegemist oluliseks pole pidanud ning võimaldab teostada kontrolli ka nende puhul. Samas pole kohus öelnud, et tehnikaseadmele peab rakenduma muu läbiotsimisega sama kontroll.

EIK läbiotsimisele sarnaselt Eestile selget definitsiooni ei anna, samuti ei pea kohus oluliseks toimingu täpset nime, nt kas siseriiklikult on tegu vaatluse või läbiotsimisega, vaid seda, kas toiming riivab EIÕK art-s 8 nimetatud õigusi. Läbiotsimise ja läbivaatuse mõistet kasutatakse Eestis väga mitmes seaduses ning teatud olukordades räägitakse ka isiku läbiotsimisest, kuigi kriminaalmenetluses seda ei reguleerita, vaid see on liigitatud läbivaatuse regulatsiooni alla. EIK on kontrollinud ka isikute läbiotsimisi nii korrakaitseliste kui vanglate julgeoleku eesmärgil ning on seadnud neile veidi erinevad reeglid võrreldes asukohtade läbiotsimisega. Seega ei ole välistatud EIK praktika laienemine läbiotsimistele ja vaatlustele ka teistes seadustes peale kriminaalmenetluse, näiteks väärteomenetluses, aga ka korrakaitseaduse ja vangistuseseaduse alusel tegutsedes, kui riivatakse EIÕK art 8 õigusi.

Kuna läbiotsimise mõiste juures oli juba näha, et läbiotsimine seondub tihedalt mitmete oluliste õigustega, oli oluline uurida ka neid veidi lähemalt. EIK jaoks on läbiotsimine eelkõige EIÕK art 8 õiguste piiramise küsimus. Seejuures sätestab seadus endas korraga mitme erineva õiguse kaitse (eraelu, perekonnaelu, kodu puutumatus, sõnumisaladuse kaitse) ja ei pea riive hindamisel oluliseks eristada, milline õigus täpselt asjakohane oli. Eestis on tagatud samade põhiõiguste kaitse, aga seda mitmes erinevas sättes. Oluline on teada, et EIK on art 8 rikkumiste kontrollimiseks ette näinud skeemi, mida tuleb järgida ka läbiotsimise puhul. Kontrollida tuleb puutumust selle õigusega, piisava kvaliteediga seaduse olemasolu ja selle alusel tegutsemist, art 8 lg 2 mõne eesmärgi esinemist ning seda, kas läbiotsimine oli vajalik demokraatlikus ühiskonnas.

Viimane etapp on tavaliselt ka EIK kohtus kõige suurema arutelu all ning hõlmab nii riigis piisavate kaitsemeetete esinemist kui ka konkreetse juhu proportsionaalsuse hindamist. Proportsionaalsuse nõue on laiem kui Eestis tavapärane proportsionaalsuse test, kuid ka sellest välja jäävad EIK kriteeriumid on meil erinevates sätetes olemas. Proportsionaalsuse hindamisel võtab kohus arvesse nt süüteo raskusastet, määruse ulatuse määratlust ja kuidas läbiotsimist läbi viidi. Lisaks on oluline, et läbiotsimiseks antud luba tugineks põhjendatud kahtlusele, et otsitav asub konkreetses kohas. See põhimõte tuleb sarnaselt EIK-le Eesti seadusest otse välja.

Läbiotsimismäärused ja -load, kui läbiotsimise üks olulisemaid osi, on saanud nii Eestis kui ka EIK-i poolt selgeid reegleid. EIK hinnangul peab läbiotsimiseks olemas olema alati mingi määrus või luba. Samas ei pea kohe tegu olema kohtu antud määrusega, vaid piisab ka hilisemast tõhusast kohtulikust kontrollist. Eestis on alati tagatud kohtulik kontroll läbiotsimise üle kas enne või pärast selle toimingute toetamist, mis on kooskõlas EIK seisukohtadega. Oluline on EIK hinnangul, et läbiotsimise ulatus oleks määruses mõistlikult piiritletud, kuigi kohus on aktsepteerinud, et mõnel juhul ei jää muud üle kui anda see vähem detailsena, seda eriti kiireloomulistel juhtudel. Eestis peavad määrused olema seaduse järgi ka piiritletud, kirjas peab olema otsitav objekt, läbiotsimise toimetamise koht ja põhjendus. Seaduses ei ole küll kirjas väga selgeid nõudeid, kui täpselt tuleks ulatus määrata, palju tõendeid peab olema või mis menetlusetapis on läbiotsimine lubatud, kuid samas ei esine seetõttu Eesti seadustes ka selget vastuolu EIK seisukohtadega. EIK ei nõua selliste reeglite seadusesse panemisest, vaid et praktikas määrataks ulatus võimalikult täpselt.

Nii õiguskirjanduses kui ka EIK poolt on peetud oluliseks advokaadi-kliendi usaldussuhte kaitseks seada läbiotsimisele täiendavaid reegleid, et tagada advokaadi-kliendi usaldussuhte parem kaitse. Ka Eesti seadus seab siin lisareegleid, lubades läbiotsimist nii advokaadibüroos kui notaribüroos ainult kohtu loal ja advokaadi või notari või nende asendajate juuresolekul. EIK on pidanud sellist õigusteadmistega vaatlejat ka vajalikuks advokaadibüroo läbiotsimisel ning et ta saaks reaalselt takistada konfidentsiaalsete materjalide äravõtmist või vähemalt vaidlustada seda. Eesti on küll olemas nõuetekohane vaatleja, kuid selgeid võimalusi nende poolt läbiotsimisel asjade äravõtmise vaidlustamiseks ette nähtud ei ole. EIK peab oluliseks ka kutsesaladuse kaitset üldisemalt, mitte ainult advokaadibüroodes. EIK on Eesti regulatsiooni selles osas ka selgelt hinnanud ja leidnud, et seadusel puudub piisav kvaliteet. Seda eelkõige põhjusel, et advokaadiprivileegiga kaitstud digitaalsete teabeandjate läbivaatamiseks puuduvad täpsemad reeglid ning kuidagi ei ole võimalik vaidlustada konfidentsiaalsete materjalide äravõtmist.

Lisaks advokaadi- ja notaribüroode läbiotsimisele, näeb Eesti õiguskord ette erireeglid ka riigikoguliikmetega seotud läbiotsimisele. Erisus seisneb läbiotsimiseks loa andvates isikutes ja selle protsessis. Lisaks on Eestis peetud erilise kohana ajakirjanike juures läbiotsimisi, kuigi selles osas on erisused ette nähtud ainult määruse andmise pädevuse osas. EIK ei ole otseselt öelnud, milliseid kohti või isikuid lisaks eelnimetatule tuleks veel kontrollida mingite erireeglite alusel, mistõttu võib järeldada, et see on jäetud siseriiklikult otsustada. Isikud, keda EIK on lahendites nimetanud (riigikoguliikmed, ajakirjanikud), on saanud Eestis samuti vähemalt mingis ulatuses eristaatuse ja tugevama kaitse. Seega ka selles osas ei ole EIK praktikaga selgeid vastuolusid.

Prokuröride koostatud läbiotsimismäärustest oli näha, et kuigi seadus näeb ette piiritlemiseks üldised kriteeriumid, mis on EIK reeglitega kooskõlas, on praktikas määruste sõnastused väga erinevad. Läbiotsimiskoha määramisel selgeid probleeme ei nähtunud. Suurim probleem on praktikas otsitava objekti määramisel, kus jäetakse loetelu tihti väga üldiseks või lahtiseks, mis ei ole kooskõlas EIK põhimõttega määruse ulatus mõistlikult piiritleda. Teiste eelduste, mis iseenesest pole kohustuslikud määruses kirja panna, lisamine on hea praktika, kuid selle tegemisel oleks samuti vaja need selgemalt välja kirjutada ja mitte jääda

Läbiotsimise läbiviimine peab nii EIK kui Eesti reeglite järgi toimuma kooskõlas läbiotsimismäärusega ja väljuda ei tohi selle ulatusest. Määruse koopiat andmine ei ole kummagi

praktika järgi kohustuslik, vajalik on aga, et seda oleks vähemalt tutvustatud. Ka juhuleiu lubamisega ei näe EIK probleemi, kui seaduses on see kuidagi piiritletud. Eestis on selliseks piiranguks mõistlike otsingute nõue ehk juhuleiule on seatud regulatsioon. Asjade vabatahtliku väljaandmise võimaluse reeglit EIK ette ei näe, Eestis on menetlejal alati kohustus asjade vabatahtliku üleandmise võimalust pakkuda, mis tagab isegi parema isiku õiguste kaitse. Üldiste läbiotsimise läbiviimise reeglite osas (liigse jõu ja kahjustamise vältimine, alandamise keeld, asjade tagastamine jms) on EIK ja Eesti seadus kooskõlas, kuna ka Eestis tulevad üldsätetest läbiotsimisele piirid nimetatud teemade osas.

Eestis jäädvustatakse läbiotsimise käik protokollis. EIK on andnud juhul, kui see on siseriiklikult ette nähtud, protokollile olulise tähtsuse hindamiseks läbiotsimise seaduspärasust, eriti märkuste puudumine on kaalukaks tõendiks. Ka Eesti kohus läheneb sellele samamoodi, kuigi võib tekitada küsimusi kui hea lähenemine see on. Kuna EIK pole näinud ette protokollis kohustuslikkust, pole sellele seatud ka täpsemaid reegleid.

Kuna on võimalik, et erinevatel põhjustel on läbiotsimine ikkagi viidud läbi ebaseaduslikult või reegleid rikkudes, peab tagatud olema ka piisavad õiguskaitsevahendid. Eestis on ette nähtud selleks erinevad võimalused: prokuröri määrust või menetlustoimingu sisu saab uurimiskaebe menetluses vaidlustada, võimalik on nõuda kahju hüvitamist ning asja sisulisel arutamisel saab vaidlustada tõendite lubatavust. Tuginedes nendele võimalustele ja EIK hiljutistele seisukohtadele seoses Eestiga saab öelda, et tõhusad õiguskaitsevahendid on tagatud.

Eelneva analüüsi põhjal saab öelda, et kuigi üldiselt on Eesti kriminaalmenetluse läbiotsimise regulatsioon kooskõlas EIK praktikaga, on vajalik tagada seoses advokaadi-klienti privileegi kaitsega seaduses rohkem kaitsemeetmeid, eriti kuna seda on EIK ka selgelt öelnud. Samuti tuleb kaaluda kaitsemeetmete lisamist seoses tehnikaseadmete läbiotsimise/vaatlusega vähemalt advokaadi kutsesaladuse kaitseks.

# Legal regulations and procedural practice of a search in context of European court of human rights practices

## Abstract

Sometimes to gather evidence the states need to conduct a search. In such cases for countries that are part of the European Convention on Human Rights (Convention), like Estonia, it is important to take into account both the state regulations concerning searches and also the rules that the European Court of Human Rights (ECHR) has established when implementing the Convention on searches. Due to this it is imperative that the Estonian regulations are in line with ECHR practices however a complete analysis and comparison between these to evaluate the conformity hasn't been done so far.

The purpose of this master's theses is to understand whether the legal regulation regarding searches in Estonia is in accordance with the requirements set by the ECHR and also to check whether in practice the search warrants are in accordance with the requirements of the ECHR. In order to achieve these goals the following research questions have been studied: which rules and guidelines for searches come from the practice of the ECHR, whether the current regulation on searches in Estonia is in accordance with the ECHR rules and if it is possible to use interpretation of the law to overcome instances where the law is not partially or fully in accordance with the rules of the ECHR.

To answer these questions this master's theses analyses ECHR court decisions concerning searches as the original source, to understand what rules should the countries follow. In some instances the views of the legal literature are also included. While analysing Estonian regulations, commentaries of the law and the explanatory letter of the draft of Code of Criminal Procedure have been used as well as Estonian legal literature. Also both Supreme Court and District Court decisions related to searches from the last five years (2018-2022) have been discussed in this paper in order to illustrate and analyze what is happening in the legal system. Additionally search warrants from the years 2018-2020 (total: 176) have been reviewed.

Starting with describing the concept of search, procedural actions similar to it, and related rights. Neither the Estonian law nor the ECHR give a full definition on what a search is. In Estonia the definition of a search is given by its purpose. However, acting on the basis of a search warrant, carrying out searches and the intensity of the infringement of rights (private sphere) is also important. These are often the main differences comparing to inspection regulations. A search could therefore be viewed as a procedural action where, on the basis of a permit or order that meets the conditions set forth by the law, a person's private sphere is invaded against their will in order to find an object to be confiscated or used as an item of physical evidence, or a document, thing or person needed for resolving the criminal case, or property to be attached in criminal proceedings, or a corpse, or to apprehend a person who has been declared a fugitive from justice. In Estonia the law states that searches of electronic data/equipment and searches of people are not part of the main search regulation and it is necessary to carry out an inspection for them. The same applies with ECHR that has also not subjected searching technical devices to the same control as other searches, although it is still required to be in accordance with general rules.

In Estonia there are many different laws with mentions of a search or an inspection of a place/thing or a person. The ECHR does not differentiate, it is not important how the procedure is named in member states or by which law the procedure takes place. There is more importance in the proceeding infringing the rights of a person set out by article 8 of the convention. This does not mean that there is a contradiction between Estonian search law and ECHR. It simply means that even though this thesis handles the search regulation in the Code of Criminal Procedure, the ECHR guidelines may need to be taken into account in other laws as well. For example while acting on the basis of the Law Enforcement Act or the Imprisonment Act. It is also important to take note that ECHR rules apply only when the search is conducted by public authorities.

An important part of the search concept is the infringement of rights. For the ECHR, the search is primarily a matter of limiting the rights of Article 8 of the Convention which protects several different rights (private life, family life, privacy of home, protection of message secrecy) not distinguishing the importance of which exact right was infringed with the search. The same fundamental rights are also guaranteed in Estonia, but in different provisions of the constitution.

ECHR has set out steps that must be followed when checking if there has been a violation of article 8 with the search that was carried out. In order to identify a violation of article 8 rights, it is first necessary to check whether the situation falls under the protection of art. 8. In most cases the search falls under this article. After this follow three questions: is there a legal basis for intervention, is there any basis from Article 8(2) and finally is it necessary in a democratic society. For the first question it is important that the regulation under which the search was carried out had to be precise and be consistent with the principle of the rule of law and provide at least some protection to the individual in case of arbitrary violations of art. 8 rights during searches. For the second question, the court will generally state with respect to the legality of the seizure (article 8(2)) that this requirement is met and there are usually no problems with this. The final step is to analyse if the search was necessary in a democratic society which means that it had to be proportional and there had to be at least some safeguards against violations.

To control the final step it is necessary to see whether the reasons given to justify the execution of the search were relevant and sufficient and whether the principle of proportionality was followed. To do so the court takes into account many different aspects of the search, for example the gravity of the offence, the general circumstances of the case at the time the order was issued, how the search was carried out, whether the search was conducted on the basis of a court order and whether the scope of the order was reasonably limited and whether there was reasonable suspicion. In Estonia the search regulation doesn't state that it should be proportionate, but general principles over proportionality while restricting the rights of individuals are set in the Constitution § 11. For example a search is not always disproportionate in the case of a misdemeanor, but as it is also seen in the court practice, it is important to assess proportionality on a case-by-case basis. Also other aforementioned components, as we see later, are set in the Code of Criminal Procedure, they are simply not mentioned as components of proportionality. For example ECHR has stated that the search must not unduly damage a person's reputation and in Estonia it can be interpreted that this comes from the general principles in the Code of Criminal Procedure, which require evidence to be collected in a way that does not harm the honor and dignity of the person.

ECHR has said that the search warrants should always be based on the reasonable suspicion that the desired object is in the place where the search will happen. In Estonia the law sets this rule very clearly, in the regulations stating that a search may be conducted when there is a reasonable

suspicion that what is searched for is located at the place to be searched. In this area, the Estonian law is well in line with the practice of the ECHR. In both practices it is important to assess what information was known at the time of the authorization decision as well as the fact that nothing was found doesn't mean, that the search was not based on reasonable suspicion.

ECHR demands that some sort of search warrant or permit must always be issued concerning the search. The search warrant doesn't have to be given before the search by the judge, but there must always be a judicial review of the search warrant before or after the search. In Estonia as a general rule, a preliminary investigation judge's order or a court order drawn up at the request of the prosecutor's office is required to conduct a search. In the circumstances set in the law, a search may sometimes be conducted based on a warrant of the Prosecutor's Office or on an authorisation of the Prosecutor's Office provided in a form reproducible in writing. In those cases the pre-trial investigation judge must be notified of the search during the first working day following the commencement of the search, who then decides whether or not to declare the search permissible. Therefore, it can be said that Estonian law meets the requirements set by the ECHR in this criterion.

The ECHR has repeatedly emphasized that the scope of the search warrant must be reasonably limited. The search order must not be worded so broadly that it does not provide arguments about the justification of the search. In Estonia, the search warrant must clearly state the place of the search, the aim of the search (the object searched for) and the reasons for the search. Thus, it is also stipulated that the search warrant should be reasonably limited.

In the Code of Criminal Procedure, searches in certain locations are distinguished from so-called ordinary searches and separate rules are set for them. Such are searches at a notary's office or at the office of a law firm or at the premises of a person processing information for journalistic purposes. ECHR has also emphasized that the attorney-client privilege and confidentiality of such materials must be properly protected and it doesn't distinguish law firms from other places where confidential material can be (for example a home or a car). Estonian law only protects the office of a law firm and leaves other places out. In Estonia the main difference in searches from other places is that search warrants can only be given by the court and if the person at whose premises the search is performed can not be present, another notary or lawyer, preferably a notary's substitute or another lawyer from the same office, must be present. ECHR has agreed that such

guarantee of a bystander with a law degree may be efficient, but then he must also be able to object or otherwise prevent the seizure of privileged material. Estonian criminal law does not clearly state what rights such a person has. Also the law doesn't set out rules on how to limit the scope of a search to protect such materials as much as possible, especially concerning digital materials. ECHR has quite recently made a decision concerning a search in an applicant's law firm office, home and car and his computer and phone were seized. According to the ECHR, Estonian legal regulation is of insufficient quality and sufficient procedural guarantees for the protection of the lawyer's privilege are not guaranteed because of the reasons that were mentioned before.

In addition the Code of Criminal Procedure also includes various persons to whom special regulation applies in criminal procedure. However, the search is carried out according to different rules only in the case of Parliament members, there is a difference in who can give the permission to conduct a search. The ECHR has considered permissible searches in relation to members of parliament and that the permission to search is not granted by the court. At the same time, the ECHR has not given precise instructions for the regulation of searches related to members of the Parliament. Considering the above, the Estonian law is not in conflict with ECHR practice. The ECHR has also found that the search of a journalist's home and workplace with the aim of identifying the identity of his source and thus invading the confidentiality of the sources requires very careful judicial control and that the gravity of the crime outweighs the confidentiality of the sources. The Estonian regulation guarantees the requirements arising from the practice of the ECHR in the case of journalists as well, because only searches by the court are allowed, and the requirement of proportionality and scope delimitation come from the general rules of searches. The ECHR has not clearly stated who else should be subject to special rules.

To illustrate how Estonian regulation works in practice, search warrants given by prosecutors have been analysed. For analysis every fifth search warrant of the years 2019-2020 have been selected (176 in total). When analyzing the search warrants, various criteria have been evaluated: first, the mandatory elements of the regulation (the place and object of the search) and then the presence of reasonable suspicion to find what is being searched, reasonable suspicion of crime and proportionality principle. The results of the analysis show that there were several problems with the regulations. The searched objects were often mentioned with very general wording or the list of objects was left open. This is in contradiction to the ECHR principle that the scope should

be reasonably limited. The location of the search was usually determined by the house address or the car number. Most of the search warrants contained at least some sort of mention of reasonable suspicion that the wanted object is located in the place where the search would take place, and reasonable suspicion of the crime that is committed. However, these descriptions were mostly not very thorough. Proportionality analysis is mentioned in only less than half of the regulations, although it is also mandatory in search warrants.

In addition to the search regulations the ECHR places importance on assessing the proportionality of how the search was actually carried out, including whether it was based on what was stated in the regulation and whether it did not excessively infringe on the rights of the person. This also applies in Estonian law and although it is not explicitly stated in the law, it is necessary to not to exceed the scope of the search warrant. The ECHR also assess whether the search warrant is introduced to the person subject to the search. In Estonia, it is also necessary to introduce the search warrant to the person at whose property the search is being conducted, which indicates that the person should generally be present on the spot. But if the person is not immediately present, it is possible to proceed without him. The ECHR does not give clear instructions on whether the suspect should be able to be present during the search, so it can't be said that Estonian law is not in accordance with it.

Estonian law allows to seize any objects that are subject to confiscation or that clearly represent as items of evidence in criminal proceedings in the course of the search. This is also allowed by the ECHR, but it is again required that the law sets at least some basis and limits. The ECHR has emphasized that excessive force must not be used when conducting a search and police officers must not make a mess and break things. Such rules also apply in Estonia, stemming from the general conditions for the collection of evidence in law.

In Estonia, the results of the search must be formalized in the search protocol. It is one of the safeguards set out by the law. Although the ECHR considers what is written in the search protocol to be important evidence, the court has not said that the drafting of the protocol is a mandatory measure for every country. Therefore, if the search protocol is mandatory in the country, the court will evaluate it. The ECHR and Estonian law have both given great importance to the search protocol to identify whether there were any violations during the search.

Since various infringements may occur in connection with the search, it is important that there are sufficient domestic legal remedies. Article 13 of the Convention provides the right to an effective remedy when rights protected with the Convention are infringed. States are left with some discretion on how to do this. The ECHR has found that an effective remedy must be available, offering a real possibility to remedy the situation, and there must be sufficient hope of success when using this remedy.

In Estonia, if someone finds that a violation of procedural requirements during the performance of a procedural operation or in relation to the making of an order has happened and has resulted in a violation of their rights, they can file a complaint with the Prosecutor's Office. In addition, it is possible to challenge the search during the substantive hearing of the case. In case of problems with the reliability of the evidence, the court can judge the evidence as unreliable and inadmissible. Assessing the admissibility of evidence is a domestic matter and ECHR does not give rules for this. It is also possible to receive compensation for the illegal actions of the state authorities. In addition, illegal searches are also punishable in Estonia. It can be seen that in Estonia there are possibilities for contesting searches and they can also be used in practice, so it can not be said that there is a clear contradiction with the practice of the ECHR. In connection with the recent rulings on Estonia, the ECHR has found that they were effective domestic legal remedies.

Conclusively it can be stated that the Estonian regulations are mostly in accordance with ECHR practices, but as ECHR has mentioned, the regulation regarding the attorney-client privilege is not sufficient enough and the search or inspection of electronic devices needs more safeguards, at least regarding the attorney-client privilege.

## Kasutatud kirjandus

1. Aduson, J. Jälitustoimingud vanglas. – Juridica 2015 nr 10.
2. Agarwal, A. International Law Approach to Police Brutality through the lens of European Convention on Human Rights. - International Journal of Law Management & Humanities, 2020 vol 3 nr 6. - <https://www.ijlmh.com/wp-content/uploads/International-Law-Approach-to-Police-Brutality-through-the-lens-of-European-Convention-on-Human-Rights.pdf>.
3. Ashworth, A. Emmerson, B. Macdonald, A jt. Human rights and criminal justice. 3. Trükk. Sweet and Maxwell: London 2012.
4. Augenstein, D. State responsibilities to regulate and adjudicate corporate activities under the European Convention on Human Rights (2011). - <https://media.business-humanrights.org/media/documents/9b7d88557de08aa2aad4d2b2428d4abcd0f1b35c.pdf>.
5. Body-Worn Video, Guidance 2022. National Police Chiefs Council.- [https://www.npcc.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/publications/publications-log/2022/npcc-bwv-guidance-document-1.pdf?t\\_id=wmdLJ1Kooz4IKoj1Sj1cSg%3D%3D&t\\_uuid=hk0vTPmpS-iajcg40y06g&t\\_q=%7Bsearch\\_term\\_string%7D&t\\_tags=language%3Aen%2Csiteid%3A3130f8ed-b1e8-4a26-ad29-148e2941a2bd%2Candquerymatch&t\\_hit.id=Cds\\_Soh\\_Web\\_Models\\_Media\\_GenericMedia/\\_8601850e-fc1f-41e7-81a4-def0454fb1b4\\_en-GB&t\\_hit.pos=10](https://www.npcc.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/publications/publications-log/2022/npcc-bwv-guidance-document-1.pdf?t_id=wmdLJ1Kooz4IKoj1Sj1cSg%3D%3D&t_uuid=hk0vTPmpS-iajcg40y06g&t_q=%7Bsearch_term_string%7D&t_tags=language%3Aen%2Csiteid%3A3130f8ed-b1e8-4a26-ad29-148e2941a2bd%2Candquerymatch&t_hit.id=Cds_Soh_Web_Models_Media_GenericMedia/_8601850e-fc1f-41e7-81a4-def0454fb1b4_en-GB&t_hit.pos=10).
6. Citizen interaction technologies yield community policing. Human Rights Considerations for Community Policing Report. Legal and ethical review. - <https://ec.europa.eu/research/participants/documents/downloadPublic?documentIds=080166e5a70bf98b&appId=PPGMS>.
7. Chen, K-W. Stripped and safer? Issues of privacy and security surrounding the full body scanner. - Annals of air and space law 2010 nr 35. - [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=3806173](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3806173).
8. Department of Justice Canada homepage. Section 8 – Search and seizure. Viimati muudetud 14.04.2022. - <https://www.justice.gc.ca/eng/csjs-jc/rfc-dlc/ccrf-ccd1/check/art8.html>.
9. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet ja Euroopa Nõukogu. Õiguskaitse kättesaadavust käsitleva Euroopa õiguse käsiraamat. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus 2016. -

- [https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook\\_access\\_justice\\_EST.PDF?fbclid=IwAR08UNJQyuFyflOgJEmJNePaSipj\\_ASub-\\_AUPXzAncukeqWWW-EItMRIm8](https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_access_justice_EST.PDF?fbclid=IwAR08UNJQyuFyflOgJEmJNePaSipj_ASub-_AUPXzAncukeqWWW-EItMRIm8) .
10. Ferguson, P.R. The Presumption of Innocence and its Role in the Criminal Process. - Crim Law Forum 2016 nr 27. - <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10609-016-9281-8.pdf>.
  11. Ginter, J. Plekksepp, A, jt. Tartu Ülikool. Analüüs isikute põhiõiguste tagamisest ja eeluurimise kiirusest kriminaalmenetluses. Uuringu aruanne. 2013. - [https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus\\_isikute\\_pohioiguste\\_tagamisest\\_ja\\_eeluurimise\\_kiirusest\\_kriminaalmenetluses.pdf](https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus_isikute_pohioiguste_tagamisest_ja_eeluurimise_kiirusest_kriminaalmenetluses.pdf) .
  12. Gomez-Arostegui, H. T. Defining “Private Life” Under Article 8 of the European Convention on Human Rights by Referring to Reasonable Expectations of Privacy and Personal Choic. – California Western International Law Journal 2005, vol 35, nr 2. - <https://scholarlycommons.law.cwsl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1164&context=cwilj#:~:text=Article%20states%20in%20its,his%20home%20and%20his%20correspondence>.
  13. Ho, H. L (peatüki autor). Gless, S. Richter, T (koost). Do exclusionary rules ensure a fair trial? A comparative perspective on evidentiary rules. Cham: Springer Nature 2019.
  14. International Standards on Ethnic Profiling: Standards and Decisions from the European Systems. Open Society Justice Initiative 2013. - [https://www.justiceinitiative.org/uploads/273f47cd-ada0-41bb-8353-a3e5eaf6d572/case-digests-ethnic%20profiling-european-systems-110813\\_0.pdf](https://www.justiceinitiative.org/uploads/273f47cd-ada0-41bb-8353-a3e5eaf6d572/case-digests-ethnic%20profiling-european-systems-110813_0.pdf).
  15. Kalmo, H. Riigikogu liikme puutumatus. - Juridica 2012 nr 8.
  16. Kergandberg, E. Pikamäe, P (koost). Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.
  17. Kergandberg, E, Sillaots, M. Kriminaalmenetlus. Kirjastus Juura: Tallinn 2006.
  18. Kergandberg, E. Õiguskaitsevahendid kriminaalmenetluses. Kirjastus juura: Tallinn 2020.
  19. Koolmeister, I. Kangur, A. Lind, S. jt. Väärteomenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2007.
  20. Koops, B-J. Škorvánek, I; van der Sloot, B. Sewage Monitoring for Criminal Investigation and the Protection of Home Life. TILT Law & Technology Working Paper No. 005/2019 24 April 2019, Version: 1.0. - <https://bartvandersloot.com/onewebmedia/sewage.pdf>.
  21. Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 770 SE.Vastu võetud 18.02.2015. Seletuskiri kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse

- eelnõu juurde. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/d5492f26-424d-42ad-83e4-cce202a5524d>.
22. Kruusmaa, K.-C. KrMS põhiõiguste paketi mõjude analüüs. Kriminaalpoliitika analüüs nr 3/2017. -  
[https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/pop\\_analuis\\_26.05.2017.pdf](https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/pop_analuis_26.05.2017.pdf).
  23. Kärner, M. Mõned korrakaitseadusega kaasnenud muudatused kriminaalmenetluses: järelvalve- ja süüteomenetluse piiritlemisprobleem. - Juridica 2014 nr 6.
  24. Laaring, M. Pars, S. jt. Korrakaitseadus. Komm vlj. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2017.
  25. Laurits, E. Mõned probleemid arvutisüsteemi läbiotsimisel. Kohtute aastaraamat 2015. -  
[https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/%C3%B5iguslased%20materjalid/Riigikohtu%20tr%C3%BCkised/kohtute\\_aastaraamat\\_2015.pdf](https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/%C3%B5iguslased%20materjalid/Riigikohtu%20tr%C3%BCkised/kohtute_aastaraamat_2015.pdf).
  26. Lindmäe, H. Menetlustaktika I. Tallinn: Avatud Eesti Fond 1995.
  27. Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn: Juua 2014, 2. vlj.
  28. Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn: Juua 2019, 3. vlj.
  29. Lõhmus, U. Veel kord õigusest sõnumite saladusele ehk kuidas 20. sajandi tehnoloogia mõjutab põhiseaduse tõlgendusi. - Juridica 2016 nr 3.
  30. Madise, L., Pikamäe, P. Sootak, J. Vangistusseadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2014.
  31. Madise, Ü. Kalmo, H. Kask, O. Pruks, P. (toim.) Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. Veebiversioon (2020). - <https://pohiseadus.ee/sisu/3504>.
  32. McBride, J. The case law of the European Court of human rights on the application of coercive measures in criminal proceedings. - <https://rm.coe.int/council-of-europe-georgia-european-court-of-human-rights-case-study-co/16807823c2> .
  33. Murdoch, J. Roche, R. The European Convention on Human Rights and Policing. A handbook for police officers and other law enforcement officials. Council of Europe Publishing 2013. -  
[https://www.echr.coe.int/documents/handbook\\_european\\_convention\\_police\\_eng.pdf](https://www.echr.coe.int/documents/handbook_european_convention_police_eng.pdf).
  34. Osula, A.-M. Täidesaatev jurisdiktsioon ja piiriülene kaugläbiotsimine. – Juridica 2017 nr 8.
  35. Pere, A. Kriminaalmenetluslane rahvusvaheline koostöö, ptk 2.13 (2019). -  
<https://www.just.ee/media/1361/download>.

36. Pisarić, M. Search and seizure of lawyer's coputer. Archibald Reiss days. Thematic conference proceedings of international significance, 2019 vol. 9 No. 1 - <http://eskup.kpu.edu.rs/dar/article/view/56/17>.
37. Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimisest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas. – Juridica 2020 nr 6.
38. Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimine: probleemid Eestis ja võimalikud lahendused. – Juridica 2020 nr 7.
39. Sootak, J., Pikamäe, P (koost). Karistusseadustik. Komm vlj. 5 trk. Tallinn: Juura 2021.
40. Tehver, J. Digitaalsete tõendite kasutamise võimaldamine. 2016. - [https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/digitaalsed\\_toendid\\_j.\\_tehver.pdf](https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/digitaalsed_toendid_j._tehver.pdf).
41. Van der Sloot, B. The Quality of Law How the European Court of Human Rights gradually became a European Constitutional Court for privacy cases. - Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law 2020. - <https://www.jpipitec.eu/issues/jipitec-11-2-2020/5098/vandersloot.pdf>.
42. Vermeulen, M. Surveillance: Ethical issues, legal limitations, and efficiency Collaborative Project. Surveille Deliverable D4.7 The scope of the right to private life in public places. 2014. - <https://surveille.eui.eu/wp-content/uploads/sites/19/2015/04/D4.7-The-scope-of-the-right-to-privacy-in-public-places.pdf> .
43. Vukcevic, Ivan M. Article 8 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Right to Privacy in the Constitution of Montenegro. - Strani Pravni Zivot (Foreign Legal Life) 2020 nr 4.
44. White, R. C. A; Ovey, C. The European Convention on Human rights. 5 trükk. Oxford university press: New York 2010.

## Kasutatud kohtupraktika

### Inimõiguste kohtu ja välisriikide kohtupraktika

45. EIK 13.05.2022 küsimused pooltele asjas nr 3882/21, NoËl v. Estonia.
46. EIK 19.01.2022 küsimused pooltele asjas nr 13329/21, Mitt v. Estonia.
47. EIKo 11901/02, Panteleyenko v. Ukraine.
48. EIKo 13710/88, Niemietz v. Germany.

49. EIKo 14310/88, Murray v. the United Kingdom.
50. EIKo 14793/08, Y.Y. v. Turkey.
51. EIKo 15301/04, Tamm v. Estonia.
52. EIKo 1574/13, Jaeger v. Estonia.
53. EIKo 16563/08, 40841/08, 8192/10 and 18656/10, Julin v. Estonia.
54. EIKo 16622/05, Khutsayev and Others v. Russia.
55. EIKo 17153/11 ja teised liidetud kohtuasjad, Vučković jt v. Serbia.
56. EIKo 17318/06, Ratushna v. Ukraine.
57. EIKo 18114/02, Hermi v. Italy.
58. EIKo 18421/20, Kuklase v. Estonia.
59. EIKo 18700/09, Lindstrand Partners Advokatbyrå AB v. Sweden.
60. EIKo 19856/04, Kolesnichenko v. Russia.
61. EIKo 20100/06, Lisica v. Croatia.
62. EIKo 20477/05, Tillack v. Belgium.
63. EIKo 21353/93, Camenzind v. Switzerland.
64. EIKo 24402/07, Vasylchuk v. Ukraine.
65. EIKo 25707/05 and 28614/06, Erduran and Em Export Dış Tic. A.Ş. v. Turkey.
66. EIKo 26419/10, Saint-Paul S. A. v. Luxembourg.
67. EIKo 27153/07, Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad S.R.L. v. Romania.
68. EIKo 27473/02, Erdoğan Yağız v. Turkey.
69. EIKo 28867/03, Keegan v. the United Kingdom.
70. EIKo 28926/10, Vinks and Ribicka v. Latvia.
71. EIKo 30457/06, Robathin v. Austria.
72. EIKo 33066/04, Mancevschi v. Moldova.
73. EIKo 33696/11, K.S. and M.S. v. Germany.
74. EIKo 34529/10, Gutsanovi v. Bulgaria.
75. EIKo 35083/97, Goussev and Marenk v. Finland.
76. EIKo 37571/97, Veeber v. Estonia (no. 1).
77. EIKo 38898/04, Rozhkov v. Russia (No.2).
78. EIKo 39731/12, Wolland v. Norway.
79. EIKo 39820/08 ja 14942/09, Shuvalov v. Estonia.
80. EIKo 40797/17, Saar v. Estonia.
81. EIKo 41085/05, Bagiyeva v. Ukraine.

82. EIKo 41604/98, Buck v. Germany.
83. EIKo 41716/06, Golovan v. Ukraine.
84. EIKo 42551/98, Svinarenkov v. Estonia.
85. EIKo 4322/06, Zosymov v. Ukraine.
86. EIKo 44065/06, Zubal v. Slovakia.
87. EIKo 4494/07, Belousov v. Ukraine.
88. EIKo 49458/06, Colon v. The Netherlands.
89. EIKo 50757/06, Taziyeva and Others v. Russia.
90. EIKo 50882/99, Petri Sallinen and Others v. Finland.
91. EIKo 51772/99, Roemen and Schmit v Luxembourg.
92. EIKo 5201/11, Sher and Others v. the United Kingdom.
93. EIKo 56716/09, Harju v. Finland.
94. EIKo 56720/09, Heino v. Finland.
95. EIKo 5678/06, Yuditskaya and Others v. Russia.
96. EIKo 5829/04, Khodorkovskiy v. Russia.
97. EIKo 59648/13, Vig v. Hungary.
98. EIKo 63638/14, Posevini v. Bulgaria.
99. EIKo 6437/02, Nagy v. Hungary.
100. EIKo 65755/01, Stefanov v. Bulgaria.
101. EIKo 68762/14 and 71200/14, Aliyev v. Azerbaijan.
102. EIKo 68817/14, Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan (no. 2).
103. EIKo 698/19, Särgava v. Estonia.
104. EIKo 71362/01, Smirnov v. Russia.
105. EIKo 74336/01, Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria.
106. EIKo 8429/05, Prezhdarovi v. Bulgaria.
107. EIKo 8917/05, Kart v. Turkey.
108. Katz v. United States, 389 U.S. 347 (1967).

#### Eesti kohtupraktika

109. RKHKo 3-19-467.
110. RKKKm 3-1-1-57-12.
111. RKKKm 3-1-1-63-16.
112. RKKKo 1-16-6179.

113. RKKKo 1-16-9105.
114. RKKKo 1-18-86.
115. RKKKo 1-20-1208.
116. RKKKo 1-20-2133.
117. RKKKo 3-1-1-100-13.
118. RKKKo 3-1-1-104-16.
119. RKKKo 3-1-1-14-14.
120. RKKKo 3-1-1-28-14.
121. RKKKo 3-1-1-31-11.
122. RKKKo 3-1-1-93-15.
123. RKKKo 4-20-5209.
124. TlnRnKo 1-17-10618.
125. TlnRnKo 1-18-3231.
126. TlnRnKo 1-18-3293.
127. TlnRnKo 1-18-4320.
128. TlnRnKo 1-18-437.
129. TlnRnKo 1-18-86.
130. TlnRnKo 1-18-86 (2019).
131. TlnRnKo 1-19-4569.
132. TlnRnKo 1-19-8977.
133. TlnRnKo 1-20-1208.
134. TlnRnKo 1-20-2473.
135. TlnRnKo 1-20-2569.
136. TlnRnKo 1-21-1578.
137. TlnRnKo 3-16-1230.
138. TlnRnKo 3-16-183.
139. TlnRnKo 3-17-2254.
140. TlnRnKo 3-17-2307.
141. TlnRnKo 3-17-756.
142. TlnRnKo 3-19-2034.
143. TlnRnKo 4-20-5209.
144. TlnRnKm 1-20-5633.
145. TlnRnKm 1-21-2724.

146. TlnRnKm 1-21-6682.
147. TlnRnKm 1-21-7919.
148. TlnRnKm 1-21-7920.
149. TlnRnKm 3-20-1041.
150. TlnRnKm 3-20-244.
151. TrtRnKo 1-15-11032.
152. TrtRnKo 1-16-9105.
153. TrtRnKo 1-18-6180.
154. TrtRnKo 1-20-1041.
155. TrtRnKo 1-20-2133.
156. TrtRnKo 1-21-6464.

## Kasutatud õigusaktid

157. Advokatuuriseadus. - RT I, 04.01.2021, 26.
158. Eesti Vabariigi põhiseadus. - RT I, 15.05.2015, 2.
159. ELTL 130, 01.05.2014. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades.
160. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. - RT II 2010, 14, 54.
161. Julgeolekuasutuste seadus. - RT I, 27.05.2022, 30.
162. Karistusseadustik. - RT I, 28.04.2022, 27.
163. Korrakaitse seadus. - RT I, 06.08.2022, 16.
164. Kriminaalmenetluse seadustik. - RT I, 22.12.2021, 45.
165. Riigivastutuse seadus. - RT I, 17.12.2015, 76.
166. Turvaseadus. - RT I, 04.03.2019, 19.
167. Täitemenetluse seadustik. - RT I, 12.03.2022, 9.
168. Vangistuseseadus. - RT I, 06.08.2022, 23.
169. Väärteomenetluse seadustik. - RT I, 29.06.2022, 14.

## Analüüsis kasutatud läbiotsimismäärused

170. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20244001212, faili nr 2814332511.
171. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100572, faili nr 280995925.
172. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100572, faili nr 280994822.
173. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231502527, faili nr 280379635.
174. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231502517, faili nr 280139632.
175. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230101265, faili nr 279699194.
176. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100918, faili nr 279355150.
177. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230101281, faili nr 279415497.
178. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20930000229, faili nr 279151658.
179. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230101152, faili nr 279017532.
180. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230101092, faili nr 278166284.
181. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230101166, faili nr 278034299.
182. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17930000342, faili nr 277459909.
183. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20240100075, faili nr 277245922.
184. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20233001172, faili nr 276634361.
185. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100983, faili nr 276447321.
186. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231602429, faili nr 276301895.
187. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20240100069, faili nr 275855653.
188. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20244000897, faili nr 275896602.
189. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20221000015, faili nr 275358000.
190. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231501627, faili nr 275114122.
191. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231501627, faili nr 275113798.
192. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100345, faili nr 274739913.
193. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100704, faili nr 274434033.
194. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100529, faili nr 274425714.
195. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100885, faili nr 273444655.
196. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100879, faili nr 273347515.
197. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231500157, faili nr 273034196.
198. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100861, faili nr 272978205.
199. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231500157, faili nr 273053012.
200. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20930000179, faili nr 272655093.

201. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20278001205, faili nr 272488023.
202. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100775, faili nr 272040188.
203. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000042, faili nr 271724636.
204. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100687, faili nr 271516959.
205. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231500341, faili nr 271466388.
206. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100612, faili nr 271208770.
207. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100424, faili nr 270950585.
208. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000042, faili nr 270685989.
209. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20930000157, faili nr 270687778.
210. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000042, faili nr 270673412.
211. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20730000220, faili nr 270567789.
212. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100571, faili nr 270217124.
213. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18930000331, faili nr 270061212.
214. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20240100008, faili nr 270019681.
215. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100527, faili nr 269727653.
216. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100545, faili nr 269278719.
217. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100512, faili nr 269238026.
218. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100363, faili nr 268935932.
219. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100300, faili nr 268881462.
220. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20913000002, faili nr 268933026.
221. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100276, faili nr 268630045.
222. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100292, faili nr 268577799.
223. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100504, faili nr 268562315.
224. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20233000585, faili nr 268265016.
225. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100018, faili nr 268150343.
226. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100368, faili nr 267074914.
227. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100184, faili nr 266605470.
228. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100160, faili nr 265607311.
229. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20240100019, faili nr 265270808.
230. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100274, faili nr 265094150.
231. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100261, faili nr 264873902.
232. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101223, faili nr 265064045.
233. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231600469, faili nr 264605352.

234. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20231500213, faili nr 264521262.
235. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100486, faili nr 264373503.
236. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101341, faili nr 263902603.
237. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20930000014, faili nr 263586075.
238. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100130, faili nr 263299767.
239. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100119, faili nr 263170637.
240. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100078, faili nr 262911727.
241. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000017, faili nr 262560401.
242. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100043, faili nr 262454430.
243. Läbiotsimismäärus menetluses nr 20230100028, faili nr 262201700.
244. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101142, faili nr 262499818.
245. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19930000261, faili nr 262152433.
246. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000025, faili nr 261501872.
247. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000038, faili nr 261187078.
248. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19930000308, faili nr 260767532.
249. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000025, faili nr 260542245.
250. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101308, faili nr 260273886.
251. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101158, faili nr 260125911.
252. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101233, faili nr 260077901.
253. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101201, faili nr 259783778.
254. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101252, faili nr 259614713.
255. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19930000207, faili nr 259479419.
256. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100075, faili nr 259194418.
257. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101208, faili nr 258963026.
258. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101001, faili nr 258918116.
259. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18930000158, faili nr 258686804.
260. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18930000158, faili nr 258687718.
261. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18930000158, faili nr 258690048.
262. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101196, faili nr 258753787.
263. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18930000158, faili nr 258647391.
264. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18930000158, faili nr 258650894.
265. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100831, faili nr 258311700.
266. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000038, faili nr 258008901.

267. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101095, faili nr 257848362.
268. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19740000105, faili nr 257840823.
269. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100973, faili nr 257583896.
270. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230101048, faili nr 257133675.
271. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17250100043, faili nr 257040553.
272. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19221000058, faili nr 256947827.
273. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17250100043, faili nr 256615146.
274. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100951, faili nr 256275383.
275. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19233001173, faili nr 256069053.
276. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000027, faili nr 255931653.
277. Läbiotsimismäärus menetluses nr 192300100971, faili nr 255705049.
278. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100951, faili nr 255458994.
279. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100885, faili nr 255176438.
280. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100900, faili nr 255084927.
281. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100902, faili nr 255088442.
282. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19231701959, faili nr 254683638.
283. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100447, faili nr 254400150.
284. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100667, faili nr 253720475.
285. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100736, faili nr 253484420.
286. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100736, faili nr 253120573.
287. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100748, faili nr 252868812.
288. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100722, faili nr 252741463.
289. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18231601683, faili nr 252460654.
290. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100051, faili nr 252396765.
291. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19233000782, faili nr 251967588.
292. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100447, faili nr 251581380.
293. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100493, faili nr 251553318.
294. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100256, faili nr 251379897.
295. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100617, faili nr 251187417.
296. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100046, faili nr 250934260.
297. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100042, faili nr 250600268.
298. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100041, faili nr 250051934.
299. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100414, faili nr 249868565.

300. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17930000342, faili nr 249848134.
301. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17930000342, faili nr 249849839.
302. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17930000342, faili nr 249860394.
303. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100414, faili nr 249734070.
304. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100480, faili nr 249195140.
305. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100240, faili nr 248771820.
306. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100038, faili nr 248553850.
307. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17221000149, faili nr 248286749.
308. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19930000150, faili nr 248056939.
309. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100077, faili nr 247550586.
310. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19930000150, faili nr 247602523.
311. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100077, faili nr 247335349.
312. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100349, faili nr 247165237.
313. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18930000177, faili nr 247573339.
314. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19930000139, faili nr 247174794.
315. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100400, faili nr 246732214.
316. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100008, faili nr 246358058.
317. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100008, faili nr 246358096.
318. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17221000149, faili nr 246140039.
319. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100352, faili nr 245884187.
320. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17230102406, faili nr 245717508.
321. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19913000018, faili nr 245648701.
322. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100281, faili nr 245228289.
323. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100231, faili nr 245092479.
324. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19233000194, faili nr 244737209.
325. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19231500208, faili nr 244621922.
326. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100119, faili nr 244138925.
327. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100013, faili nr 244069152.
328. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19231500013, faili nr 243723251.
329. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19930000047, faili nr 243562877.
330. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100020, faili nr 244142624.
331. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17221000099, faili nr 243260198.
332. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17221000099, faili nr 243280094.

333. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19231600321, faili nr 242810092.
334. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19240100012, faili nr 242642734.
335. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17230102406, faili nr 242466480.
336. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18913000022, faili nr 242322156.
337. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100101, faili nr 242046482.
338. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100102, faili nr 241854579.
339. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100064, faili nr 241560780.
340. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100110, faili nr 241566443.
341. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18231501249, faili nr 241878145.
342. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18231502680, faili nr 241042027.
343. Läbiotsimismäärus menetluses nr 19230100029, faili nr 241049412.
344. Läbiotsimismäärus menetluses nr 17231500934, faili nr 240754685.
345. Läbiotsimismäärus menetluses nr 18913000012, faili nr 241057161.